

Etnografinen tutkimus välittävän kohtaamisen merkityksistä lapsen turvallisuuden vahvistamisessa – havaintoja lasten ja kasvattajien kohtaamisista varhaiskasvatuksen arjen aamuissa

Pro gradu tutkielma

Ketsia Enckell

Y2201740 iris.enckell@gmail.com

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kasvatustieteen maisteriohjelma

Kevät 2025

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Tekijä: Ketsia Enckell

Työn nimi: Etnografinen tutkimus välittävän kohtaamisen merkityksistä lapsen turvallisuuden vahvistamisessa – havaintoja lasten ja kasvattajien kohtaamisista varhaiskasvatuksen arjen aamuissa

Koulutusohjelma: Kasvatustieteen maisteriohjelma

Työnlaji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 75 + 6 liitettä

Vuosi: Kevät 2025

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa esitettiin havainnointitilanteita lasten ja kasvattajien välisistä kohtaamisista päiväkodin arjen aamuissa. Tutkimuksessa tutkittiin välittävän kohtaamisen piirteitä ja niiden merkityksiä lapsen turvallisuudentunteen rakentumisessa. Varhaislapsuus rakentuu kohtaamisista jaetussa sosiaalisessa todellisuudessa, jotka ovat elintärkeitä lapsen kehitykselle. Lapsen turvallisuus rakentuu ihmisten välisissä suhteissa, joka vahvistaa ihmisenä ja elämässä olemista. Kohtaamiset näyttäytyvät rakentuvan kasvattajan toiminnassa olemisen, tekojen ja vuorovaikutuksen laatuina, johon vaikuttivat kontekstuaaliset lainalaisuudet. Välittävän kohtaamisen merkitystä lapsen turvallisuudentunteen rakentumisen näkökulmista on tutkittu suomalaisessa varhaiskasvatuksen kontekstissa vähän. Tutkimus laajentaa välittämisen mallintamista käytännön piirtein. Tutkimustyö toteutettiin etnografisesti, käyttäen metodeina havainnointia ja kasvattajien kanssa käytyjä keskusteluja. Tutkimusmetodin osana käytettiin havainnointikehikkoa kohtaamisista *Rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen (NVC)* – mallia. Mallin tavoite on ihmissuhteissa yhteyden vahvistaminen, jota sovellettiin pääosin välittämisen etiikan- ja kiintymyssuhdeteoroiden viitekehyksiin. Tutkimuksen perusteella välittävän kohtaamisen kokonaisvaltaisuutta rajoitti päiväkotiaamujen hektisyys kuten lapsiryhmän koko suhteessa kasvattajien määrään. Lapsilta ei ehditty erikseen kysyä kuulumisia aamujen aikana, joka ei ole harmoniassa välittävän kohtaamisen kanssa. Havainnoinnin mukaan kasvattajat pitivät huolta lasten fyysisten tarpeiden täyttämisestä, joka on tärkeää. Kasvattajat tiedostivat lasten turvallisuudentunteen vahvistamiseen liittyviä tekijöitä ja lasten kohtaamisiin liittyvää pulmallisuutta aamuisin. Kasvattajien ja lasten vuorovaikutustilanteet osoittautuivat lyhytkestoisiksi, inhimillisistä syistä, lukuun ottamatta muutamia tilanteita, kun paikalla oli vähemmän lapsia.

Avainsanat: välittämisen etiikka, välittäminen, kohtaaminen, rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus, turvallinen kiintymyssuhde, varhaiskasvatus. etnografia

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Sisällysluettelo

Johdanto.....	4
2 Välittävän kohtaamisen ja lapsen turvallisuuden rakentuminen	7
2.1 Kohtaaminen	7
2.2 Välittämisen etiikan teoria	8
2.3 Välittämisen relationaalinen suhde jaetussa sosiaalisessa todellisuudessa.....	11
2.4 Kiintymyssuhdeteoria ja varjopuhe	13
3 Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus, NVC-malli.....	18
3.1 Elämää rikastuttavan kielen taustafilosofia	18
3.2 NVC-mallin nelivaiheinen prosessi	19
3.3 Turvallisen yhteyden luominen ja läsnäolo	20
3.4 Lapsen tunteiden takana olevien tarpeiden ymmärtäminen	22
3.5 Empaattinen kuunteleminen.....	23
3.6 Elämästä vieraannuttava vuorovaikutus ja tasavertaisuus lapsen näkökulmasta	25
4 Tutkimuksen toteuttamisen vaiheet.....	26
4.1 Tutkimuskysymykset	27
4.2 Etnografinen tutkimusmenetelmä.....	28
4.3 Aineistonkeruu menetit	29
4.4 Havainnointikehikko ja havainnointi	31
4.5 Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus	36
4.6 Aineiston analyysi	39
5 Tulokset	41
5.1 Havainnointitilanteita: Tunteiden ja tarpeiden tunnistaminen ja kohtaaminen	41
5.2 Havainnointitilanteita: Yhteyden luomisen ja läheisyyden merkityksistä	44
5.3 Havainnointitilanteita: Lapsen empaattisen kuuntelemisen tärkeys	47
5.4 Havainnointitilanteita: Kuulumisten jakaminen ja tasavertaisuus keskusteluissa	48
5.5 Havainnointitilanteita: Siirtymien saumakohdat ja vaikeista asioista jakaminen	52
5.6 Havainnointitilanteita: Kohtaaminen nykyisyydestä ja ilmapiirin hektisyys.....	57
6 Johtopäätökset ja pohdinta	62
Lähteet	68

Johdanto

Lasten on tärkeä kokea, että päiväkotia on heille turvasatama, jossa on lupa kasvaa itselleen ominaisella tavalla. Turvallisuus on jäänyt vähemmälle huomiolle esimerkiksi subjektiivisen hyvinvoinnin tarkastelussa. Sen tarkastelu on myös haasteellista kasvatusympäristössä. Paradoksaalisesti turvallisuus on jatkuvuuteen pyrkimistä maailmassa, jossa on jatkuvasti muutoksia. (Vornanen ja Törrönen 2021, 9–12.) Lapsen turvallisuuden tunteen muodostumista tarkastelen muun muassa kiintymyssuhdeteorian ja varjopuheen määritelmien avulla. Lasten kasvatuksellisiin ja kehityksellisiin puoliin tukeudun Pulkkinen ja Sinkkosen lähdekirjallisuuteen.

Välittäminen nähdään ihmisen perustarpeena (Hosio 2021, 124). Välittäminen, välittävä yhteys ja ihmissuhteet ovat eettisesti tärkeitä koko ihmiskunnalle. (Adhikari, Saha ja Sen 2023, 198.) Välittäminen on osa maailmankuvaa, jossa ihmiset ovat kiinnostuneita toisista ihmisistä ja kykenevät asettumaan toisen asemaan. Ihmiset tulevat kohdatuiksi yksilöllisesti kasvuympäristön, kulttuurin ja vuorovaikutussuhteiden saattamana, jossa kasvavat. Tämä vaikuttaa ihmisten kohtaamisen taidon kehittymisessä. Kasvattajien mahdollisuudet kohdata lapset välittävästi rakentavat lapsen ymmärrystä huomioida toisia. Välittävä kohtaaminen ja turvallisuuden vahvistuminen kulkevat käsikädessä, sillä molempia yhdistää hyväksyvä huolenpito ja empaattinen suhtautuminen lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Skinnarin mukaan pedagoginen rakkaus kuuluu kasvattajan ajatteluun, tahtoon, tunteeseen, toimintaan ja minuuteen (Skinnari 2007, 179–181). Välittämisen etiikassa nähdään, että inhimillinen elämä alkaa suhteesta ja tuossa suhteessa yksilö kasvaa. (Noddings 1984.)

Tarkastelen välittävän kohtaamisen yhteyttä turvallisuuden vahvistamiseen kasvatuspsykologisista – ja filosofisista näkökulmista. Tutkimuksen pääasiallinen teoreettinen viitekehys on välittämisen etiikan teoria. Välittämisen etiikassa nähdään, että vuorovaikutuksen intensiivisyys ja lapsen tarpeisiin ja tunteisiin suhtautuminen empaattisesti vahvistaa välittämisen kokemista. Välittäminen toteutuu näin ollen kohtaamisissa.

Välittävät kohtaamiset ovat lapselle tärkeitä, sillä ne vähentävät vaikenemista asioista, jotka olisivat tärkeitä tulla yhdessä jaetuksi. Tämä vähentäisi yksinäisyyttä ja kehitystasoon nähden

liian aikaista itsensä kannattelua. Tarkastelin kohtaamista Buberin Minä-Sinä-sanaparin avulla. Buber korostaa läsnäolon ja subjektiivisuuden merkityksiä todellisessa kohtaamisessa. Osallistuin vuonna 2023 *Rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen perusteet* (NVC) – kurssille, jonka myötä itselleni avautui uusi ikkuna empaattisen yhteyden rakentamisesta vuorovaikutussuhteissa. Huomasin NVC-mallin yhtenäisyyden erityisesti eettisen välittämisen piirteiden kanssa. Rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen (NVC)- mallin avulla tarkoitukseni on laajentaa välittävän kohtaamisen piirteiden ymmärtämistä käytännön tasolle, jonka vuoksi havainnoin varhaiskasvatuksen aamun kohtaamisia NVC- mallin avulla. Mallissa korostetaan konkreettisia vuorovaikutuksellisia keinoja empatian ja tarvelähtöisyyden keinoin (Rosenberg 2015, 28, 77, 180). Myötäelävän ja rakentavan vuorovaikutuksen tavoitteena on rakentaa aitoa yhteyttä ihmisten ja myös kilpailevien osapuolten välillä. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.)

Hosion (2021) tutkimustulokset esittivät, että kasvattajien on helpompaa toimia välittävää toimintaa mallintamalla tavalla, kun he tietävät, mitä nuoret kokevat välittämiseksi. Jatkotutkimusehdotuksina esitettiin kasvattajan tunnetyön lähempää tarkastelua välittävän kasvatuksen saavuttamiseksi. (emt. 165.) Nowak-Fabrykowskin (2010) tutkimustulokset osoittivat varhaiskasvatuksessa lasten välittämisen ja kasvattajan roolimallintamisen kehittämisen tärkeyttä varhaiskasvatuksessa lasten emotionaalisten tarpeiden kohtaamattomuuden vuoksi joissakin ryhmissä. (ks. emt. 1186–1188, 1190.) Salmi, Rajala ja Lipponen (2022) tutkimustulokset päiväkodin kasvattajien myötätuntotoeista esittelivät mielenkiintoa jatkotutkimukselle, missä tarkastellaan tilanteita, joissa lapset tarvitsevat myötätuntoa. Myötätuntotoeiden tarkastelun tärkeys eri päiväkotiyksiköissä nostettiin esille. Lisäksi kuvattiin, että lasten on helpompaa olla toisia kohtaan myötätuntoinen, saatuaan aikuisilta myötätuntoa. (emt. 247–249). Päiväkodin lapset odottivat aikuisilta lohdutusta ja myötätuntoa (Salmi, Rajala, Lipponen 2022, 235). Puroila ja Estola (2012) tutkimustulokset esittivät yhdestä seitsemänvuotiaiden lasten kertomusten perusteella kasvattajan ja lapsen merkityksellisinä tekijöinä vuorovaikutuksessa sen intensiivisyyttä ja emotionaalista läheisyyttä, mutta joissain ryhmätilanteissa esiintyi näiden puutetta. (ks. emt. 35)

Lapsi on kuin pesusieni, joka imee kasvuympäristöltään ja ihmissuhteissaan vaikutuksia, jotka rakentavat lapsen todellisuutta (Pulkkinen 2023). Kasvattajilla on tärkeä rooli lasten ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa ja jaettujen näkökulmien ymmärtämiseen pyrkimisessä. Jos lapsi jää ilman aikuisen tukea, se ruokkii itsekeskeisyyttä ja yhteiskunnassamme olevaa

individuaalisuutta. (Pulkkinen 2002, 113.) Lapsen varhaislapsuuden ihmissuhteilla on merkitystä voimavaroihin ja ihmissuhteisiin aikuisuuteen asti (Pekkola 2023). Kasvattajan tehtävä on vaativa. Kasvattajan herkkyys kuunnella ja kunnioittaa lasta ja lapsen tarpeita ilmentää inhimillistä välittämistä. (Jännetyinen, Sintonen ja Korhonen 2024, 276.) Kaikki kasvattajat eivät kuitenkaan ymmärrä aikuisten ja lasten vuorovaikutteista suhteen merkitystä (Noddings 2010,1). Aiheen valintaan vaikutti kokemukseni ja tarve selvittää, millaisessa kohtaamisen kulttuurissa elämme ja millainen vaikutus välittävillä kohtaamisilla on lapsiin. Tämän työn punaisena lankana on ymmärrys välittävän kohtaamisen ja turvallisuudentunteen yhtenäisyydestä. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda havaintoja esille lasten ja kasvattajien välisistä kohtaamisista. Tavoite on herättää ja syventää ymmärrystä lasten kokonaisvaltaisen kohtaamisen merkityksistä.

2 Välittävän kohtaamisen ja lapsen turvallisuuden rakentuminen

2.1 Kohtaaminen

Kohtaaminen on taito. Varhaiskasvatuksen kontekstissa kohtaaminen on lapsen turvallisuuden kannalta tärkeää, mutta joskus myös hyvin haastavaa. Mikä tekee kohtaamisesta aitoa ja millainen merkitys sillä on lapselle? Tarkastelen kohtaamisen syvyyttä Martin Buberin *Minä-Sinä*-dialogiikan avulla. *Minä-Sinä*-dialogiikan mukaan on olemassa kaksi perussanaparia: *Minä-Sinä* ja *minä-Se*. *Minä-Sinä*-dialogiikan kautta voimme ymmärtää, että kohtaamista on monen tasoista, joka riippuu siitä, kohtaammeko toisen itsestämme erillisenä persoonana vai välineenä kuten tavaraa tai eläintä. *Minä-Se*-suhteessa *Se* asettuu *Minän* kohteeksi ja *Minä* puolestaan ilmenee tässä suhteessa minäkeskeisyytenä. *Minä - Sinä*-suhteessa taas *Minä* saa yhteyden maailmaan. Toinen ei asetu objektina vaan kaksi erillistä persoonaa kohtaavat toisensa. (Buber 1993, 25, 34–37.) Konkretian tasolla varhaiskasvatuksen kohtaamisissa asettaudumme *Minä-Sinä*-suhteessa lapseen ymmärryksellä, että se, mitä hänelle teen, teen itseasiassa itselleni. *Minä ja Se*-suhteessa asennoidumme lapseen siten, että emme kuuntele lapsia, ohitamme lapsen kertoman ja siirrämme lapsia paikasta toiseen kuin siirtäisimme astian huoneesta toiseen. Ajan antaminen ja ammattitaito tukee erilaisten ihmisten kohtaamista (Wihersaari 2010, 100–102). Laadukas kohtaaminen perustuu dialogiseen vuorovaikutukseen ja toisen kokonaisvaltaiseen huomioimiseen ja eettiseen välittämiseen. Kohtaamisessa on mahdollisuus herättää toisessa tietoisuutta siitä, mitä hän voi olla. Kasvattajan ydintehtävä on välittää ihmisistä. Opettaja pitää tärkeänä ihmisyyden eettisyyttä eli pyrkii syvällisesti ymmärtämään ihmisten fyysis-psykykkis-yhteiskunnallis-henkisiä ulottuvuuksia käyttäen koko olemustaan tutkimusvälineenään. (Skinnari 2007, 179–181.) Välittävää kohtaamista kuvaa omistautuminen toisen asialle ja lapsen tarpeisiin vastaaminen, joka ilmenee kuuntelemaan pysähtymisenä ja läsnäolona. (Koivula 2019, 11.) Kaukoluoto osoittaa tutkimuksessaan, että lasten hoitoajat ovat varhaiskasvatuksessa epäsäännöllistyneet

ja pidentyneet, työtä on tehostettu, koulutustasoa laskettu ja tuottavuutta nostettu, työtahti on kiristynyt ja kiireestä tullut jatkuvaa, joka koettelee työssä jaksamista. Jatkuvat muutokset vievät aikaa työntekijöiltä. (Kaukoluoto 2010.) Kiire vaikuttaa ihmisten kohtaamisen mahdollisuuksiin. Lisäksi sillä on merkitystä, onko aikuinen valmis refleктоimaan itseään. Tämän perusteella toisen aito kohtaaminen edellyttää kasvattajalta itsensä tuntemista. Kasvattajan ihmiskäsitys ja uskomukset vaikuttavat kasvatustyöhön (Wihersaari 2010, 103).

2.2 Välittämisen etiikan teoria

Välittäminen on laaja ja moninainen käsite, jota voi olla vaikea määritellä tieteellisesti. Voiko rakkautta ja välittämistä esimerkiksi pitää keskenään synonyymeinä? Välittämisessä ja rakastamisessa on paljon samanlaisuutta, mutta myös eroja. Pedagogista rakkautta kuvataan muun muassa eettisenä välittämisenä, toisen kokonaisvaltaisena hyväksyntänä kaikkine luonteenpiirteineen ja tahtona tukea toisen kehittymistä toisen itsen vuoksi. (Valonen 2019, 7–9; Määttä ja Uusiautti 2021, 24–25.) Rakkauden ja välittämisen ero on, että rakkaus usein liitetään kaikkein syvimpiin suhteisiin, kuten perheeseen tai parisuhteeseen. Toisen välittämiseen vaikuttaa myös kasvattajan hyveet, arvot ja yksilöllisesti elämäntuoma ymmärrys jaetusta ihmisyydestä.

Välittämistä voidaan myös liittää toisen huolenpitoon ja hoivaan. On hyvä huomioida lapsen yksilölliset erot, sillä osa lapsista ovat temperamentiltaan erilaisia ja emotionaalisesti herkempiä kuin toiset. Hyvin emotionaalinen varhaisikäinen lapsi voi tarvita aikuiselta enemmän hoivaa. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 26.) Tätä tietoa on kuitenkin syytä pitää mielessä harkiten, kun haluamme ymmärtää välittämiseen liitettyjä piirteitä ja ylläpitää yhteyttä lapsen ainutkertaisuuteen. Välittäminen toteutuu empaattisessa vuorovaikutussuhteessa. Siksi välittäminen näyttyy myös olemisen tasolla. (Hosio 2021, 29.) Välittämisen toimintaa ohjaa juuri empatia, kun pitää toisen kärsimystä omanaan hetken ajan (Noddings 2010, 9–12). Tämän vuoksi välittämistä ohjaa kaikki edellä mainitut tekijät, jotka ilmenevät kasvattajan toiminnassa. Välittäminen esitetään myös yhtenä psykologisen turvallisuuden vahvistamisen piirteenä (Salmivaara, Martela ja Heikkilä 2020, 189).

Käytännössä välittäminen luo psykologista turvallisuutta, kun lapsen tunteet ja tarpeet otetaan huomioon. Varhaiskasvatuksessa kohtaamiset ovat muuttuvia jatkuvien siirtymätilanteiden ja suurten lapsijoukkojen keskellä. Se herättää kysymyksen, mikä auttaa huomioimaan lapsen

tunteita ja tarpeita? Eettisen välittämisen toteutuessa kasvatuksessa nähdään toinen subjektina. Yksinkertaisesti subjektiivisuutta voidaan määrittellä ihmisen ainutkertaisuuden huomiointina, joka ilmenee lapsen kokemusten ja toimijuuden arvostamisena vahvistamalla lapsen osallisuutta. Lapsi ei ole vain tiedon vastaanottaja (Petrelius ja Tulensalo 2016, 8). Tästä syystä pidin välittämisen määrittelyssä välittämisen etiikan teoriaa tarkoituksenmukaisena, jonka kehitti Nel Noddings. Hän piti välittämistä kasvatuksen perustavanlaatuisena osana. Välittämisen etiikka on nähty tärkeänä laajasti eri tieteenaloilla.

Välittämisen etiikan teoriaan Noddings sai paljon vaikuttimia eksistentialismista.

Eksistentialisteille ihmisen todellisuutta kuvaa ihmisen olemassaolo. Noddings oli samaa mieltä Buberin minä-sinä-suhteen teoriasta, sillä hän ajatteli, että välittävässä ihmissuhteessa ihmiset ovat tasa-arvoisia. (Zhang & Zheng 2021, 74–75.) Saatamme suhtautua kasvavaan lapseen odotusarvoilla, että lapsen tulisi mennä jotakin kohti. Sekä lapsuutta että lasta tulee arvostaa hänen itsensä vuoksi. (Köngäs, Ruohola ja Sintonen 2023.) Smithin (2017) tutkimuksessa toivottiin tarkempia toiminnallisia keinoja eettisen välittämisen harjoitteluun, koska koki tämän osa-alueen jäävän yhä puutteelliseksi (emt. 155–157). Kasvattajat tarvitsevat ymmärrystä itsestään suhteessa toisiin monessa kontekstissa, jotta sisäistäisivät kasvatustaitojensa täydellisemmin. (Owens ja Ennis 2005, 406.). Ei riitä, että lapsille opetetaan tunne- ja myötätuntotaitoja, sillä lapsi voi oppia niitä luonnollisesti ihmissuhteissa (Pulkkinen 2023). Välittämisen etiikkaa toteutetaan kasvatuksessa aikuisen malliesimerkkinä toimimisen avulla, jossa kasvattajan vuorovaikutteinen kohtaaminen on työkalu eettisen välittämisen harjoitteluun. Näin vahvistetaan lapsen arvoa. Noddings piti tärkeänä ylläpitää eettistä perustaa, joka syntyy ihmisen välittäessä toisesta luonnollisesti (Noddings 2005, 21.) Käsittelen seuraavaksi näitä vaiheita sekä muita välittämisen etiikan teoriaan liitetyjä piirteitä.

Luonnollisesti välittäen ihminen toimii toisen henkilön vuoksi aidosta tahdostaan ja sen seurauksena ihminen laittaa hetkeksi omat tarpeet sivuun huolehdittavan vuoksi. Vertauskuva luonnolliselle välittämiselle Noddings kuvaa olevan vanhemman, perheenjäsenen tai ystävän välillä olevaa välittämistä, jonka luonnepiirteinä on toisen hyväksyminen. Hyväksyminen näyttäytyy toisen kontrolloimattomana, tuomitsemattomana hyväksyntänä erilaisuudesta huolimatta. (Smith 2017, 28–29; Noddings, 2013; Noddings 1984.) Vastakohtaisena toimintana luonnolliselle välittämiselle olisi toisen kontrollointi. Määräilyyn nojautuva kasvattaja arvioi lapsia usein tiettyjen käyttäytymisstandardien mukaisesti ja odottaa lapsilta

auktoriteetin kunnioittamista ja lapsen toiminnan muutosta aikuisen käsityksen mukaan oikeasta. (Pulkkinen 1997, 80.) Noddingsin mukaan eettisessä välittämisessä vuorovaikutus on intensiivistä. Tämä ilmenee arvioinnista vapaana ja varauksettomana suhtautumisena toiseen. (Koivula 2019,10; Noddings 2005, 15–16.) Eettinen välittäminen edellyttää välittämisen vastaanottamista välitettävältä. (Smith 2017, 29–30.) Kun kasvattaja välittää toisesta, siihen sisältyy pyyteettömyyttä (Koivula 2019, 11; Noddings 2012, 53). Noddings korosti lapsen välittävään suhtautumiseen vaikuttavan se, onko aikuinen kokenut hänen tarpeitaan kohtaan myönteistä suhtautumista (Noddings 2005, 21). Opimme tämän sen luonnollisen välittämisen kautta, jota olemme elämässämme saaneet (Noddings 2013, 140–141). Välittämisen mallintaminen kuvaa välittämistä toiminnan muodossa. Kun esimerkiksi lapsi huomaa kasvattajan ja jonkun toisen lapsen keskinäisen vuorovaikutuksen olevan välittävää, lapsi oppii, miltä välittäminen näyttää. (Smith 2017, 32–33; Noddings 1984.) Samalla tavalla lapsi oppii välittämistä kasvattajan ja lapsen välisestä lämpimästä vuorovaikutuksesta (Smith 2017, 134). Omien vahvuuksien tunnistamisella ja hyödyntämisellä on yhteys myös onnellisuuteen (Mäkelä 2023, 48). Toisen vahvistaminen näkyy kohtaamisessa toisen parasta rohkaisten. Toisen vahvistaminen näyttäytyy kasvattajan tukiessa lapsen tavoitteita niin kasvatus- ja kouluympäristössä kuin sen ulkopuolelle. Noddings piti dialogiaa keskeisenä vuorovaikutuksen muotona, jolla toteuttaa lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tarvetta. (Koivula 2019, 16; Noddings 2014, 197–201.) Välittämistä kuvaa, kun kasvattaja kuuntelevasti ja harkiten vastaa toisen kysymyksiin. Kasvattaja tarkoituksellisesti osallistuu keskusteluun, koska on kiinnostunut lapsen elämää kohtaan. (Smith 2017, 134.) Tasavertaisen dialogin avulla vuorovaikutus mahdollistuu. Tämä vahvistaa lapsen ja kasvattajan välillä empatiaa ja arvostusta, joka ylläpitää välittävää suhdetta. (Noddings 2005, 23–25.)

Eettistä välittämistä kuvaa kasvattajan ja kasvatettavan vastavuoroinen suhde. Mikäli välittämisen vastaanottaja ei reagoi saamaansa hoivaan, voidaan keskinäistä yhteyttä pitää riittämättömänä. Tämä estää välittämisen vastaanottajan kääntymistä kohti välittäjää, joka voi esiintyä itsensä huolehtimisen tai ahdistuksen muodossa. (Adhikari, Saha ja Sen 2023; Noddings 2013.) Eettisen välittämisen mallintamisen tavoitteena on, että lapsi välittää omasta hyvinvoinnistaan, lähiympäristöstään ja toisista ihmisistä. (Koivula 2019, 2.)

Motivaatiosiirtymä kuuluu myös eettisen välittämisen piirteisiin (Koivula 2019,10; Noddings 2005, 15–16). Noddings tarkoitti motivaatiosiirtymällä sitä, miten kasvu ympäristö tukee ja

motivoi lapsia muutoksissa. Motivoivan muutoksen sisäistäminen välittämisen näkökulmasta tarkoittaa sitä, että kasvattajat siirtävät huomionsa toisen tarpeisiin omien tarpeiden sijaan, jolloin motivoiva muutos voi tapahtua (Smith 2017, 121). Empatian kokeminen syntyy sen seurauksena, että voimme ymmärtää, mitä toinen ilmaisee tuntevansa. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että kasvattaja on kiinnostunut, mitä lapsen mielessä liikkuu, mitä hän tarvitsee ja mistä hän on kiinnostunut. (Noddings 2010, 6–12.) Varhaiskasvatuksessa tämä voi näkyä siinä, millaisista kirjoista, lauluista, tehtävistä ja peleistä lapset yksilöllisesti pitävät ja tukea lasta niiden ääreen. Varhaisikäiset lapset ovat suorapuheisia usein. He kertovat mielellään mistä pitävät, kun heitä kuunnellaan. Noddingsin motivaatiosiirtymien määritelmä nähdään yhtenäisinä toisiin motivaatiosiirtymiin tutkimuksissa (Smith 2017, 121–122; Owens & Ennis, 2005). Rakastava kasvattaja ei pyri tekemään kasvavista lapsista itsensä tai ideoidensa kaltaisia. Kasvattaja kohtaa tunnustellen jokaisen ainutlaatuisuutta kuten omaansa. Hän ymmärtää, että jokaisella on oma elämäntie ja todellisuus. (Skinnari 2000, 179–181.) Omistautuminen on myös tärkeä piirre eettisessä välittämisessä, joka puolestaan näkyy kasvattajan kiinnittämällä huomiota lasten kokemusten merkityksellisyyteen (Smith 2017, 33). Omistautuminen ilmenee myös Noddingsin mukaan toisen tavoitteiden tukemisena ja edesauttamisena (Noddings 1984.) Omistautunut ja tehtäväänsä koulutettu omahoitaja ilmentää hyvää päivähoitoa. (Sinkkonen 2020, 206; Kalland 2011) Kasvattaja huolehtii suhteen eheydestä huolenpidolla, mutta myös rehellisyydellä. Rehellisyys ilmenee siten, että kasvattaja antaa välitettävän olla sellainen kuin hän on (Noddings 2010). Kasvattajan vilpittömyys tukee myös suhteeseen sitoutumisessa (Hosio 2021, 29).

2.3 Välittämisen relationaalinen suhde jaetussa sosiaalisessa todellisuudessa

Kasvattajan ja lapsen välinen suhde on tärkeä päiväkotiryhmässä. Se voi parhaimmillaan tukea turvallisuudentunnetta. (Sinkkonen ja Kalland 2011, 165.) Kiintymyssuhde on myös voimakkaasti relationaalinen (Sinkkonen ja Kalland 2005, 52). Välittämisen etiikan teoriassa tarkoittaa ainakin kahden ihmisen välistä keskinäistä vuorovaikutusta, läsnä olevaa kohtaamista ja suhteessa olemista (Koivula 2019, 6). Noddingsin mukaan toisen huomioiva välittäminen saatetaan liittää aikuisten kertomaan keskittymisenä kasvattajan opettaessaan

lapsia, jotta lapsi oppisi ja osaisi vastata oikein vaadittavissa tilanteissa. Välittävällä huomioinnilla Noddings tarkoitti kuitenkin kasvattajan empaattista huomiointia pitämällä avointa ikkunaa auki välitettävälleen. Käytännössä voidakseen huomioida toista kokonaisvaltaisesti kasvattajan on luovuttava muusta tekemisestä voidakseen asennoitua toisen kokemusten ääreen nykyhetkestä käsin. (Noddings 2017.)

Välittäminen on toimintaa suhteessa, toisen tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista empaattisesti. Tämä vahvistaa lapsen kokemusta omasta arvosta. (Noddings 2013, x)

Kasvattaja ja lapsi muodostavat suhteen, joka toteutetaan eettisen välittämisen periaattein (Smith 2017). Kasvattajan ja kasvatettavan menestys on riippuvainen heidän välisestä suhteestaan (Owens 2005, 408; Hollingsworth 1992). Välittämisen relationaalista suhdetta on tarkasteltava (Noddings 2005, 1). Noddings koki, että on tehtävä muutos sen eteen, että lapset kokisivat kasvattajan välittämisen. Ratkaisuehdotuksia voi kysyä, mistä lapset ovat kiinnostuneita? Mihin lasten näkökulmasta tulisi kiinnittää enemmän huomiota? On kuitenkin pedagogisesti haastavaa ottaa lasten kiinnostuksen kohteet aina huomioon. Kasvattajat tarvitsevat myös kannustusta ja lisääntynyttä työskenneläkseen tämän eteen. (Noddings 2005, 1.) Muutosta vaatisi päiväkodin henkilöstön keinot havaita paremmin lasten sisäiset tarpeet. Päiväkotien tilojen ja ryhmäkoon tarkastelua myös tarvitaan. (Köngäs 2019, 185.)

Huolenpito toisesta muuttuu ymmärrettävästi vaikeammaksi, kun omat voimavarat ovat vähissä. (Koivula 2019, 10, 12–13; Noddings 2003a, 99–101.) Kun ihminen kykenee olemaan läsnä, hän kokee turvallisuutta. Tuolloin ihmisen on helpompi kokea empatiaa (Rosenberg 2015, 195). Siksi välittävää kohtaamista tukee kasvattajan myönteisen minäsuhteen luominen myös itsen. Ihmiset voivat olla itseään ja toisia kohtaan vaativia, kun vuorovaikutustilanteet ovat erilaisia, jolloin vaarana on voimavarojen menettäminen (Noddings 2003a, 99–101). Ei ole helppoa kasvattaa toistakymmentä lasta varhaiskasvatuksessa. Ammattilaisillakin saa olla inhimillisiä piirteitä ja pyytää esimerkiksi käytöstään anteeksi, jos on esimerkiksi reagoinut vaikeaan tilanteeseen voimakkaasti. (Köngäs 2020.)

Välittämisen etiikassa keskitytään huolenpitoon, välittämiseen, yhteyttä edistävään hoivaan. Huolenpitoon sisältyy luontainen tarve toimia toista kohtaan ”oikein” jokaisen lapsen kohdalla. Vastakohtana olisi tehdä päätöksiä politiikkaan ja sääntöihin nojautuen, jota myös kuvataan oikeudenmukaisuuden etiikaksi. Välittämisen etiikassa korostuu ihmssuhteiden yhteistyö kilpailun sijaan pyrkien etsimään yhteenkuuluvuutta. Eettiseen välittämiseen kuuluu perustavanlaatuisena piirteenä luottamuksen rakentuminen, jossa lojaalisuudella on arvoa niin

yksilön, perheen ja yhteisön elämänlaadun parantamisessa. Kun eettistä välittämistä tahdotaan selvittää pedagogian kontekstissa, voidaan esittää itselleen seuraavia kysymyksiä: *miten valintani tässä tilanteessa auttaa toista? Ketä päätökseni vahingoittaa? Miten voin varmistua, että päätökseni ovat hyvät pitkän aikavälin näkökulmasta? entä tahattomat valintani vaikutukset? jos joku auttaa minua nyt, mitä voin tehdä tulevaisuudessa auttaakseni yksilöä myös?* (Smith 2017, 26.)

Välittämiseen liitettyä relationaalista ja vuorovaikutuksellista suhdetta varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, on pysähdyttävä miettimään. Aikuisilla ja lapsilla on keskenään erilaiset elämäkatsomukselliset, kulttuuriset ja kielelliset valmiudet sekä taustat (Kekkonen, Lehti ja Tirkkonen 2017, 2). Se, miten lapsi käsitetään, liittyy kasvattajan maailmankuvaan, maailmankatsomukseen ja ihmiskuvaan. (Pulkkinen 2018, 9). Opimme puhumaan, ajattelemaan ja elämään toisten joukossa. Meillä on jokaisella yksilöllinen tapa nähdä maailmaa. Toisten mahdollisuudet haastavat mahdollisuuteni, maailmankuvani haastavat toisten maailmankuvat. (Laajarinne 2020, 94–98.) Lapsille ajan käsitys on myös erilainen kuin aikuisten, joka on tärkeä huomioida, jotta voimme ymmärtää lapsen asemasta esimerkiksi hänen tuskaansa olla erossa vanhemmistaan päiväkotipäivän aikana. Viisi-kuusivuotiaalle lapselle läheisestä aikuisesta erossa oleminen voi tuntua ikuisuudelta kuin aikuisille eron aika voi tuntua lyhyeltä. (Bowlby 1957, 68.) Toisen välittävä kohtaaminen on erilaisuuden hyväksymistä. Lasten ja aikuisten jaettua todellisuutta on tärkeä ymmärtää siitä näkökulmasta, että lapselle aikuisuus on kaukainen asia. Lapsi keskittyy tähän hetkeen ja mielihyvän hakemiseen. Lapselle tavat toteuttaa hyvää arkea tapahtuu luontaisista tavoista, josta ilo irtoaa, joka poikkeaa aikuisten ajattelusta. Aikuiselle oppikirjat ja päiväunet voivat olla osa rentoutumista ja hyvää elämää, mutta lapsi saattaa inhota niitä päiväkodissa. Emme voi aikuisina vaatia toista nauttimaan siitä, mistä me nautimme. Siitä seuraa usein ristiriitoja. (Köngäs 2019, 116–117.) Ristiriidat ovat hyvä maaperä turvattomuudelle silloin, kun niistä ei päästä yhteisymmärrykseen.

2.4 Kiintymyssuhdeteoria ja varjopuhe

Jäsennän lapsen turvallisuudentunteen rakentumista kiintymyssuhdeteorian avulla, jonka on kehittänyt alun perin John Bowlby. Kiintymyssuhdeteoriaa käytettyjä tutkimuksia on laadittu jo vuodesta 1960-luvulta alkaen runsaasti. Bowlby toi 60-luvulla esille, miten turvallinen

tunneside, hoiva ja läheiset ihmissuhteet ovat elinehto lapsen psykologiselle kehitykselle vaikuttaen ihmisen elämään kokonaisvaltaisesti (Eklund-Mikola 2025, 18; Bowlby 1969). Toisin kuin psykologista turvallisuutta määrittelee ihmisten kokemus siitä, että on turvallista ottaa riski tuomalla esille sanallisesti omat ajatukset, tunteet ja tarpeet pelkäämättä, että jää ryhmän tai yhteisön ulkopuolelle. (Mustajoki 2023, 96–97.) Psykologisella turvallisuudella ja turvallisen kiintymyssuhteen määritelmässä on samankaltaisia piirteitä. Ero edellisissä näyttäisi olevan niiden tutkimustaustojen konteksti ja kiintymyssuhteen rakentuminen ensisijaisesti lapsen ja kasvattajan välillä kuin koko yhteisön. Psykologinen turvallisuus nähdään tiimien ja yhteisöjen yhteiseksi uskomukseksi siitä, että on turvallista olla eri mieltä ja sen kautta oppia yhdessä (Salmivaara, Martela ja Heikkilä 2020, 188). Ei voida kuitenkaan kiistää psykologisen turvallisuuden merkitystä lapsen turvallisuudentunteelle, sillä varhaiskasvatus rakentavat keskenään yhteisön, johon jokainen vaikuttaa läsnäolollaan. Belskyn tutkimus (1999) on muun muassa ottanut huomioon lapsen ja kasvattajan turvallisen kiintymyssuhteen kontekstuaaliset vaikutukset sekä lasten iän merkitykset. Tutkimustulos esitti lapsen ja omahoitajan roolilla olevan vaikutusta lapsen turvallisen kiintymyksen edistämisessä (emt. 249–264). Kiintymyssuhdeteoria pyrkii vastaamaan siihen, miksi ihmiset rakentavat kestäviä suhteita ja, miten ihmissuhteissa katkokset tai jo uhka tästä aiheuttaa ihmisessä ahdistusta. Kiintymyssuhde varmistaa ihmislapsen eloon jäämisen, joka on osa ihmisen neurobiologiaa. Lapsi pyrkii kiinnittymään hoitajaan, joka huolehtii hänestä päivittäin. Läheisyyteen ja yhteyteen lapsi pyrkii esimerkiksi syliin pyrkimisellä tai kiinni tarraamisella. Muodostuuko lapsen ja hänestä hoitavan henkilön välillä kiintymystä vaikuttuu siitä, kykeneekö lapsi käyttämään hoitavaa henkilöä turvallisena perustanaan. Tämä näkyy esimerkiksi konkreettisesti siinä, pystyykö lapsi hakemaan lohtua ja läheisyyttä hätää tuntiessaan. Hoitavan henkilön saatavilla oleminen vaikuttaa lapsen kokemukseen turvallisuudentunteesta. (Sinkkonen ja Kalland 2005, 17–22.) Yksin jäämisen pelko on alkukantaista. Kun yksi pelkää se voi vaikuttaa koko yhteisöön. Vaikeat kokemukset vaikuttavat turvallisuudentunteeseen. (Mustajoki 2023, 81.) Varhaisikäisten päivähoidon ja sen suuruuden merkitystä lapsen turvallisuudentunteeseen on kyetty tutkimaan. Belskyn & Fearon (2002) tutkimustulokset osoittivat, että lasten kiintymyssuhteiden laatujen erot hoitajiinsa nähtiin vaikuttavan lapsen käytökseen. Tutkimustulokset esittivät kasvattajien kanssa käydyn vuorovaikutuksen ja hoitoajan vaikuttavan lasten turvallisuuden rakentumiseen, kun esimerkiksi lapsen ja vanhemman välinen kiintymys ei ole jostain syystä

vielä täydentynyt. (emt. 361–387.) Kiintymyssuhdeteoriassa turvallisesti kiintyneet lapset ovat saaneet elää ympäristössä, joka on ollut johdonmukainen, jossa hoivaajat ovat suhtautuneet myötätuntoisesti lapsia kohtaan, heidän ilmaistessaan tunteita. (Sinkkonen 2004.) Kun ihmisellä on lämmin ja rakkaudellinen suhde toiseen ja tähän perustuva luottamus siihen, että toinen tarvittaessa tukee, sisäinen turvallisuuden kokemus syntyy. (Eklund-Mikola 2023, 185.) On otettava tässä tilanteessa huomioon varhaiskasvatuksen toimintaympäristön elävyys ja fyysiset tilat. Kun kasvattajat huolehtivat siitä, että lapset saavat puetuksi päälle ja käytyä vessassa, on inhimillisesti vaikeaa pysähtyä pitkäksi aikaa useamman lapsen emotionaalisten tarpeiden ääreen.

On otettava myös huomioon, että lasten vanhemmuuden laadulla lapsen kehitykseen on suurempi merkitys kuin päiväkodin tilannetekijöillä. Mitä pienempi lapsi on sitä rajallisemmat ovat hänen mahdollisuutensa luoda ja ylläpitää samanaikaisesti useampaan kasvattajaan kiintymyssuhteita. (Sinkkonen 2020, 208–209.) Jos lapsi elää huolenpidon puutteessa lapsi tottuu vaikeaan oloon ja kokee alituista rakkauden tarvetta. Tämä voi johtaa syyllisyydentuntoon. Lapsi ei luonnollisesti voi pitää puoliaan kypsymättömyytensä vuoksi eikä käsitellä näitä tunteita. (Bowlby 1957, 10.)

Turvattomissa kiintymyssuhteissa kognitiivisen ja affektiivisen välillä vallitsee epätasapaino ja välttelevässä kiintymyssuhteessa painotetaan järkipärisyyttä ja logiikkaa. Molemmissa tunteiden ilmaiseminen on puutteellista, siksi, että lapsi on tuntenut jäävänsä vaikeissa tilanteissa yksin, ilman aikuisen tukea. Lapsi silti oppii hillitsemään itseään, mutta hän voi myös menettää kosketuksensa tunteisiinsa. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa puolestaan lapsi on kokenut hoivaajan epäjohdonmukaisena ja impulsiivisena, hän on elänyt selviytymisen kasvumaastossa, joita vastaan hänellä on vähän suojautumisstrategioita. (Sinkkonen 2004.) Johonkin kuulumisen ja pysyvyyden kokemus vahvistaa jatkuvuutta ja turvallisuuden tunnetta. (Koivula 2019, 23; Noddings 2005, 66–68). Jatkuvuutta pohdin varhaiskasvatuksessa esiintyvän henkilöstön vaihtuvuuden kannalta. Työntekijöiden vaihtuvuus ja kyky huomioida lapsi yksilönä näyttää vaikuttavan lasten hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa. Lapsen kehitykseen kuitenkin vaikuttaa monet tekijät. Vaikeuksia näyttäisi syntyvän silloin, kun lapsi kohtaa vanhemman epäsensitiivisyyttä ja päivähoitopaikan vaihtuvuutta. Päivähoitopäivän pituudet nostattivat lapsessa impulsiivisuutta sekä käyttäytymisen haasteita. (Sinkkonen 2020, 205–206.) Kiintymyssuhdeteoriaa ymmärtämällä on mahdollisuus suhtautua inhimillisesti lasten tunnereaktioihin. Voidaan

ymmärtää, että tunnereaktio kumpuaa, kun yhteyden tarve ei ole täyttynyt. Päiväkotiin tulevat lapset kokevat aluksi turvattomuutta ja etsivät aikuiselta läheisyyttä. Äkilliset katoamiset luovat lapselle turvattomuutta, loukkaavat lapsia ja lisäävät aggressiivisuutta. (Sinkkonen 2020, 204–205.) Siksi esimerkiksi päivän saumakohdissa, lasten ja kasvattajien keskinäinen kohtaaminen luo jatkuvuutta. Turvattomuutta voi myös hahmottaa *varjopuhe*-käsitteen avulla. Varjopuhe tarkoittaa käymättömiä keskusteluja erityisesti hankaliksi koetuista asioista. Sitä syntyy, kun yhteisö tai yhteisön yksikin jäsen kantaa sanomattomia asioita hiljaa mielessä, vaikka ne yhteisesti tunnistettaisiin – kuin hiljaisina ääninä keskustelun yläpuolella. Asiat, joista vaietaan, harvoin katoaa mihinkään, vaikka niiden kanssa opittaisiin elämään.

Varjopuhe on tapa käsitellä asioita, joista avoimesti ei pystytä keskustelemaan. Yksi tulkinta on, että kaikissa yhteisöissä on enemmän tai vähemmän varjopuhetta. Turvattomuuden tunne vie voimavaroja ja luovuutta. (Mustajoki 2023, 19, 61.) Vaikeat asiat, eivät välttämättä ole niin vaikeita, mutta vaikeaksi ne tekevät niissä esiintyvät tunteet. Tämä tekee vaikeaksi nostaa ne esille, sillä pelkäämme, miten toinen suhtautuu meihin. (Hemanus 2024.) Lapselle on tärkeää kokea, ettei kasvattaja pelkää lapsen pelkoja ja syvällisiä keskustelun avauksia. Lapsi saattaa tukahduttaa tunteensa, sillä pelkää ettei tule hyväksytyksi tunteissa, jotka ovat hänelle itselleen jo valmiiksi vaikeita ymmärtää. (Köngäs 2019, 123, 169.)

Lapsi saa hyvän kasvun, kun kasvuympäristö on ennakoitava ja riittävän hyvien kiintymyssuhteiden omaava. On tärkeä, että kasvattajat pystyvät sietämään lapsessa kielteiseksi pidettyjä tunteita eikä siellä rangaista niistä. Turvalliset kiintymyssuhteet tukevat myös lapsen tunteensäätelykykyä. (Sinkkonen 2004.) Kasvuympäristön on hyvä olla tasapainoinen, ei liian löyhä eikä liian tiukka (Vornanen ja Törrönen 2021, 9–24.)

Yhden kasvattajan syli voi olla varattu toiselle ja siksi toinen lapsi joudutaan jättämään itkemään jalkojen juuriin. Kasvattajat kuitenkin välittävät lapsista ja voivat kokea syyllisyyttä siitä, ettei voi tehdä työtään parhaalla mahdollisella tavalla, kun aikuisia on vähän ja vaihtuvuus runsasta. Kun vakituiset kasvattajat sairastuvat paljon, eivät lapset ehdi tutustua riittävästi vieraileviin sijaisiin. Vaikeimmissa tilanteissa ei ehditä vastata lasten perustarpeisiin. (Sinkkonen 2020, 220.) Turvallinen ja emotionaalisesti riittävän kannatteleva kasvuympäristö on riittävän hyvä, kun lapsen ensisijaiset hoivaajat ovat vakaita, kiinni aidossa minuudessaan, pystyen näin näkemään lapsen itsestään erillisenä olentona psyykkisesti. (Klaavu 2023, 53–54.) Lapsi ei ole voinut valita kasvuympäristöään ja siksi hän on sidottu siihen. Lapselle kuuluva vapaus ja rajat tukevat lapsen turvallisuutta. (Vornanen ja

Törrönen 2021, 9–18.) Lapsibarometrin (2022) tulosten mukaan kuudesta seitsemään vuotiaat neljäsataaneljä lasta kokivat, että turvallisuus näyttäytyy jokapäiväisissä elämän vaiheissa aikuisten huolenpitona ja kanssaolemisena. Esikouluikäisistä lapsista 42 prosenttia koki, ettei elämässä ole turvallista ihmistä tai paikkaa. Vain neljä prosenttia lapsista kokivat turvallisiksi muut aikuiset kuten eskariaikuiset. Lapset kertoivat, että turvallisuuden lisäämistä tukisi se, että lasten kanssa keskustellaan yhdessä, mikä turvallisuutta lisäisi. (Lapsibarometri 2022.) Seitsemänvuotiaiden lasten näkökulmasta turvallisuus kytkeytyy vahvasti välittämiseen ja vapauteen. Turvallisuus on lasten näkökulmasta tunne, joka rakentuu toisista ihmisistä, läheisyydestä ja siitä, että heitä kuunnellaan. (Custódio, Hurskainen, Sarekoski ja Talvitie 2022, 9, 22–23.)

3 Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus, NVC-malli

3.1 Elämää rikastuttavan kielen taustafilosofia

Varhaiskasvatuksen henkilökunta hyötyy koulutuksesta, jossa harjoitellaan havaitsemaan ja tulkitsemaan lapsen tunteita ja vastaamaan niihin reflektiivisesti ja eläytyen. (Sinkkonen 2020, 206). *Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus* (Non Violent Communication) myös käännettynä *väkivallaton viestintä* ja lyhyesti NVC on käytännönläheinen vuorovaikutusmalli edistämään sopusointua, rauhaa, kunnioitusta, empatiaa ja tunne- ja vuorovaikutustaitoja (Rosenberg 2015, 27–35). Marshall Rosenberg kutsui myötäelävää vuorovaikutusta elämää rikastuttavaksi kieleksi, jonka tavoitteena on opettaa myötäelämistä toisiin ja herättää elinvoimaa. Näin hän näki ihmisen itsetunnon laajenevan, nähdessään antamisen edistävän toisen hyvinvointia. (Rosenberg 2015, 32.) Myötäelämisen kyky on empatiaa (Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu, 46). Kaikki edellä mainitut tukevat ihmisten yhdessä kuljettua tietä (Kulovesi 2003, 14). NVC- malli perustuu empaattiseen tunteiden ja tarpeiden tunnistamiseen ja niiden ilmaisuun, empaattiseen kuuntelemiseen yhteyttä rakentavalla tavalla. Tämä on linjassa lapsen turvallisuudentunteen vahvistamisessa ja välittävän kohtaamisen kanssa. NVC-mallia on tutkittu Suomessa vähän, jonka vuoksi avaan mallin keskeisiä piirteitä ja, millä tavalla käytännössä niitä voi hyödyntää tutkimustyöni aiheen parissa. NVC-malli voi toimia kasvattajan tukena lapsen tunteen säätelyssä, joka lisää lapsen turvallisuudentunnetta. Suomen varhaiskasvatus on edistynyt lapsen etua huomioivaan suuntaan. On tärkeää, että hyvät suunnitelmat eivät jää paperille vaan hyviä toimintamalleja toteutetaan käytännössä ja konkreettisesti (Köngäs 2019, 170). Lapsi rakentaa omaa itseä vuorovaikutuksessa lähimpien ihmisten kanssa. Vuorovaikutussuhteet ohjaavat psykososiaalista kehitystä. (Nurmiranta, Leppämäki, Horppu 2009, 46.) Rosenberg koulutti aivan uutta arvojärjestelmää ja näki, että ihmisillä on universaaleja tunteita ja tarpeita, jotka ovat yhteisesti jaettuina. Oppimalla tunnistamaan ja suhtautumaan tunteisiin ja tarpeisiin kohtaamalla ne tuomitsematta, tuomitseva käyttäytyminen itseä ja toisia kohtaan vähenee. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.) Myötäelävää vuorovaikutusta on hyödynnetty kansainvälisesti ihmisten välisten harmonian

vahvistamiseksi. (Rosenberg 2015). NVC- mallista on nähty hyötyä lasten kasvatuksessa. Rosenberg opetti mallin käyttämistä perheille, vanhemmille ja opettajille. Ympäri maailmaa vanhemmat ovat käyttäneet hänen neuvojansa perhesuhteiden syventämiseksi ja kommunikoinnin parantamiseksi. (Center for Nonviolent Communication) On tärkeää ottaa huomioon aikuisen ja lapsisuhteiden vuorovaikutuksen laatu, sillä vuorovaikutuksella on vaikutusta kasvaviin lapsiin. (Kekkonen, Lehti ja Tirkkonen 2017, 3).

Kasvattajat tasapainottelevat lasten, vanhempien ja omien tarpeiden välillä, joiden toteutuminen on esimerkiksi instituutioiden luoman aika- ja resurssirakenteiden rajoissa ja rakenteiden paineissa. NVC- mallin osaamisen omaaminen saattaisi tukea edellä mainittua tasapainottelua. (Viitamäki 2020, 89–90.) Tanskassa ja Norjassa on olemassa NVC- malliin integroituvaa opetusta. Muun muassa Skarpäckin koulussa ristiriidat ratkaistaan koulussaan käyttämällä NVC- mallia työkaluna, joka tarjoaa näkymän rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen linjausten vaikuttavuudesta. (Viitamäki 2020, 88; Nilsson 2013, 164–174.) NVC-mallin soveltaminen varhaisikäisten kanssa kehitystasoonsa nähden on huomioitava. Koska NVC-mallin opetusmetodeihin lukeutuu kirahvi- ja sakaalikäsinuket, NVC-mallin oppimistilaisuuksia voi pilotoida lapsille että aikuisille luovasti kunhan resursseja löytyy. Kirahvi ja sakaali symboloivat elämää rikastuttavan – ja elämästä vieraannuttavan kommunikointitapoja. Kirahvi symboloi myötäelävää vuorovaikutusta siksi, että maaeläimistä sillä on suuri sydän ja pitkän kaulan vuoksi se näkee kauas ja kuulee hyvin. (Kulovesi 2003, 18.)

3.2 NVC-mallin nelivaiheinen prosessi

NVC-mallia toteutetaan neljän askeleen avulla vuorovaikutustilanteissa. (Ks. liite 6).

Havainnointi on NVC-mallin ensimmäinen askel. Kohtaamistilanteessa, kuuntelemme, mitä toinen on kertonut tai ilmaissamme, mitä olemme huomanneet.

Tulkinnan ja havainnoinnin erottaminen on Rosenbergin mukaan tärkeää rakentaessamme empaattista yhteyttä ihmisiin. Tämä ei tarkoita, että meidän tulisi olla aina puolueettomia vaan valmiita tiedostamaan näiden erot. Tulkinnallisuus näkyy puolestaan viestinnässämme jäykkänä yleistyksinä, jotka rajoittavat meitä näkemästä ihmisen kokonaisvaltaisesti.

(Rosenberg 2015, 59–63.) Toisen voi kohdata kunnioittavasti näkemällä välitetyn

kokonaisvaltaisuus, ilman ennakkoluuloja. Tähän havainnointi perustuu, asioiden näkeminen tosiasiallisesti, ei tulkintaan perustuen. (Rosenberg 2015, 66).

Toisen ja kolmannen askeleet vuorovaikutusprosessissa ovat *oman ja vuorotellen toisen tunteen ja tarpeen tunnistaminen, ilmaisu ja kuunteleminen*. (ks. liite 6). Tunteiden ja tarpeiden tunnistamisen opetteluun M. Rosenbergin listasi erillään tunteita, kun tarpeemme ovat täyttyneet ja tunteita, kun tarpeemme eivät ole täyttyneet, joka poikkeaa useista tunnetarpeiden esittelyistä kirjallisuudessa. NVC-mallin avulla pyritään syventämään ihmisten ymmärrystä ihmisten tunteiden yhteyden ihmisen käyttäytymisen taustalla oleviin tarpeisiin. (Rosenberg 2015, 84–87, 114–116.) Neljäs askel, pyynnön esittäminen myönteisesti ja mahdollisimman tarkasti konkreetian tasolla. Vältämme kertomasta, mitä emme tahdo ja monitulkintaista viestintää. Rosenberg piti pyynnön yhteydessä tärkeänä kunnioittaa toisen vapaaehtoisuutta ja autonomiaa, sillä näki tämän rakentavan parempaa yhteyttä ja yhteistyötä toisen kanssa. (Rosenberg 2015, 142.) Kaikkien neljän askeleen aikana pyrimme välttämään moraalista viestintää, jota Rosenberg kutsui *vieraannuttavaksi vuorovaikutukseksi*, sillä tämä nähdään kaventavan ihmisten välistä empaattista yhteyttä. (Rosenberg 2015, 45–57.)

3.3 Turvallisen yhteyden luominen ja läsnäolo

Turvallinen tunneyhteys on kaiken pohja, jonka avulla voimme oppia ja kasvaa. Yhteyden tarve on lapselle konkreettinen ja jatkuvasti läsnä. (Eklund-Mikola 2023, 185). Rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen tavoitteena on rakentaa aitoa yhteyttä ihmisten välillä.

Ydinperiaatteena on keskittää huomio molempien osapuolten inhimillisiin tarpeisiin oman mielipiteen tai tilanteesta tehdyn tulkinnan sijaan. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.)

Käsitykseni mukaan yhteyden rakentuminen on tärkeä avata, sillä sen rooli välittävän kohtaamisen edistämiseksi lapsen turvallisuudentunteen tukemiseksi on tärkeä. Kasvattajan osoittaessaan huolenpitoa lasta kohtaan yhteyden rakentaminen lapseen onnistuu.

Kun lapsi kokee yhteyden hänen ja kasvattajan välillä, lapsi reagoi myönteisemmin kasvattajan esittämiin korjausehdotuksiin. (Smith 2017, 47–48.) Kasvattajan toiminnassa tämä voi näkyä esimerkiksi laskeutumalla lapsen tasolle, lämpimän äänen ja katsekontaktin avulla. NVC-mallin näkökulmasta tämä ilmeni toiminnassa virittäytymällä toisen henkilön tunteisiin ja tarpeisiin (Rosenberg 2015, 191–195). Lapsilla on tahtoa olla yhteydessä

aikuisten kanssa ja, kun aikuiset eivät ole joka hetki täydellisiä, se on heistä vapauttavaa, koska heille syntyy tilaisuus näyttää taitojaan ja opettaa aikuista (Köngäs 2019, 172). Aikuisen kiinnostus sekä ymmärrys lapsen kokemuksia kohtaan rakentaa syvää yhteyttä. Näin lapsi ja aikuinen jakavat yhteisen todellisuuden. (Eklund-Mikola 2025, 64.) Voi olla tärkeää ymmärtää, että toisen tunteisiin ja tarpeisiin voi virittäytyä, vaikka ihminen olisi hiljaa ja vaikenisi. Toisen vaikenemisen taustalla voi olla täyttymätön tarve. Vaikka yhteys ei ensimmäisellä yrityksellä syntyisi toiseen, toisen tunteita ja tarpeita sanoittamalla ja arvaamalla voi yhteys syntyä seuraavalla tai sitä seuraavalla kerralla. (Rosenberg 2015, 191–195). Yhteyden vastakohtana on yhteydettömyys. Lapsen vaikeat tunnereaktiot johtuvat siitä, ettei lapsi ole kokenut turvallista yhteyttä hoivaajaansa. Silloin lapsen tunnereaktiot voi vaikuttaa lapsen ympäristön näkökulmasta yllätykselliseltä. (Sinkkonen ja Kalland 2011, 65.) Ihmisen toimintakyky ja voimavarat heikkenevät yhteydettömyydestä. Tämä voi näyttäytyä suhteista eristäytymisenä, joka syntyy, kun ihminen ei ole saanut empaattista yhteyttä toisiin tai ole tullut ymmärretyksi. Näin voi käydä, mikäli lapsi kokisi aikuisen suhtautuvan lapsen pahaan mieleen vetäytymällä tai vihastumalla. (Hosio 2021, 29–30.) Lapsi on riippuvainen aikuisesta. Siksi hänelle turvaton yhteys aikuiseen on tärkeämpi kuin ei yhteyttä ollenkaan. (Eklund-Mikola 2025, 40, 51)

Tavoittaaksemme keskinäistä yhteyttä, pitäydymme pyrkimyksistä saada toinen mukautumaan tahtoomme tulemalla tietoiseksi syyllistämisen tavoista. Yhteyden rakentamisen kannalta toisen rankaisua tai sillä uhkailua on tärkeä välttää. Edellä mainitut tekijät kaventavat ihmisen suostumista yhteistyöhön myötätuntoisesti ja vapaasta tahdosta. Tämä lisää myös syyllisyydenkokemuksia molemmille osapuolille, joka voi puolestaan herättää ihmisessä puolustautumisen tarpeen. (Rosenberg 2015, 215 187, 275.)

Sen sijaan tavoittelemme keskinäistä yhteyttä, joka perustuu välittämiseen, jossa kumpikin osapuoli pitää omia ja toistensa tarpeita tärkeinä, ottaen huomioon lasten tarpeiden etusijaisuus. Toiseen on helpompaa suhtautua empaattisesti, kun on läsnä. Tähän auttaa suhtautumalla tilanteisiin kuin ne olisivat joka hetki tuoreita ja uusia. Tuolloin vältetään tulkitsemaista tilannetta menneisyyteen perustuen. Kun toinen tuntee kärsimystä huomion tarjoaminen on joskus hyvin vaikeaa. Tarjoamme neuvoja käsityksistämme rauhoitteluun ja empatian sijaan. (Rosenberg 2015, 150, 242.)

3.4 Lapsen tunteiden takana olevien tarpeiden ymmärtäminen

Lapsen perustarpeisiin vastaaminen rakentaa turvallisuutta ja turvallista kiintymyssuhdetta lapsen ja aikuisen välillä. (Sinkkonen 2020, 206). Välittävän kohtaamisen toteutumiseen kasvattajan mahdollisuudet ymmärtää lapsen käytöksen ja vaikeiden tunteiden taustalla olevan tyydyttyimiä tarpeita voivat edesauttaa lapsen turvallisuudentunteen vahvistamista. Varhaiskasvatustilanteissa esiintyy tilanteita, joissa lapsia joudutaan ohjaamaan ja opastamaan. Näissä ohikiitävissä kohtaamistilanteissa kasvattajan keinot säilyttää johdonmukaisuus, joka tukee lapsen turvallisuudenkokemusta, on esittää pyynnöt selkeästi ja positiivisesti ymmärtämällä lasten kaikkien viestien ja tekojen takana olevan tarpeita, jotka eivät syystä tai toisesta ole täyttyneet.

Kaikki tuomitseva käyttäytyminen ja viestintä on itseasiassa strategia ilmaista täyttymättömiä tarpeita ja ilmaisemattomia tunteita. Meidän on käännettävä toisten epätoivottu käytös tai ilmaisu toisen tarpeiden tunnistamiseksi. (Rosenberg 2015, 244–249.) Kasvattajilla on kuitenkin mahdollisuuksia luoda tilanteita, jotka lieventävät ristiriitoja ja tukea sellaisia itsesääteilytaitoja, jotka kehittävät ylittämään ristiriitoja (Lehtinen, Vauras, Lerkkanen 2016, 230). Kasvatuksellinen vastuu on aikuisella, vaikka lapsella olisi oikeus tulla kuulluksi. Lapsen on myös tärkeää oppia sietämään pettymyksiä. Yksipuolinen tarpeiden toteuttaminen ei edistä lapsen hyvinvointia pitkällä aikavälillä ja yhteisössä selviytymisen näkökulmasta. (Puroila ja Estola 2012, 39.) Kasvattajan on tärkeä ymmärtää lapsen tärkeitä tarpeita, mutta myös auttaa lasta ymmärtämään mielihalujen ja tärkeiden tarpeiden erot. Mielihalut eivät ole aina realistisia ja toteuttavissa eivätkä ne ole sama asia kuin tarpeet. (Koivula 2019, 20; Noddings 2009, 60–63.) On myös otettava huomioon, että yhdestä kolmen vuoden ikäisen lapsen normaaliin kehitysvaiheeseen kuuluu myös tahtojen taistelu, hän saattaa käyttäytyä vaativasti, joka liittyy lapsen ensimmäiseen itsenäistymisvaiheeseen ja oman minuuden löytämiseen (Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu 2009, 30).

Tarkoitus on avartaa käsityksiämme suhteessa ja suhtautumisessa lapseen vielä rakastavammalla tavalla. (Rosenberg 2005, 21). Aikuisen käsitys lapsesta vaikuttaa siihen, miten hän kohtelee lasta (Kekkonen, Lehti ja Tirkkonen 2017). Rosenbergin mukaan ihmisen kieltäytymisen taustalla on yleensä jokin täyttymätön tarve, joka estää vastaamasta myönteisesti (Rosenberg 2015, 268–269). Tarpeet kuten emotionaalinen ja fyysinen turvallisuus, vapaus, yhteenkuuluminen, itsensä toteuttaminen, itseilmaisuus, ymmärrys,

läheisyys ja kunnioitus ovat yleisinhimillisiä, universaaleja ja keskeisiä motivaattoreita. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.) NVC - mallissa pyritään sisäistämään uutta ymmärrystä tunteiden tunnistamiseen itsessä ja toisessa. Yksi keskeinen oppi on, että opettelemme suhtautumaan omiin ja toisten tunteisiin ja tuomitsevaan käyttäytymiseen tarpeiden viestien tuojina, tunnistamalla tuomitsevat ajatuksemme. (Rosenberg, 2015, 28–33, 40, 46.) Omien ja toisten tarpeiden tunnistamisen kautta myönteiset tunteet lisääntyvät ja voimaannuttavat. (Rosenberg 2015, 88, 142, 195) Kiintymyssuhdeteorian valossa on kuitenkin huomioitava, että aikuisen ja lapsen välisessä suhteessa tarpeisiin vastaaminen on aina yhdensuuntainen, aikuinen ei voi odottaa lapselta hoivaa tai tukea tunteiden säätelyssä (Eklund-Mikola 2025, 37). Kahden ihmisen kohdatessaan toisensa ja ilmaistuaan itseään, molemmilla on kuitenkin mahdollisuus kasvaa (Rosenberg 2015, 291). Rosenberg ajatteli, että kasvattaja voi kertoa lapselle, miltä hänestä aidosti tuntuu (Rosenberg 2005, 4–21) Tämä voi vähentää varjopuhetta, joka liittyy turvattomuuteen, jossa ilmapiirissä ikään kuin leijuu ilmassa ilmaistemattomat ajatukset ja tunteet, jotka voivat heijastua toisen non-verbaalisesta viestinnästä (Mustajoki 2023, 27). Kasvattajan vastuulla on kertoa tunteita jakaessaan, että kasvattaja huolehtii itsestään, eikä hänen tunteensa ole lapsen syytä. Ajatus voi olla mieletön varhaiskasvatuksen kontekstissa, mutta mahdollinen. Lapsen voi olla helpompi avautua omasta haavoittuvuudestaan käsin, kun huomaa, että tunteista puhuminen on turvallista ja luonnollista sekä varhaiskasvatuksen olosuhteet antavat tilaa. Haavoittuvuudestaan käsin avautuminen on maaperä turvallisuudentunteen syntymiseen. Riippuen kohtaamisen laadusta se voi myös synnyttää häpeää. Kun lapsi kokee, että häntä kielletään ja kontrolloidaan lapsi herkästi kokee häpeää (Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu 2009, 30). Varhaiskasvatuksessa kasvattajat tietävät, että heidän tulee olla empaattisia ja turvallisia, mutta jos samaan aikaan heidän väsymyksensä näyttäytyy suorittamisen paineena, lapset aistivat, että kohtaamisen ilmapiiri ei ole aito. Kasvattajien ei joka hetki ole suotavaa piilottaa lapsilta todellisia tunteita, koska lapsilla on oikeus tunnistaa tunne ja oppia, mikä tunne on. (Köngäs 2019, 45,103.) Emme voi aina vastata kaikkien ihmisten tarpeisiin empaattisesti. Voimme kuitenkin olla pahoillamme, jos mahdollisuudet kohtaamiselle ovat olleet vaikeat. (Noddings 2010, 9–12).

3.5 Empaattinen kuunteleminen

Lasten ja kasvattajien vuorovaikutus kaipaa huomiota. Vaikka toimijuus ja osallisuus huomioidaan kasvatustilanteissa, lapset eivät kuitenkaan tule riittävästi kuulluksi. (Roos 2015, 162–163.) Empaattinen kuunteleminen tarjoaa mahdollisuuden rakentaa elävää kohtaamista, jossa molemmat osapuolet kokevat olevansa merkityksellisiä. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.) Osapuolten jaettu merkityksellisyys kuvaa myös psykologista turvallisuutta (Salmivaara, Martela ja Heikkilä 2020, 188–191). Rosenbergin mukaan toisen kunnioittava ymmärtäminen on empatiaa (Rosenberg 2015, 66). Empaattinen kuuntelu ei ole Rosenbergin mukaan älyllistä ymmärtämistä kuten mielipiteensä kertomista toisen kokemuksen kertomisen jälkeen heti ennen kuin toinen kokee tullessa kuulluksi ja toisen neuvomista, kun toinen ei ole pyytänyt neuvoa. Tämä pohjautuu siihen, ettei toinen voi varmaksi ymmärtää toista, sillä jokaisen kokemus on lähtökohtaisesti ainutkertainen ja jokaisen todellisuus erillinen omasta kokemusmaailmasta. (Rosenberg 2015, 173–176.) Sen sijaan, että henkilö keskittyy siihen, mitä toinen ajattelee, empaattista kuuntelua ja sen sanoittamista ohjaa samat neljä vuorovaikutusprosessin neljä askelta: *mitä havaitsen toisen kertomassa (tai itsessäni), mitkä voivat olla hänen tunteitaan (ja omat tunteeni) ja, mitä hän tarvitsee (mitä minä tarvitsen), mitä hän pyytää (mitä pyydän)*. (Rosenberg 2015, 166). Kun esimerkiksi ihminen kertoo lapsen olevan mahdoton, koska lapsi ei koskaan kuuntele häntä, Rosenberg kehottaisi käyttämään NVC-mallia kuuntelemalla herkällä ymmärryksellä, mitä toinen tuntee ja mitä hän tarvitsee? Tiedämme, että olemme kuunnelleet toista riittävän empaattisesti, kun huomaamme toisen tuntevan helpotusta, kun hänen sisäinen maailmansa on tullut empaattisesti ymmärretyksi. Toiselta voi kysyä, haluaako hän vielä sanoa jotain lisää, jos olemme epävarmoja siitä, onko toinen tullut ymmärretyksi. (Rosenberg 2015, 164.)

Konkreettisesti NVC – pohjainen dialogilähestymistapa pidättäytyy tyypillisestä ”pöytätennis” keskustelutyypistä, jossa molemmat osapuolet kiireisesti ilmaisevat argumenttejaan, eivätkä kuuntele. Tuolloin on kyse kahden ihmisen monologista, jotka puhuvat samaan aikaan, tulematta aidosti kuulluksi. Ihminen turhautuu, kun ei tule todella kuulluksi. Tämä johtuu siitä etteivät heidän tunteensa, tarpeensa näkökulmastaan ole ymmärretty ja saanut riittävästi tilaa. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.)

NVC:n kaltainen vuoropuhelu alkaa sopimuksella siitä, kuka puhuu ensin. Kun A puhuu, henkilö B vain kuuntelee ja A vahvistaa tämän jälkeen onko hän ymmärtänyt B:n sanoman. He jatkavat keskustelua ja selvennystä siihen asti, että kuunteleva osapuoli on ymmärtänyt kuulemansa oikein. Kun toinen osapuoli on kokenut tulevansa kuulluksi vasta tämän jälkeen

osat vaihtuvat ja kuulluksi tullut B kuuntelee A:ta, kunnes hän kokee tulevansa ymmärretyksi. (Arieli ja Armaly 2022, 357–364.) Rosenberg koki, että empaattinen kuunteleminen muuttuu helpommaksi toisia kohtaan, kun opettelee kuuntelemaan itseään empaattisesti.

Kuuntelemalla itseämme empaattisesti, saamme selville toimintamme takana olevia tarpeita. (Rosenberg 2015, 202–203.) Rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen harjoittelussa yksi keskeinen työkalu on empaattisen kuuntelemisen harjoittelu empatiaystävän kanssa ja yhteyden luominen omiin tunteisiin ja tarpeisiin. Rosenberg käyttää myös käsitettä *ensiapuempatia* tilanteissa, jossa ihminen kohtaa toisen ihmisen vastustuksen ja siitä syystä on menettämässä oman pinnansa. Kun ystävällisyyttämme ohjaa ystävällisyys ja aito tahto rikastuttaa elämää, ei syyllisyys tai velvoite, ihmiset usein nauttivat teoistamme enemmän (Rosenberg 2015, 212).

3.6 Elämästä vieraannuttava vuorovaikutus ja tasavertaisuus lapsen näkökulmasta

Päiväkotipäivä tarvitsee yhteistä arkea aikuisten ammattikulttuurin ja lasten luoman kulttuurin välillä. Tämän kuilun kapeutumisen edistäisi lasten tunne-elämän haasteiden ja vahvuuksien tukemista. (Köngäs 2019, 185.) Varhaiskasvatuksessa on laajennettava kasvattajien reflektiivisyyttä, kun pyritään ymmärtämään enemmän lapsen ja aikuisen keskinäisen yhteyden vahvistamista. Tämä mahdollisesti vähentäisi binääristä kahtiajakoa lasten ja aikuisten välillä dialogisempaan vuorovaikutukseen, jossa lapsi nähdään aikuisen lailla kokonaisvaltaisesti. (Köngäs, Ruohola ja Sintonen 2023, 171–173.) Tukea voi löytää NVC-mallista. Myötäelävä vuorovaikutus perustuu oletukseen, että sen avulla ihmiset pääsevät yhteisymmärrykseen vaikka olisivat eri mieltä (Arieli ja Armaly 2022, 357–364). Sen avulla voidaan rakentaa syvä yhteys suhteessa lapseen tasavertaisena ihmisenä. Tätä on syytä tarkentaa, sillä tasavertaisuudella ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että lapsen tulisi kantaa aikuiselle kuuluvaa vastuuta (Savic 1995, 3–4). Tässä yhteydessä on tärkeä erottaa aikuisen kasvatuksellinen vastuu ja lapsen ja kasvattajan välinen tasavertaisuus. Lapsi tarvitsee sopivassa suhteessa itsenäisyyttä ja vapautta turvallisuuden kannalta (Vornanen ja Törrönen 2021, 12). Lapsen turvallisuudentunteelle on tärkeää, että lapsi ei joudu tekemään päätöksiä asioista, jotka ovat ikätasolleen liian aikaisia. Kasvattajan ymmärrys lapsen kehitysvaiheista

edistää tiedostamaan tilanteita, milloin lasta on tärkeä kieltää hyväksyen sen tuottama pettymys lapselle. Eksistentiaalisella vertaisuudella ihmisten suhteiden välillä on yleisinhimillistä tasavertaisuutta. Kenenkään elämä ei ole toisen elämää arvokkaampi vaan jokainen ihminen on yhtä arvokas sellaisena kuin on. Olemassaolon arvoa humanistisesta näkökulmasta ei voi vertailla. (Karjalainen ja Heikkinen 2006.) Korczakin kuvasi lasta inhimilliseksi ihmiseksi, joka on nähtävä kanssakumppanina, jolla on luonnolliset oikeutensa, jotka ovat erilaisia kuin aikuisten. Lapsella on arvo kehitysvaiheista riippumatta (Godawa 2024, 2–7). Ihmiselle autonomia on tärkeää. Turvattomassa keskusteluilmapiiirissä joutuu pelkäämään tuleeko leimatuksi (Mustajoki 2023, 98). Elämästä vieraannuttava vuorovaikutus on moraalista arviointia, joka kumpuaa historian hierarkioista (Rosenberg 2015, 56). Moraalinen arviointi on Rosenbergin mukaan käytännössä syyttämistä, lannistamista, arvostelemista, luokittelua ja vertailua. Rosenberg näki, että elämästä vieraannuttava vuorovaikutus vie meitä kauemmas yhteydestä toisiimme. Kun luokittelemme toisia meitä ohjaa oletus, että toisessa tai asiassa on jotain vikaa. Toisinaan moraalinen arviointi kohdistuu myös itseemme. (Rosenberg 2015, 46. 56–57.) Ihmisten arvioiminen tietynlaisina on rakentunut ajan saatossa kulttuurin ja kasvu ympäristön tarinoista, vuorovaikutuksesta ja kielestä. (Rosenberg 2015, 17–19, 66–69.) Hierarkioissa usein ylimmillä portailla olevien pyynnöt voivat tuntua käskyiltä. Rosenbergin mukaan tämä herättää ihmisessä vastustusta kuunnella. (Rosenberg 2015, 178.) Kun kasvattaja kohtaa lapsen kokonaisuutena, eikä erilaisten ominaisuuksien tai roolinsa kautta, tarjoutuu lapselle tilaa rakentaa omaa todellista itseään (Wihersaari 2010, 230–231). Toisen välittävässä kohtaamisessa hyväksymme toisen sellaisena kuin hän on. Tätä edistää moraalista arvioinnista vapaa viestintä ja tunnistamalla ajatuksemme, jossa luokittelemme ihmisiä jonkinlaiseksi. Silloin näemme lapsen omana itsenään.

4 Tutkimuksen toteuttamisen vaiheet

4.1 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa havainnoin kasvattajien ja lasten välisiä kohtaamisia varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä päivän alkaessa ja tutkin välittävän kohtaamisen piirteitä ja millaiset kohtaamiset tukevat lasten turvallisuuden tunnetta. Kiintymyssuhdeteoria auttaa ymmärtämään, millainen merkitys huolenpidolla ja empaattisella suhtautumisella on lapsen turvallisuudentunteen kehittymiseen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseksi. Eettinen välittäminen puolestaan avaa niitä piirteitä, mistä välittäminen rakentuu ja Buberin minä-sinä-sanapari jäsentää kohtaamista jaetun ihmisyyden ja subjektiivisuuden ymmärtämisen kannalta. Tutkimuskysymysten vastaamiseen tarkensin teoriataustaa NVC-mallin sisältötekijöillä. NVC-malli tarkoittaa kohtaamisen kokonaisvaltaisuutta tarjoamalla käytännönläheisiä työkaluja vuorovaikutustilanteisiin, miten välittävän kohtaamisen piirteet toteutuvat myötäelävän vuorovaikutusprosessiin nähden, luoden niitä elementtejä, jotka vahvistavat lapsen turvallisuudentunnetta ja toisaalta, mitkä eivät. Kaikki edellä mainitut syyt johtivat tutkimustehtävän asetteluun seuraavasti.

Tämän tutkimuksen pää- ja alakysymykset ovat:

Pääkysymys:

Millaisia kohtaamisia varhaiskasvatuksen arjen aamuissa rakentuu lasten ja kasvattajien välille?

Alakysymys:

Millaisia välittämisen kohtaamisen piirteitä arjen aamuissa esiintyy?

Millaiset kohtaamiset tukevat lasten turvallisuuden tunnetta?

Eettisen välittämisen yksi keskeinen piirre oli sen mallintaminen vuorovaikutuksessa, johon sisältyi useita välittämisen piirteitä. Yksi keskeinen oli huolenpito. Kaikkia yksittäisiä välittämisen piirteitä yhdisti kasvattajan ymmärrys kohdata toinen kokonaisvaltaisena

subjektina. Käytin Napkin-alustaa runsaamman kuviotarjonnan vuoksi kuvion 1. luomiseksi. Seuraava kuvio esittää tutkimuksen teoriataustoihin peilaten välittävän kohtaamisen keskeisiä piirteitä, joiden avulla näyttäisi olevan kiinteä yhteys turvallisuudentunteen kokemiseen:

Kuvio. 1 Lapsen välittävän kohtaamisen piirteet

4.2 Etnografinen tutkimusmenetelmä

Etnografia on tutkimusmenetelmä inhimillisten yhteisöjen merkityksistä ja niiden mikrokulttuureissa. Filosofinen ajatus on etnografian taustalla: sosiaalinen todellisuus kyetään tavoittamaan tarkastelemalla ilmiöitä ja tapahtumia sen luonnollisessa ilmentymismuodossa. (Köngäs 2018.) Etnografi on kiinnostunut tutkimaan erilaisuutta ja tyypillistä on, että etnografinen tutkimusmenetelmä toteutuu jossain vieraassa kulttuurissa.

Sosiaalinen todellisuus on jaettua ja varhaiskasvatuksessa tämän todellisuuden jakavat ja kohtaavat aikuiset ja lapset, jotka ovat samalla myös erilaisista kulttuureista. Lisäksi aikuisten

ja lasten kulttuurit elävät kolmannessa toimintakulttuurissa, päiväkotikulttuurissa.

Päiväkotiryhmän lapset ovat kasvattajiin nähden suuri joukko. Lapsijoukko jakaantuu useiksi kymmeniksi käsi- ja jalkapareiksi ja mieliksi, joista jokaisella on oma todellisuutensa ja odotuksensa (Korczak 2011, 42). Etnografinen lähestymistapa tutkimuskentällä auttoi minua lähestymään ja ymmärtämään lasten ja aikuisten keskinäisten eroja. Pidin tätä tärkeänä, jotta ymmärrän millaisia kohtaamiset ovat ja millaiset kohtaamiset edistävät turvallisuudentunnetta. Tutkimuksen ontologia on, miten lapset ja kasvattajat rakentavat yhteisesti suhteitaan jaetussa todellisuudessa, jossa välittäminen ja turvallisuus ovat osa ihmisenä olemista. Eksistentiaalisuus liittyy ihmisen olemiseen ja sen suhdetta elämän mielekkyyteen (Köngäs 2018, 190). Tutkimusta ohjasi myös omat filosofiset uskomukset vuorovaikutuksen ja kielen merkityksestä ihmisten todellisuuden rakentumisessa, jolloin voidaan myös todeta, että tutkimuksessa on samanaikaisesti konstruktivismi läsnä.

Esiymmärrys tutkittavaa aihetta kohtaan, omien kokemusten hyödyntäminen ja toisaalta omien ennako-oletusten sulkeistaminen aineistonkeruun- ja analyysin aikana oli tärkeää. Näiden välillä oli löydettävä tasapaino. Oli vaikeaa tarkastella asioita ilman mielikuvia omista aiemmista kokemuksista. Vaikka yhtäällä tarkoitukseni oli pysyä objektiivisena, se oli mahdollista ainoastaan tunnistamalla sisäiset subjektiiviset tapahtumani. Etnografi ymmärtää, että saavuttaakseen objektiivisuuden, hänen tulee ymmärtää subjektiivisuus (Viitala 2014, 60–61). Etnografiassa tutkija kerää aineistoa kentällä. Kentän konteksti on erottamattomasti yhteydessä tutkittavaan ilmiöön. Voi olla siksi hyödyllistä identifioida menetelmä tarkentamalla se päiväkotietnografiaksi. (Köngäs 2018). Tämä sopii hyvin tutkimuksessani, sillä toteutin aineistonkeruun varhaiskasvatuksessa. Omiin tulkintoihin vaikutti kentän konteksti aineistonkeruun jälkeisessä analyysissä vaiheessa. Otin puoli vuotta ennakkoon selville, ketkä päiväkodit olisivat kiinnostuneita yhteistyöstä. Sain myönteisen tutkimusluvan, jonka jälkeen sovimme yhteistyöstä päiväkodin kanssa mitä, milloin ja miten tulen keräisin aineiston. Päiväkotiyksikkö hyväksyi minut kentälle.

4.3 Aineistonkeruu menetelmät

Keräsin tutkimukseni aineiston havainnoimalla lasten ja kasvattajien välisiä kohtaamisia ja niissä esiintyviä välittävän kohtaamisen piirteitä havainnointikehikkoa käyttämällä sekä keskustelemalla havainnointitilanteissa olleiden kasvattajien kanssa jälkeenpäin.

Tutkijan ennakkoluulot voivat vaikuttaa havainnointiin, jonka vuoksi keskustelut tutkittavan kohteen kanssa on tärkeää (Anttila 1996, 2018–224). Etnografisesti tutkija rakentaa aineiston tilannesidonnaisesti itse ja intuitiivisesti vuorovaikutuksessa tutkittavan kohteen kanssa. (Kinnunen ja Kallinen 2021.) Refleksiivisyys on kiinteä osa etnografiaa. Refleksiivisyys vaatii analysoimaan omia ajattelumallejaan (Lappi 2016, 220). Etnografinen tutkimus tuottaa tilannesidonnaisesti tietoa ihmisten toiminnasta ja niiden merkityksistä (Kallinen ja Kinnunen 2021). Etnografian avulla päästään lähelle ihmisiä ja heidän tunteitansa (Köngäs 2018). Tämä näkyi muun muassa siinä, miten analysoin, tulkitsin ja havainnoin kirjoittamalla muistiinpanoja kohtaamisista ja tutkimuskohteen kertomista asioista itse tutkimuskohteen keskellä. Tässä positiossa pystyin huomaamaan hyvin moninaisia asioita, jotka liittyivät myös lasten ja kasvattajien tunteiden tai tarpeiden ilmaisuun sekä yleisesti tunneilmastoon. Tämä auttoi näkemään, miten lapsen tunteisiin ja tarpeisiin suhtauduttiin ja reagoitiin välittävän kohtaamisen piirteiden löytämiseksi tai poissulkemiseksi. Kuitenkin vasta vähitellen tutkimusprosessin edettyä havainnoinneista kasvattajien kanssa käytyihin keskusteluihin ymmärsin lisää tutkittavien toiminnasta. Tiheä kuvailu kuuluu etnografisiin tutkimusmenetelmiin, jonka vuoksi kuvasin yksityiskohtaisesti havainnoitavia asioita havainnointikehikoihin. Tämän vuoksi oman äänen käyttäminen oli väistämätöntä. Havainnointini alkoi kahdella kokeilukerralla, jotka sijoittuivat kahdelle eri päivälle. Rajasin havainnoinnin sijoittuvan kahteen kolmesta viisivuotiaiden ryhmätiloihin, jossa näkymät olivat tiloihin, jossa lapset söivät sekä eteiseen, jonne lapset ja vanhemmat saapuivat aamulla. Tutustumiskierroksella esittelin itseni päiväkodin henkilökunnalle ja lapsille. Tämän tarkoituksena oli tehdä kasvoistani tutut luodakseni varsinaiseen havainnointitilanteeseen turvallisuutta. Tutustuminen ja kokeilukerta puolestaan auttoi minua realisoimaan havainnointikehikkoni sisällön laajuutta suhteessa havainnointikykyyni tarkkailla suunnittelemani osa-alueita itse havainnointitilanteessa. Jouduinkin tiivistämään joitakin osa-alueita pois havainnointikehikosta. Etnografiassa on se mahdollisuus ja toisaalta haastava piirre, että aineistonkeruussa pyritään kuvailemaan havainnoitavia asioita tiheästi. Tämä myös vaikutti siihen, että muutin alkuperäistä viiden kerran havainnointikertaa kolmeksi kerraksi, sillä aineistoa olisi syntynyt tässä tapauksessa liikaa. Edellä mainittuun vaikutti myös se, että huomasin tutustumiskäynnin ja ensimmäisen havainnoinnin aikana, ettei kasvattajien ja lasten välillä ollut keskinäisiä vuorovaikutustilanteita aamujen aikana kovinkaan paljon hektisyyden vuoksi, joka toisaalta oli itsessään tulos varhaiskasvatuksen aamujen kohtaamisista. En

muokannut suunnitelmaa aamujen havainnoinnista päiväkodin muihin päivän kohtaamisiin, sillä turvallisuudentunteen tukemisen kannalta lasten kohtaaminen aamulla voidaan pitää tärkeänä paikkana. Kohtaaminen tilanteiden saumakohtaisesti, kuten erotessa ja yhteen liittyessä, alussa ja lopussa on tärkeää (Tölli 2024, 246). Kun lapsi tulee aamulla päiväkotiin, hän sekä liittyy ryhmän lapsiin, aikuisiin ja eroaa vanhemmastaan.

Havainnoin kolmena aamuna 35–40 minuuttia kerralla päiväkodin eteisen ja aamiaishuoneen tiloissa kasvattajien ja lasten välisiä kohtaamisia. Sovin jokaisen havainnointikerran jälkeen keskusteluajan kasvattajan kanssa, jonka äänitin varhaiskasvatusyksikössä. Kysymykseni laadin havainnointien ja tulkintojeni pohjalta. (ks. liite 4). Keskustelut kestivät 30 minuuttia. Tutkija oppii ymmärtämään inhimillisten kohtaamisten avulla tutkimuskentän ilmiöitä elävien toimijoiden silmin (Lappi 2016, 219). Minun tuli tutkijana asettua sekä lasten, että aikuisten asemaan, vaikka pyrin pitäytymään lasten turvallisuuden näkökulmassa, että ymmärtämään niitä inhimillisiä tekijöitä, joiden parissa kasvattajat rakentavat kohtaamisia lasten kanssa. Havainnointikehikkojen aineistoa kertyi 16 sivua ja keskusteluista kertyi litteroituina 35 sivua ja ennalta suunnitelmiani kysymyksiä 7 sivua. Yhteensä empiiristä aineistoa kertyi 51 sivua. Litterointi vaati useita tunteja ja ajankohtia eri päivinä, mutta aikaa säästy myös paljon Wordin transkriptiosovelluksen avulla. Toteutin aineiston reilu kuukauden sisällä, ottaen huomioon päiväkodin tarpeet muutoksiin sovittuihin aikoihin, yhden kasvattajan ollessa poissa yhtenä kertana. Kenttäjakson jälkeen palasin tuttuun ympäristööni ja luin aineiston läpikotaisin omista ennakkokäsityksistäni etäännyvällä tavalla.

4.4 Havainnointikehikko ja havainnointi

Etnografi kerää tutkimustiedon omakohtaisten havaintojen ja kokemuksiensa valossa. Havainnointi menetelmiä on erilaisia etnografisessa tutkimuksessa. Ei-osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä, että tutkittavat eivät ole täysin tietoisia siitä, mitä tutkija havainnoi. Havainnointitilanteeseen osallistuvat silti tiesivät läsnäolostani ja miksi olen paikalla. Olisi eettisesti kyseenalaista, jos he eivät tietäisi. Havainnointi on vaativaa, jonka vuoksi opettelin erottelemaan havainnoinnin ja asioiden tulkitsemisen tavat. Objektiviivisen tarkastelun avulla pystyin tuottamaan validia tietoa.

Havainnointi on kokonaisvaltaista huomiointia, todellisuuden näkemistä sellaisena kuin se on hetkestä toiseen. Tarkkailija kantaa menneisyyttä, että tulevaisuutta, joka pyrkii ratkaisemaan ongelmaa, mutta ei kykene siihen, mikäli asettuu erilliseksi tarkkailevasta kohteesta (Khrisnamurti 2013, 119.) Havainnoinnin tarkkuus on tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää, joka perustuu täsmällisyyteen (Anttila 2005, 293). Etnografinen havainnointi ja tiheä kuvailu on kuitenkin voimavaroja ja energiaa vaativaa, joka hetkittäin onnistui ja toisinaan katosi erittelevään mielenlaatuun pääosin tarkoituksenmukaisesti välittävän kohtaamisen piirteitä mielessä pitäen. Etnografin on kirjoitettava tulkinnalliset lähtökohtansa auki kuten kuinka tutkijan oma tuntemus tutkittavan kulttuurin erityispiirteisiin vaikuttaa tulkintaansa ja vasta näin voidaan tuloksia pitää luotettavina. (Köngäs 2018, 87–90.) Tämän vuoksi etnografiassa paljon mainitusta refleksiivisyydestä on apua, jota käytin koko prosessin ajan erityisesti havainnointikehikossa havainnointieni aikana ja niiden jälkeen kentästä ja teorioista etääntyen. Tulkintaa silti tarvitaan kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Tulkitut osat ikään kuin tekevät tutkimuskohteesta mielen. Tähän uuteen mieleen sisältyy tutkijan ymmärrys asioista ja tutkimuskohde säilyy silti autonomisena ilmiönä. Tämän vuoksi samankaltaisista tutkimuskohteista saadaan aikaan erilaisia tuloksia, koska jokaisen tutkijan kokemuksellinen maailma on yksilöllinen. (Anttila 2005, 307.)

Totesin, että kohtaaminen sisältää useita piirteitä, joita oli mahdotonta tarkastella yksin, kolmen havainnoinnin aikana, jotka sisälsivät useita kohtauksia. Kun tulin tietoisemmaksi tästä, keskityin havainnointitilanteessa yhteen kohtauksitilanteeseen kerralla, kunnes kohtaaminen päättyi ja siirsin huomiokykyni seuraavan kohtauksen havainnointiin. Seuraavan havainnointitaulukon tein havainnoidakseni kasvattajien ja lasten välisiä kohtauksia tutkimusaiheen empiirisen aineiston keräämiseksi.

Taulukko 1: Lasten ja kasvattajien välisten kohtauksien rakentuminen

Välittämisen hahmottaminen kohtauksissa	Havainnointi / Tiheä kuvailu	Reflektiota / Tulkintaa / Tiheä kuvailu
Tilannetekijät	Havainnoin ja kirjoitin ylös mitä, ketä, missä pysyökseni etäällä ennako-oletuksistani ja tulkinnallisuudesta.	Tähän en kirjannut tulkintoja. Puhdas havainnointi tilannetekijöistä oli tärkeää, ja niiden merkitys nousi vasta aineiston analyysissä olennaisiksi.

Elekieli	Kirjasin tähän muun muassa asettuivatko kasvattajat fyysisesti lapsen tasolle ja missä tilanteissa, sillä näitä tekijöitä oli helpompaa tarkastella tosiasiallisesti kuin taas toisen äänensävyä ja äänensävyn sensitiivisyyttä ja kielteisyyttä puolestaan tulkiten.	Reflektoin kirjoittamalla ylös omia tulkintoja, kokemuksia, aistimuksia kasvattajien elekielestä, oliko elekieli rauhallista, myönteistä, hyväksyvää ja esiintyikö tässä muutoksia.
Yhteyden luominen	Havainnoin lasten ja kasvattajien välistä yhteyttä kiinnittämällä huomiota keskinäiseen läheisyyteen ja etäisyyteen sekä miten kasvattajat reagoivat lapsiin.	Reflektoin havainnoiteja kirjoittamalla ylös omia tulkintoja, kokemuksia, aistimuksia.
Empaattinen kuunteleminen	Havainnoin, millaiset vuorovaikutustilanteet olivat kasvattajien ja lasten välillä, oliko etäisyyttä, läheisyyttä, lasten kertoman toistamista puheessa, pysähtymistä lapsen kertoman äärellä, miten pitkiä vuoropuhelut olivat.	Reflektoin havainnoiteja kirjoittamalla ylös tulkintoja, kokemuksia, aistimuksia.
Tunteet ja tarpeet	Havainnoin, miten lasten tunteita ja tarpeita tunnistettiin ja, miten niihin reagoitiin ja keskusteltiin niistä keskenään.	Reflektoin havainnoiteja kirjoittamalla ylös tulkintoja, kokemuksia, aistimuksiani.
Tasavertainen dialogi	Havainnoin, mistä keskustellaan, miten lapsen mielipiteitä ja rytmiä huomioitiin keskustelun aikana, millaisia signaaleja kasvattajilla oli kuunnella lapsia.	Reflektoin havainnoiteja kirjoittamalla ylös tulkintoja, kokemuksia, aistimuksia.

Kirjoitin molemmille laidoille erillään mitä havaitsin (faktat) ja tulkinnat (perustuen reflektioihini ja aistimuksiin). Tutkijan on tärkeä kyetä ottamaan etäisyyttä omiin kulttuurisidonnaisiin reaktioihin, jotta kykenee näkemään objektiivisesti. Samalla on kuitenkin oltava alttiutta kokea empatiaa kohderyhmää kohtaan, jotta etnografiaan liittyvä *sisäpiiriläisen*-perspektiivi toteutuu. (Anttila 2005, 344.) Tämä tarkoitti sitä, että liityin aineistonkeruun ajaksi osaksi tutkittavaa ryhmää ja heidän tekemien ja kertomien ääreen. Kiinnitin huomiota kasvattajien kehonkieleen ja äänenpainoon lähinnä oliko kasvattajien äänenvoimakkuus rauhallista, sensitiivistä, lempeää, ystävällistä, huomaavaista tai jos se oli kireää, kuivaa, ärhäkkää, nämä kirjasin oikealle laidalle, niihin liittyvän tulkinnallisuuden vuoksi. Äänensävy on tärkeä toisen tunteita ja tarpeita sekä ajatuksia ilmaistaessa (Rosenberg 2015, 158). Kirjoittaessani edellisiä tekijöitä, kiinnitin huomiota samalla oliko muuttuvia

tekijöitä tilanteessa, kuten enemmän lapsia, enemmän melua kuin aiemmin, joka saattaisi vaikuttaa kasvattajan olemiseen. Teoriatausta määritteli havainnointikehikon lähtökohtia välittävän kohtaamisen piirteiden havainnoimiseksi.

- Tilannetekijöitä havainnoin, jotta kykenin hahmottamaan, millaiset tilannesidonnaiset tekijät saattoivat vaikuttaa kohtaamisiin ja niiden laatuun. Kuvailin muun muassa positioni, lasten ja kasvattajien lukumäärät, kellonajat ja havainnoinnin kestot, koska syyseuraukset nousevat myös olosuhteista ja ovat tilannesidonnaisia. Näistä koostin erilliset taulukot (ks. liitteet 1–3).
  - Yhteyttä havainnoin kiinnittämällä huomiota, miten kasvattajat olivat läsnä, miten lähellä tai etäällä he olivat lapsista, oliko heidän välillensä läheisyyttä, lasten silittämistä, kädestä tai sylissä pitämistä. Lisälukeneisuuden jälkeen, pohdin, että olisin voinut nimetä yhteyden myös tunneyhteydeksi, sillä tunneyhteys kuvaa tarkemmin sitä väylää, jonka myötä empatia ikään kuin tavoittaa lapsen. Kiinnitin huomiota kasvattajan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa siihen luodaanko lapseen yhteyttä ennen kuin esitetään ratkaisuehdotuksia.
  - Tunteita ja tarpeita tarkkailin siltä osin, miten lasten tunteisiin reagoitiin ja miten lapset kertoivat tunteistaan ja tarpeistaan. Keskityin myös etäämmältä havainnoimaan, millainen tunneilmasto on (ovatko lapset iloisia, surullisia oloisia, tervehtiessään toisiaan vai vihaisen oloisia, ilmapiirin hiljaisuus, meteli, eloisuus)
  - Empaattinen kuunteleminen luo yhteyttä ja empatiaa, jotka puolestaan lisäävät turvallisuudentunnetta. Toisen kokemuksen älyllinen kuuleminen ja ymmärtäminen ei riitä empatian välittymiseen ja lisäksi ihmisen on oltava läsnä, jotta voi kuunnella empaattisesti (Rosenberg 2015, 180, 227, 152–153). Tämän vuoksi havainnoin, millaiset mahdollisuudet kasvattajilla oli olla läsnä lapsille (istuivatko he lasten kanssa, miten pitkään, mistä keskusteltiin, kysyttiinkö lapselta, mitä hänelle kuuluu)
  - Tasavertaista dialogisuutta tarkastelin lähinnä, miten lapsen mielipiteitä, näkemyksiä ja ajatuksia huomioitiin päätöksenteoissa ja suhtautumisessa lapsen ehdotuksiin, etsivätkö kasvattajat yhteistä ymmärrystä lasten kanssa. Intensiivisyys ja varaukseton suhtautuminen toiseen läsnä olevassa vuorovaikutuksessa toiseen liittyvät eettiseen välittämiseen. Nämä näyttäisivät myös rakentavan tasavertaisuutta kasvattajien ja lasten välillä.
- Varjopuheen avulla jäsensin teorialuvussa turvattomuutta, jonka avulla pystyin esimerkiksi tarkastelemaan kasvatusilmastoa kokonaisvaltaisemmin, ilmenikö keskusteluilmapiirissä

vaikenemista vaikeista asioista, jos sellaisia tilanteita esiintyi. NVC-mallin kommunikointitapojen ymmärtämine auttoivat myös hahmottamaan vuoropuhelua. Kun olin etäännytynyt itse havainnointitilanteesta, siirryin kirjoittamaan rauhalliseen paikkaan kotiini, kun muistikuvani havainnointitilanteesta oli vielä tuoreena mielessä. Tutkin omia ajattelumallejani koko prosessin aikana, myös silloin, kun en ollut kentällä. Tätä kutsutaan kokemukselliseksi refleksiivisyydeksi. Tutkijaminää kuvaamalla (reaktioita, pohdintoja, tunneskaaloja, positioita, kokemuksia, hämmennyksiä, onnistumisia) avaa näkymän refleksiivisyyden problematiikan moninaisuudelle ja myös sille, millainen merkitys sillä on etnografisessa tiedon tuottamisessa (Lappi 2016, 222). Seuraavassa taulukossa esitetään havainnointikehikosta kohtaamistilanteen kuvailu esimerkkinä, kuinka kiinnitin huomiota esimerkiksi siihen, miten lapsen tunteita ja tarpeita kohdataan.

Taulukko 2: Havainnointikehikon tunteet ja tarpeet

Tunteet ja tarpeet	<p>Lapsi protestoi vanhemmalleen eteisessä. Lapsen vanhempi kävelee edestakaisin, hän etsii lapselleen jotakin, jota lapsi tarvitsee ja sanoo lapselle, katsoen lapsen kanssa yhdessä ensiksi lokeroon ja sitten reppuun: ” <i>ne eivät nyt ole täällä!</i>” Istun eteisen ja aamiaistilan välissä, näköetäisyys molempiin suuntiin. Vanhempi lähti ja sanoi noin 4 metrin etäisyydeltä lapselle: ”<i>Moikka</i>”.</p> <p>Lapsi jäi lattialle, ei enää itke ja katsoo alaspäin. Toinen lapsi ryhmätilassa samanaikaisesti pyytää lisää puuroa ja maitoa. Kasvattaja kävelee edestakaisin sekä eteiseen katsomaan, tuleeko lapsia eteisestä, valmiina tervehtimään lapsia ja välillä kävelee takaisin ryhmätilaan tarjoten lapsille, mitä he pyytävät aamupalakärrystä.</p> <p>Kasvattaja huomasi itkevän lapsen eteisessä ja seisoo kauempana (n.2–3 m). Hän kysyy lapselta: ”<i>tuletko sylkyn kautta aamiaiselle?</i>” Hetken päästä, kun kasvattaja ei saa vastausta lapselta, hän palaa ryhmätilaan, jossa toiset lapset istuvat syömässä aamiaista. Toinen kasvattaja saapuu työvuoroon, kun lapsi yhä istuu eteisen lattialla. Kasvattaja tervehtii lasta ja</p>	<p>Aistin surevan lapsen halunneen tulla kuulluksi toiveessaan löytää jotain itselleen tärkeää vanhemman osalta.</p> <p>Vanhemman ääni painokasta.</p> <p>Tulkitsin, että lapsi hätäytyi entistä enemmän, kun vanhempansa kiirehti tilannetta, ja turhautui itsekin, kun ei löytänyt sitä, mitä he etsivät. Vanhempi lähti töihin, kun lapsi vielä oli pettyneen ja surullisen oloinen.</p> <p>Aistin, ettei lapsi tullut riittävästi kuunnelluksi omien tunteiden kanssa. Lapsen näkökulmasta se, että vanhempi lähtee töihin voi olla jo itsessään vaikeita tunteita herättävä tilanne. Kun erohetkeen liittyy erimielisyyttä, kuvittelen lapsen asemaa, miltä hänestä mahtaa tuntua. Tunnen myötätuntoa lasta kohtaan ja surua lapsen puolesta. Kun kasvattajat puhuivat lapsille, myös eteisessä istuvalle lapselle, heidän äänensävyänsä oli kaiken aikaa rauhallista ja lempeää, joka välitti hyvää tahtoa lapsia kohtaan.</p>
--------------------	--	--

	<p>sanoo kuljettuaan lapsen vierestä aamupalatilaan, lapsen selkää kohti: ”<i>pue tossut jalkaan ja tule aamiaiselle.</i>” Ensimmäinen kasvattaja tulee uudelleen eteiseen, menee lapsen taakse kyykkyyyn ja toistaa: ”<i>tuletko sylkyn kautta?</i>” Lapsi on hiljaa. Lopulta kasvattaja nostaa lapsen selästä ilmaan, lapsen kädet ovat koukistuneena auki, samoin jalat kohti ryhmätilaa. Kasvattajan kannettua hänet aamiaistilaan, lapsi istui pöydän äärellä toisten lasten kanssa ja alkoi kuunnella heidän keskusteluaan.</p>	<p>Aistin, että kasvattajan on haastavaa kuunnella yhtä lasta kerrallaan, koska paikalla oli yli seitsemän lasta ja aamupalatarjoilut olivat meneillään. Lapsen kehon jännittyneisyydestä päätellen ja kasvattajan päätöksestä nostaa lapsi selästä päin, pohdin, oliko heidän välillensä yhteyttä, läheisyyttä. Tämä jää tulkintani varaan.</p> <p>Lapsen sivukatseesta päätellen, uteliaasti toisia kuunnellen.</p>
--	---	---

4.5 Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus

Ennen tutkimuksen aloittamista anoin virallisen tutkimusluvan kunnalta tutkimuksen toteuttamista varten. Myönteisen luvan saatua kunnalta, tein tieto- ja lupapyyynnön tutkimuskohteen esihenkilölle, joka varmisti tutkimuskohteen vanhemmilta suostumuksen lasten osallistumiseen osana aineistonkeruuta ja -sisältöä, lähettäen erillisen tiedotteen vanhemmille. Tutkimusetiikan toteutumista tuki valveilla olo ja jatkuva pyrkimys tietoisuuteen siitä, mikä on kaikkien parhaan puolella. Eettisyyteen liittyy ymmärrys hahmottaa, tutkimuksen julkaisemisen vaikutukset sekä yhteiskunnallisesti ja yhteisöllisesti että yksilöllisesti, jonka vuoksi tutkimusprosessi olikin vaativa sekä eettistä ja tietoista toimijuutta korostava. Pohdin alkuvaiheessa, miten läsnäoloni tukisi tutkimustilanteen luonnollisuutta sopimalla tutustumiskäynnit ennen aineistonkeruuta kahdelle eri päivälle. Havainnointini oli ei-osallistuvaa, mutta eettisyyden vuoksi tervehdin ja kohtasin lapset lasten puhutellessa minua kesken havainnointia. Myönnän, että lasten kannalta olisi voinut lisätä pidempi tutustumisajakso kuin kaksi käyntiä. Tiedusteltuani tutustumisajankohtaa, kasvattajat kokivat, että aineistonkeruu ei olisi mielekästä heti kesäloman jälkeen, kun lapset vasta totuttelevat loman loppumiseen ja päiväkodin aloittamiseen.

Aineistonkeruun aikana neuvottelin tutkimuskohteen kanssa, havainnointi positiosta, jossa en häiritse toimintaympäristön toimintaa ja kunnioittamalla lasten ja kasvattajien henkilökohtaista tilaa. Yhden kerran istuessani pöytään, lapsi tuli istumaan samaan pöytään, siirsin paikkaani etämmälle ja lapsen kehonkielestä päätellen, tämä rentoutti lapsen istumista

samaan pöytään suhteellisen vieraan aikuisen kanssa. Yksi kasvattajista kertoi keskustelun aikana kokeneensa, että lapset kykenivät rentoutumaan yllättävän hyvin huolimatta siitä, etteivät vielä tunteneet minua hyvin, kun tiedustelin, jännittikö kasvattajia läsnäoloni. Yksi kasvattajista kertoi keskustelujemme aikana, että välillä häneen vaikutti se, että hänen työtään arvioidaan, jolloin ymmärsin kasvattajan kokemaa todeten aineistonkeruun tarkoituksen pysyvän tutkimusaiheen ymmärryksen etsimisessä. Eettisyys näkyy käytännössä, kuinka tutkittavia kohdataan ja kuinka heistä koskevaa tietoa kirjoitetaan tutkimuksessa. Siksi tutkijan on oleellista pohtia, kuinka menettelee konkreettisissa tutkimustilanteissa. (Kallinen ja Kinnunen, 2021.)

Esitin aineiston tuomatta esille tilanteessa esiintyvien ihmisten tunnistettavia piirteitä kuten vanhemman tai lapsen sukupuolta, ikää, etnistä taustaa tai kasvattajan statusta. Kiinnitin huomiota anonymiteetin tärkeyteen jo tutkimussuunnitelman vaiheissa ja perehdyin, miten aineistoa säilyttäisin. Tallentaessa aineistoa jätin muistiinpanoista kirjaamatta aineistoon osallistuneiden tunnistettavia tietoja. Äänitin kolmen kasvattajan käytyjä keskusteluita. Koska ihmisen ääni on osa henkilöllisyyttä, poistin äänitiedostot tehtyäni tutkimuksen loppuun varmistuakseni osallistujien loukkaamattomuuden ja kunnioittaakseni tieto- ja turvasuojalakeja. Tutustuin EU:n yleiseen tietosuojalakiin artikkelissa 5 §. Tämä näkyy esimerkiksi tutkimuksen aineiston esittelyn kohtuullisuudessa ja tarkoituksenmukaisuudessa suhteessa tutkimukseen. Olen kuitenkin jakanut tietoa esimerkiksi aikuisten ja lasten kulttuurillista, kehityksellisistä ja fyysistä eroista kirjallisuutta käyttäen, koska kontekstin esittäminen suhteessa tutkimuksen aiheeseen on kuulunut osaksi tutkimusmenetelmään. Aineiston keruusta sovittiin kaikkien yhteistyökumppaneiden kanssa, sen käsittelystä ja säilyttämisestä kasvattajien kanssakäytyjen keskustelujen yhteydessä. Tutkimusmenetelmään liittyvä refleksiivisyys eli omien pohdintojen avaaminen tutkimuksen toteuttamisen eri vaiheissa lisäsi tutkimuksen läpinäkyvyyttä. Tutkijan tieteenfilosofisella suuntauksella on merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen ja laatuun. Oman ihmis- ja maailmankuvan sekä uskomukseni tunteminen tukivat ymmärrystäni ja suuntia etsiä tietoa, joka sopii maailmankuvaan, joka edistäisi välittämisen ja turvallisuuden tukemisen ymmärtämistä. Olin myös lukenut ja opiskellut aiemmin psykologian ja kasvatustieteiden perusopinnot. Tiedon esittäminen objektiivisesti edellytti tietoiseksi tulemistani voimakkaasti kantaa ottavista ilmaisuista sekä niiden hiomisenä neutraaliin muotoon. Eettisenä pidin pohdittavan myös lasten asemaa tehdessäni tutkimusta varhaiskasvatuksessa. Lapsi on kehitysvaiheiden vuoksi

tilanteessa, jossa hän ei ymmärrä, mihin hän osallistuu. Kun lapsi on kehitysvaiheeltaan kykenemätön päättämään, vanhempi päättää lapsensa puolesta. Pääasiassa keskityin havainnoimaan kasvattajien toimintaa ja heidän kertomaan. Päiväkodin esihenkilö oli välittänyt vanhemmille erillisen tiedotteen vanhemmille osallistumisluvan varmistamiseksi ja esihenkilö ilmoitti vanhempien suostumuksen, jonka jälkeen aloitin aineistonkeruun. Tutustuin European Early Childhood Education:n (EECERA) eettisiin ohjeistuksiin, jotta pystyin sisäistämään tutkimustiedon varhaislapsuuden näkökulmasta. EECERA:n eettiset säännöt määrittävät odotukset eettiseltä käytökseltä, jota odotetaan varhaislapsuuden tutkijoilta, käyttäessään erilaisia lähestymistapoja. Varhaislapsuuden tutkijoilta odotetaan etiikan kunnioittamista suhteessa lapseen, perheeseen, yhteisöön ja yhteiskuntaan. Ihmisten arvokas, kunnioittava ja herkkätunteinen kohtaaminen ennakkoluulottomasti, tutkijan oman aseman tarkastelu ja kulttuurien ja yksilöiden erojen ainutkertaisuuden huomaaminen ja vallan antaminen kaikille tutkimuskohteessa olevien osallistua niin pitkään, kun tarvitaan, katsotaan sisältyvän eettisiin periaatteisiin. (Bertam, Pascal, Lyndon 2024, 6–11.) Luin tutkimusprosessin aikana paljon sisäistäkseni olemassa olevaa tietoa moninäkökulmaisesti, eri tieteenalojen moniarvoisuutta ja koin ymmärtäväni tutkimusprosessin monimutkaisuuden pysymällä sille avoimena. Kehitin informatiivista ja ainutkertaista tietoa arvostavasti olemassa olevia tietolähteitä kohtaan. Tutkimuksellani pyrin laajentamaan ymmärrystä välittävän kohtaamisen ja turvallisuuden yhtenäisyyttä ja niiden merkityksiä varhaiskasvatuksen kontekstissa. Esitin tutkimustulokset huolellisesti ja suoraviivaisesti, joka ei ollut valikoivaa, rajoittavaa tai tuomitsevaa ja pyrin kiinnittämään huomiota tähän myös tutkimusongelman asettelussa ja metodologian valinnassa sekä koko prosessin ajan. Minulle oli etuoikeus tuoda esille erilaiset näkökulmat keskusteluun keskenään tutkimuksessa ja pyrin toteuttamaan tätä parhaani mukaan. Jäsenin tutkimuskysymystä palvelemaan yhteyttä teoriataustaan ja aineistoon selkeyttämällä sitä, editoimalla tekstiä ja lukemalla lisää. Kaikki edellä mainitut osa-alueet liittyvät EECERA:n eettiseen ohjeistukseen. (Bertam, Pascal, Lyndon 2024, 6–11.) Tuloslukuja analysoimalla kiinnitin huomiota siihen, miten tuon tulkintani esille, ottaen huomioon ylitulkinnallisuuden tuomat ristiriitaisuudet. Tutkimuksen aihe koski välittämistä, jonka takia luonnollisesti pohdin toimintatapojani välittämisen näkökulmasta. Noudatin tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) tutkimuseettisiä käytäntöjä. Nämä liittyvät tutkimusprosessin huolellisuuteen ja tarkkuuteen sekä tutkimustulosten tallentamiseen, esille tuomiseen ja tulosten arvioinnin vaiheissa sekä lähteiden käyttöön (TENK 2023). Käytin kaikkiaan tiedonhakulähteinä

perinteisiä väyliä ja teoreettisia viitekehyksiä varten myös pääteoksia. Olin myös monen uuden asian äärellä yhteiskunnan digitalisoitumisessa. Olin ennen gradutyön aloittamista kuunnellut NVC-mallin kehittäjän luentosarjoja sekä Noddingsin henkilökohtaisen haastattelun, jolloin teoreetikoiden ajatusten kuunteleminen vahvisti käsitystäni teorioiden yhteensopivuudesta keskenään.

4.6 Aineiston analyysi

Etnografinen analyysi ei avaa pelkästään tutkimusaiheen ilmiötä vaan pyrkii ymmärtämään sitä jäsentämällä ilmiöön liittyviä keskinäisiä suhteita (Anttila 2005, 293). Ajattelen, että tämä näkyy tutkimuksessani sen selvittämisessä, millainen yhteys lapsen turvallisuuden vahvistamisella on kasvattajien ja lasten välisten välittävien kohtaamisten toteutuessa sekä löydettyäni ymmärrystä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöstä ja näiden vaikutustekijöitä kohtaamisten laatuun. Ei ole yhtä oikeaa keinoa tehdä etnografista analyysia (Viitala 2014). Tutkielman analyysi on temaattinen. Teemaa voidaan tutkia pinnalta syvemmälle, jota kannattelee teoria ja ilmiönä, joka toistuu kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Aineistosta nostetaan merkityksellisiä teemoja tutkimuskysymyksiin vastaten ja vertaillaan niitä keskenään. (Teräs & Toiviainen 2014, 85–86) Teemoittelussa on samankaltaisuutta Braun ja Claran teema-analyysin kuudessa vaiheessa. Aluksi aineisto litteroidaan, luetaan yhä uudelleen läpi, systemaattisesti tunnistetaan relevantteja teemoja, jotka kootaan yhteen, jonka jälkeen teemat selkeytetään ja ne määritellään, jonka jälkeen lopullinen tutkimusraportin kirjoittaminen yhdistetään teoriaan ja kirjallisuuteen. (Teräs & Toiviainen 2014, 86.) Analyysivaiheeni kuitenkin alkoi luonnollisesti päiväkotiryhmissä, joka on alustavaa analyysivaihetta. Analyysi alkaa jo kenttävaiheessa. On vaativaa toteuttaa aineistonkeruu ja analyysi samanaikaisesti. Viitala painottaa, että etnografisen tutkimuksen analyysi tulisi edetä ja tarkentua asteittain. (Viitala 2014.) Etäännyttyäni aineistonkeruusta ja litteroinnin työvaiheista aloitin varsinaisen analyysin, joka toteutui lukemalla havainnointikehikkoani, lukemalla aineistoa kokonaisuutena ja lopuksi kirjoittamalla havainnointini tuloslukuihin hyödyntäen kasvattajien kertomaa keskusteluista. Analysoin aineistoa abduktiivisella päättelyllä eli aineistosta nousevin teemoin, että teoriasta nousevien teemoihin peilaten. Näitä vuorotellen analysoin aineistoa luodakseni ehjän kokonaisuuden. Tutkimusaineiston,

todellisuuden ja teorian keskinäinen yhteys on tärkeää. Tutkijan tehtävän on niin sanotusti vaeltaa edestakaisin teorian ja datan välillä hyvän lopputuloksen saavuttaakseen (Anttila 2005, 279). Ottaen kuitenkin huomioon, että etnografisessa analyysissä on etsittävä ja löydettävä sellaisia käsitteitä, jotta ymmärtäisimme, millaisista ilmiöistä on kyse ja tärkeämmin, mitä on kuin miksi on. Tutkimustiedon luotettavuudelle uskollisena minun tuli olla herkkänä teoriataustojen ja aineiston keskinäisessä peilaamisessa toisiinsa. Siksi sopiva etäisyys ja läheisyys analyysissä oli tärkeää. On silti tärkeää uskaltaa nostaa omia näkökulmia esille, sillä muuten jokin tuore näkökulma saattaa jäädä hyödyntämättä. (Anttila 2005, 308). Analysointitaidon avulla mieli terävöityy (Khrisnamurti 2012, 69). Seuraavat teemat nousivat konstruoituani aineistoa havainnointikehikon osa-alueisiin soveltaen. Havainnointikehikon teemat sisällöllisesti varhaiskasvatuksen todellisuuteen nähden tarkentuivat ja laajenivat seuraaviin kokonaisuuksiin:

Taulukko 3: Kasvattajien ja lasten välisten kohtaamista kuvaavat teemat

TEEMAT
Lapsen tunnetarpeiden tunnistaminen ja kohtaaminen
Yhteyden ja läheisyyden merkitykset
Lapsen empaattisen kuuntelemisen merkitys
Kuulumisten jakaminen
Siirtymien saumakohdat ja vanhemmasta eroaminen
Lasten huomiointi tasavertaisena
Lasten fyysisten tarpeiden täyttäminen
Hektisyyden problematiikka ja lapsen kohtaaminen nykyhetkestä

5 Tulokset

5.1 Havainnointitilanteita: Tunteiden ja tarpeiden tunnistaminen ja kohtaaminen

Lilli 1 oli istunut reilu 15 minuuttia aamiaispöydän äärellä. Sijainen oli ollut saman pöydän äärellä, kun toinen kasvattaja jakoi ruokaa aamupalakärrystä tulijoille ja otti vastaan lautasia, kun toiset lapset toivat astiat.

Lilli 1:n nähtyään äidin yllättäen eteisessä, hän alkoi itkemään. Kasvattaja sanoi rauhoitellen ja rauhallisesti:

”äiti toi vaan kirjan.”

Lilli 1 nousi pöydästä ja juoksi äidin luokse. (Liite 1) Päättelin, että Lilli 1:llä oli tarve olla äidin kanssa ja kaipasi ensisijaisen kiintymyssuhteensa luo. Kasvattaja kunnioitti lapsen ja vanhempansa erohetkeen liittyvää ajan tarvetta ja lapsen tunteita. Kasvattaja auttoi lapsen tuolista alas, kun lapsi juoksi äidin luokse.

Ihminen on haavoittuneessa tilassa surua näyttäessään, jonka vuoksi kasvattajan kyky eläytyä Lilli 1:n tunteisiin ovat tärkeässä asemassa turvallisuuden vahvistamisessa ja välittämisen näkökulmista. Turva syntyy korjaavista emotionaalisista tilanteista ja ikään kuin kysyy toteutuakseen, voiko kasvattajaan turvautua koko olemuksellaan? (Sinkkonen ja Kalland 2005, 35–39). Tässä tilanteessa Lilli 1 turvautui äitiinsä.

Äiti tuo lapsen takaisin pöydän ääreen.

Koska olin noin 6 metrin etäisyydellä tilanteesta, en saanut vanhemman sanoista selvää, hänen kehonkielensä viesti, että hän halusi rauhoittaa lastaan jäämään hyvällä mielellä.

Leikkisyys ja johonkin toiseen asiaan huomion kiinnittäminen näytti tuovan hetkellisesti lohtua Lilli 1:lle. Havaitsin, että Lilli 1:n kasvot olivat mutrulla äidin lähdettyä ja ilahtuivat käännettyään pään ikkunaa kohti vilkuttaen vielä kerran äidilleen. Myönteiset tunteet kertoivat, että hänen tarpeensa yhteyteen äitiin hyvästelyn aikana ja näyttäytyi täyttyvän. Ihmiset kokevat yleensä myönteisiä tunteita, kun heidän tärkeät tarpeensa ovat täyttyneet.

(Rosenberg 2015, 85). Tämän vuoksi kiinnitin myös huomiota kasvattajien toiminnan lisäksi lasten kasvojen ilmeisiin ja käyttäytymiseen, vaikka fokukseni oli kasvattajien toiminnassa pääasiassa.

Tulkitsin tilanteen rauhoittuneen. Kasvattaja istui lapsen viereen. Pöydän äärellä toinen lapsi kertoi jotakin, jota en kuullut, koska istuin sen verran kaukana. Kasvattaja vastasi toisen lapsen sanomaan ”*aijaa*” ja nousi pöydästä. Hän meni kärryn luokse, joi hiukan teekupista ja pian kysyi lapselta rauhallisesti:

” Oletko valmis? Juo maito ja tuo astiat, lähetään kohta ulos”.

Lilli 1:n surun esille tuleminen kertoi tunneyhteydestä ja turvallisesta siteestä vanhempaan. Äiti on usein lapselle läheisin ja tärkein kiintymyssuhde (Bowlby 1973, 21). Lilli 1 oli jo eronnut äidistä kerran, jonka myötä tulkitsin äidin yllättävän näkemisen 15 minuutin jälkeen eteisessä nostavan Lilli 1:n todellisen kokemuksen – vanhemman ikävän ja turvallisen tutun yhteyden tarpeen esille. Keskustelusta vakiokasvattajan kanssa mainitsin kyseisen kohtaamisen ja siihen liittyvät tulkintani. Kasvattaja kuvasi todellisuudestaan käsin tilannetta:

Muistan joo. Nyt mä muistan. Se oli omituista, koska sitä ei hänen kohdallaan oikeastaan ikinä tapahdu kyseisen lapsen kohdalla. Ei oikein sitä ikävääkään niin kuin tuo esille. Kyllähän se silleen tietyllä tapaa oli outoa ja sitten tuntui pahalta, että mielti, että onko lapsella joku lisä harmi, mutta sitten ajattelin, että annan ihan sille äidillä ja lapselle sen oman ajan ja sitten hän tulikin sieltä taas iloisena ja vilkutti äidille ja jäi siihen syömään. Mutta onneksi tilanne meni rauhassa ohi, mutta se oli omituista, kun yleensä ei sellaista tapahdu. Meillä oli oman kirjan päivä niin äiti toi sitten sen oman kirjan. Toisaalta se oli ihana ele, mutta sitten olisin voinut itsekin siinä hetkessä ohjeistaa ennen kuin tulee, että vaikka jättää siihen sen kirjan, ettei enää välttämättä tule näyttäytymään, kun totta kai se on lapsellekin, että äiti lähti, mut äiti tuli takaisin ja sitten taas äiti lähtee, että se on semmoista koko ajan irti päästämistä uudestaan ja uudestaan.

Kiinnitin huomiota siihen, että kasvattaja kertoi, ettei Lilli 1 tuo ikäväänsä yleensä esille. Kasvattaja kuitenkin jatkaa kertomalla myöhemmin keskustelussamme, että hän pitää lapsen ikävän tunteen tukemista tärkeänä, joka viestii kasvattajan empaattisesta suhtautumisestaan. Hän myös tunnisti lapsen ikävän ja tarpeen auttamalla hänet pois tuolista kunnioittamalla lapsen ja vanhemman välistä tunnesidettä. Toisen kokemuksen kunnioittava ymmärtäminen on empatiaa (Rosenberg 2015, 166). Välittämisen ihanne on toimintaa suhteessa, tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista maailmassa, jossa ylläpidetään yhteyden verkkoa siten, ettei kukaan jää yksin (Noddings 2013, x)

Perusturvallisuuden näkökulmasta lasten tunteiden hyväksyminen ja tarpeiden tunnistaminen sekä niihin vastaaminen on yhteydessä turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen kanssa.

Yhteisön ilmapiirissä vallitseva tila, jossa kaikki yhteisön jäsenet voivat sanoittaa ajatuksiaan, tunteitaan, huoliaan ja kysymyksiään kokien, että se on turvallista, määritellään psykologisen turvallisuuden ominaisuudeksi. Voi ottaa riskin ja näyttää, mitä todella ajattelee, tuntee, missä kokee epävarmuutta ja mitä pitää toisten tekemissä huolenaiheina. (Mustajoki 2023, 96.)

Kasvattaja osoitti keskustelussamme ymmärtävänsä vanhemmasta irti päästämisen lapsen kokemusmaailmasta käsin sensitiivisesti ja halusi suojella lasta lisäpettymyksiltä äidin lähtiessä uudelleen, joka viestii kasvattajan välittämistä.

Eroamisesta syntynyt menetyksen tunne on tärkeä sanoittaa lapsen kanssa. Kasvattaja kertoi, että lapsi ei yleensä avaudu ikävästä, ja pohdin, johtuuko tämä siitä, että lapsi kokee olevansa silti turvassa, joka kuitenkin jää tulkintani varaan. Lapset ovat myös tunneälykkäitä, kykenevät tunnistamaan ja sanoittamaan omia tunteita ja tunnistamaan niitä toisissa (Köngäs 2019). Lasten voi olla myös vaikeaa sanoittaa ikäväänsä, joka liittyy suruun. Tämä voi haastaa välittävien kohtaamisten toteutumista, sillä väärinkäsitysten välittymisen mahdollisuuksia on tällöin enemmän.

Tähän nähden korostuu kasvattajan kyky virittäytyä lapseen pehmeällä elekielellä, jonka havaitsin olevan pääosin rauhallista, neutraalia ja lempeää kasvattajien olemisessa. Äänensävy on tärkeä toisen ajatuksia ilmaistaessa (Rosenberg 2015, 159). Sanoin kaikkea ei voi sanoittaa, riittää, että on läsnä myötätuntoisesti (Mustajoki 2023, 73). Lapset puolestaan näyttävät tunteensa elekielin, kun todella sattuu ja on riemun aihetta, mutta voivat oppia myös tukahduttamaan tunteensa, mikäli eivät koe, että tunteelle on syyliä. Tunteista jakaminen ja niiden näyttäminen on luottamuksen osoitus kasvattajaa kohtaan.

Lasta kannustetaan avoimuuteen olemalla hänen maailmansa kiinnostuneita, lapsen avoimuutta arvostamalla ja kiittämällä. Kaikkien lasten henkisen ja emotionaalisen turvallisuuden kokemusta vahvistaa kasvattajan elekieli. (Köngäs 2019.) Tämä näkyi esimerkiksi kasvattajien rauhallisista äänenpainoista ja lempeiden katseiden välityksellä. On luonnollista lapsen tuntee surua päiväkotipäivän alussa, kun joutuu eroamaan vanhemmastaan, vanhemman lähtiessä työhön. Kun lapsi päivittäin menettää vanhempansa jäädäkseen päiväkotiin, lapsen suru on vastaus tähän. Siksi aikuisen läsnäolo lapselle muuttuu entistä tärkeämmäksi tarjoamalla lapselle oikeuden olla surullinen sen aikaa, kun hän sitä suremiselleen tarvitsee (Pulkinen 2023).

Toisen aamun aikana kiinnitin huomiota eteisessä erään vanhemman laskeutuvan lapsensa tasolle polvilleen hyvästelläkseen hänet (ks. Liite 2). Hän sanoi lapselle, että hän haluaa hyvästellä lastaan, koska hänellä tulee häntä ikävä. Huomasin lapsen astelevan hymyillen ryhmätilaan aamiaiselle, isänsä kiireettömän hyvästelyn jälkeen. Kun lapsi huomaa aikuisten tuntevan iloa nähdessään heidät, tämä viestii lapselle olevansa rakastettava ja toivottu. Ilo kuuluu myönteisiin perustunteisiin, joka viestii, että jotkin tärkeät tarpeet ovat täyttyneet.

5.2 Havainnointitilanteita: Yhteyden luomisen ja läheisyyden merkityksistä

Kysyin kasvattajalta, mikä häntä rauhoittaa, kun lapsi esimerkiksi itkee ja hän vastasi:

No mä tykkään useasti mennä just siihen lapsen tasolle ja useimmiten vielä otan esimerkiksi syliin, että istun siihen, että lapsi pääsee syliin ja ihan vaan sitä se on monesti. Mä oon huomannut, että se auttaa ihan vaan että hän on sylissä ja mä pidän hellästi kiinni, että hän on turvassa ja siinä. Mä en oikein tiedä, mikä mua rauhoittaa. Aina pyrin vaan siihen, että näytän lapsille sen, että ei ole mitään hätää. (Liite 1)

Ymmärsin, että kasvattaja saa kiinni omista tunteistaan ja tarpeistaan, häntä rauhoittaa se, että lapsi rauhoittuu. Tunnistamalla omia ja toisten inhimillisiä tunteita ja tarpeita, kannamme vastuun niistä ja tulemme yhteyteen itsemme kanssa, jota Rosenberg kutsuu tunnevapaudeksi (Rosenberg 2015, 56–57). Havainnoin kasvattajan olleen rauhallinen, tulkitsin samalla, että surun näkeminen lapsessa herättää aikuisessa huolta. Kasvattajan hyväksyvä asennoituminen lapsen tunteita kohtaan osoitti, että kasvattaja tahtoo tukea lapsen tunteiden säätelyä, ilmaisua ja ymmärtää tunnetaitojen merkityksellisyyden.

Lapsi tarvitsee rauhoittelua ja rauhoittumisessa tukea. Tunteensäätelyä rakentaa aikuisen tunteita sanoittava ja säätelevä puhe (Cacciatore ja Puura 2022.) Jatkoin kysymällä, rauhoittuuko kasvattaja, kun lapsi rauhoittuu:

Joo, siis totta kai, kun sen tavallaan huomaat, että nyt saat sen ilmastua, että kaikki on hyvin, että ei ole mitään hätää, että ikävä saa olla ja just paljon nimeän niitä tunteita lapsille ja että ne ovat normaaleja ja niitä tulee ja niitä saa tulla. Tykkään nimetä niitä lapsille ja lapsetkin, kysyykin aina, että mikäs tunne minulla nyt on ja olen huomannut, että ne ottaa siitä semmoisia vinkkejä sitten.

Kasvattaja tuo esiin lapsen itseilmaisun tärkeyden sallivuuden hengessä. Itseilmaisun kuunteleminen myötäelävästi, tukee yhteyden ja empatian kokemista.

Lapsen itsemyötätunto kehittyy hänen kokiessaan kasvattajan empaattisen suhtautumisen häneen. Pysytellessämme empaattisina tarjoamme toiselle mahdollisuuden ilmaista itseään (Rosenberg 2015, 167). Kun lapset saavat aikuiset osaksi omaa todellisuuttaan, he tekevät välittömästi aktiivisia suunnitelmia, miten saisivat tämän onnistumaan uudestaan. Lapsille merkitsee paljon, että he saavat näyttää aikuisille, mitä osaavat, he näyttävät myös avoimesti haluaan olla yhteydessä aikuisen kanssa. (Köngäs 2019, 172.)

Aikuinen suhteessa lapseen on pitkä lapseen nähden. Kun kasvattaja asettuu lapsen tasolle fyysisesti, on aikuisen ja lapsen helpompi saada toistensa kertomasta selvää, joka luo yhteyttä ja parantaa keskinäistä ymmärtämistä. Lapsen on myös helpompi kuunnella aikuisen ohjeita, kun molempien katseet kohtaavat.

Kasvattajat jakoivat myös, että haastavissa vuorovaikutustilanteissa kollegojen tuki on tärkeää. Empaattista yhteyttä toiseen on helpompi luoda, kun saa itse empatiaa (Rosenberg 2015, 167).

Rosenberg (2015) kannustaa arvaamaan toisen kokemia tunteita, mutta ei sanoittamaan niitä kuin tietäisi varmaksi toisen todellisuutta ennen sen kuuntelemista. Lapsi saa näin kokemuksen oman todellisuutensa parhaana asiantuntijana, joka on toista kohtaan kunnioittavaa ja vahvistaa yhteyden rakentumista. (ks. lisää Rosenberg 2005, 12–16.)

Ydinperiaatteena on keskittää huomio molempien osapuolten inhimillisiin tarpeisiin oman mielipiteen tai tilanteesta tehdyn tulkinnan sijaan. (Arieli ja Armaly 2022.)

Yhteyden rakentumista helpottaa kuunteleminen ja toisen sanoman heijastaminen takaisin tilanteesta, mitä toinen kertoi, tekemällä tilaa jakamiselle tai hetken aikaa vaan olla vieressä ilman ratkaisuehdotusten ehdottamista. (Rosenberg 2015, 166.) Tämä ei ole päiväkotiympäristössä helppoa, lapsimäärän vuoksi. Yhden kasvattajan kertoman perusteella yli 15 lapsen kanssa voi olla hetken aikaa kaksi aikuista, sen vuoksi, että lapset ja kasvattajat tulevat aamulla porrastetusti päiväkotiin.

Ilman, että on toiselle läsnä, ei voi kokea yhteyttä ja ilman yhteyttä empatian on vaikea välittyä. Läsnäolo auttaa myös kykyyn havainnoida, mitä tilanteessa on todellisuudessa tapahtunut, jos lasten välille syntyisi ristiriitoja. Näin välittävä kohtaaminen voi toteutua vielä varmemmin, sillä tulkinnallisuus lisää riskiä, ettei toinen koe tulevansa täysin ymmärretyksi ja kuulluksi. (Rosenberg 2015, 62.) Mitä pienemmistä lapsista on kyse, lapset ovat

malttamattomampia odottamaan tai kielellisesti kertomaan (Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu 2009, 45).

Lapselle läheisyyden ja sylin tunteminen vahvistaa myös lapsen yhteyden ja tätä kautta turvallisuuden kokemista, lapsen kehon omistajuutta kunnioittavalla tavalla. Kerroin kasvattajalle, että kiinnitin huomiota lasten ja kasvattajien väliseen vähäiseen fyysiseen läheisyyteen ensimmäisen aamun aikana. Kysyin häneltä, mitä hän ajatteli havainnoinnistani:

Oon kiinnittänyt huomiota, että meillä on tietyt lapset, jotka sen niin kun tavallaan tarvitsee ja saakin sitten siinä suuremmalla tavallaan todennäköisyydellä. Mä edelleen vertaan tähän kiireeseen, joka on tosi ikävää, että siihen joutuu vertaamaan, mutta jos lapsia on vaikka 15 aamupalalla niin meitä aikuisia on vaan 1-2, että sitten yrittää käydä vähän kaikkia, että sitten yrittää siinä kun ne lapset tulee niin sitten sanoa sen huomenta ja tavallaan antaa ihanan vastaanoton ja toivottaa mukavaa päivänjatkoa myös eikä vaan huoltajalle ja, että se on ikävää kun ei kerkeä kaikkien luokse välttämättä siinä aamupalan hetkessä että sitten se toteutetaan muissa ajankohdissa, kun ulkoa tullaan.

Kasvattaja kertoi, että suurella todennäköisyydellä lapset saavat tarvitsemansa läheisyyden. Kasvattaja, joka vastasi aamupalan jakamisesta, meni tunnelman rauhoitettua istumaan pöydän ääreen lasten kanssa. Kun lapsilta loppui juoma, hän joutui taas tarjoamaan lapsille aamupalaa vuoron perään. (Liite 3).

Sylin, läheisyyden ja kosketuksen merkityksen lapsen turvallisuudenkokemiselle ovat merkittävät. Huolenpito lapsen näkökulmasta tarkoittaa sitä, että kun häntä pelottaa, hän tietää varmaksi missä on syli, jonka luokse juosta. Kasvatusasenteita voi olla olemassa kuten sellaisia, ettei lapsia tulisi ottaa syliin aina, kun pyytävät sillä muuten he oppivat aina jatkuvaan sylissä oloon. Riittävä sylissä oleminen ajan myötä vahvistaa turvallisuudenkokemusta niin, että sylissä oleminen luonnollisesti vähenee ilman painostusta. (Cacciatore ja Puura, 2022.) Lapset, jotka kiintyvät turvallisesti voivat luottaa aikuisen tarjoamaan tukeen (Nurmiranta, Leppämäki, Horppu 2009,48).

Kiinnitin erityisesti toisen aamun havainnoinnissa huomiota siihen, että yli kolme lasta halusi esitellä uusia tossuja, vaatteitaan ja yksi kelloaan. Lapsi näyttää uudet tossut ja kasvattaja eläytyy äänekkäästi sanomalla: ”vau, mitkä tossut!” Toinen lapsi näyttää uutta kelloa, jota muut lapset katsovat kaukaa ja kommentoivat. Kasvattaja huomioi lapsen uuden kellon ja sanoi: ”onpa hieno”. (ks. liite 2.) Ihmisen hakiessa huomiota, ihminen hakee oikeastaan yhteyttä, jossa tunnistaa olevansa olemassa (Tölli 2024, 244).

5.3 Havainnointitilanteita: Lapsen empaattisen kuuntelemisen tärkeys

Ovi on raollaan. Eteinen on aamiaishuoneen toisella puolella.

Paikalla oli aluksi kahdeksan lasta aamiaisella, kolmella pöydällä jaetusti.

Lilli 2 istuu yksin saman pöydän äärellä, jossa istun havainnoimassa. Hän kertoo ääneen kotieläimestään ja yhtäkkiä pienen tauon jälkeen:

” on isää ikävä ”. Toistan ääneen myötätuntoisesti:

”Sinulla on ikävä isääsi.”

Lilli 2 vastaa: *”niin.”*

Tulkitsin, ettei Lilli 2 saanut riittävästi huomiota, sillä tietokoneeni, johon kirjasin muistiinpanoja. Myötäelin lapsen ikävää toistamalla, mitä kuulin lapsen kertovan. Huomasin, että minulle tuli vaivaantunut olo. Tavallisen päiväkotityöpäivän aikana kasvattajan positiossa olisin antanut enemmän aikaa lapsen asian kuuntelemiselle. Olin tilanteessa, jossa toteutin ei-osallistavaa havainnointia, joka hetkeksi loi ristiriidan mieleeni, tulisiko minun keskeyttää havainnointi kokonaan ja olla lapsen kanssa lisää. Keskityin lapseen hetkeksi.

Kysyin lapselta:

”Tuleeko isäsi hakemaan sinut päiväkodista ”, johon lapsi vastasi:

”isä tulee hakemaan” ja jatkoi puuron syömistä lautasta kohti katsoen. Hetkeksi jäin odottamaan, haluaako hän vielä kertoa jotakin katsomalla häntä kohti, mutta jatkaessaan puuron syöntiä tein tulkinnan, että hänelle riitti, että sai ilmaista tunteensa niin, että joku kuunteli. Koetin olemukseni kautta välittää myötätuntoa lapselle mutta koin, että nopeasti kysymällä, tuleeko isä iltapäivällä hakemaan (muistuttaen häntä siitä, että isä tulee pian, joka mahdollisesti rauhoittaisi häntä) Pohdin jälkikäteen, että empaattinen kuuntelu olisi välittynyt lapselle kokonaisvaltaisesti esimerkiksi kysymällä:

” Haluatko kertoa siitä lisää...” vahvistaen tunneyhteyttä ja empatiaa syvemmin lapsen kokemusta kohtaan. Keskustelu olisi näin voinut syventyä, lisää merkityskerroksia paljastaen. NVC malli perustuu oletukseen, että näin ihmiset pääsevät yhteisymmärrykseen toisin kuin ratkaisujen nopea etsiminen. (Arieli ja Armaly 2022.) Toinen mahdollisuus on, että Lilli 2:lle riitti, että toistin hänen kertomansa tunteen ääneen. Yhtä lailla empatian välittymiselle on tärkeää, ettei uppoa liikaa lasten tunnereaktioihin omasta hädästään käsin. Rauhallisuus rauhoittaa myös lasta. Silloin vierellä oleminen voi riittää, eikä sanoja tarvita.

Kasvattaja nousi viereisestä pöydästä ja tuli lapsen luokse huomattessaan vuoropuhelumme Lilli 2 kanssa. (ks. liite 1) Lilli 2 kertoi kasvattajalle myös saman asian lemmikistään.

Kasvattaja seiso i ja myötäeli lapsen kertomaa eleillään ja ilmeillään. Havait sin, että kasvattaja osoitti myötätuntoa lasta kohtaan tarjoamalla lapselle aikaansa.

Toisessa havainnointitilanteessa lapsi ei saanut asialleen kasvattajalta riittävästi huomiota vuoropuhelun aikana. Lapsi kertoi jotakin leikistään ulkona ja kompassista, joka on ulkona, osoittaen ulospäin ikkunaa kohti. Kasvattaja kuuli ja sanoi kiirehtien:

” te voitte sitten leikkiä sillä ulkona”, johon lapsi vastasi painokkaasti:

”mutta se on ihan oikeasti olemassa,” silmät suurina ja ilme vakavana. (ks. liite 2.)

Havait sin, että kasvattajan mahdollisuus viipyä vuorovaikutustilanteessa haastoi lasten ulos ohjaaminen. Pienille lapsille egosentrisyys on ominaista, jonka vuoksi lapselle on vielä vaikeaa erottaa omia ajatuksia ja tunteita toisista (Pulkinen 2002, 114). Tämä haastaa kasvattajien mahdollisuuksia kuunnella yhtä lasta pitkään. Vastavuoroisuus on yksi osa välittämisen etiikan toteutumista. Eettisessä välittämisessä kasvattaja tuntee myötätuntoa välitettävää kohtaan ja siirtyy motivaatiossa eteenpäin. Kun välittävä kasvattaja vapaaehtoisesti sivuuttaa omat intressinsä ja kohtaa välitettävän yrittäen ymmärtää tämän olosuhteet, tapahtuu motivaatiosiirtymä. Motivaatiosiirtymän aikana esimerkiksi välitettävän vaikeudet, realiteetit ja vaatimukset voidaan ymmärtää hänen näkökulmastansa. (Adhikari, Saha ja Sen 2023, 200–201.) Lapsen painokkaan vastauksen perusteella näytti siltä, että lapsi kaipasi lisää ymmärrystä kiinnostuksen kohteistaan ulkopihan lelujen suhteen.

Päivien aikana lapsi saattaa kohdata monia aikuisia, jotka kysyvät jotain. Päiväkotiarjessa kasvattajilla ei ole aina riittävästi mahdollisuuksia kohdata läsnä olevasti ja kuuntelevasti lapsia (Roos 2015, 162; Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 156)

5.4 Havainnointitilanteita: Kuulumisten jakaminen ja tasavertaisuus keskusteluissa

Toisena aamuna, Lilli 3 kertoi kasvattajalle, joka istui hänen ja muiden lasten kanssa saman pöydän äärellä:

”en saanut unta yöllä ja kaikki oli hereillä aamulla”.

Kasvattaja kuuntelee, katsoo Lilli 3 kohti ja toistaa hänen kertomaa, muistuttamalla:

”sitten lopulta sait unta kuitenkin”. (ks. Liite 2).

Kiinnitin huomiota, että kasvattajan jalat eivät ole pöydän alla, hän istuu sivuttain valmiina nousemaan, joka viittasi vaikeuteen varhaiskasvatuksen aamuissa pysytellä pidempään vuorovaikutustilanteessa lasten kanssa ruoan jakamisen vuoksi. Pian edellinen kohtaaminen keskeytyy, kun toinen lapsi on valmis aamupalan kanssa ja kasvattaja opastaa vessaan ja lähtee pois lasten vuorovaikutustilanteesta, jotka avautuivat yöunista pöydän äärellä. Toinen ja kolmas lapsi liittyi keskusteluun kertomaan yöunista Lilli 3:lle, jolloin lasten välille syntyi keskinäistä jakamista, yhteyttä ja vertaisuutta. Hetken päästä edellisestä tilanteesta, kasvattaja löysi kirjan sivukomerosta ja kasvattajat keskenään sanovat ”jes” eleiltään iloisesti, että löysivät jotain, joka oli ollut kadoksissa, johon lapset liittyvät kääntymällä kasvattajaa kohti, joka seisoi metrin etäisyydeltä heistä kysyen myönteisen uteliaina: ”mikä se on”, johon kasvattaja vastasi:

”Se selviää myöhemmin, mutta nyt sinä saat palauttaa astian.” Kysyin tilanteesta kasvattajalta ja hän kertoi:

En muista, mitä, ei kun joo, meillä oli silloin just tulossa pienryhmäpäivä ja sen taisin sanoakin, että tänään on pienryhmä toiminta. Ehkä siinä kohtaa mielestäni ei ole se hetki, milloin alkaisin juurta jaksaa kertoa, että mitä ollaan tänään tekemässä, koska sitten me kuitenkin käymme asian uudestaan läpi, kun kaikki on paikalla. Kyllä myös sitten sekini, oli aika siirtyä ulos ja sitten kun tullaan sisälle, jutellaan lisää tästä aiheesta, että vähän tavallaan kertoo, mitä on tulossa mutta sitten ei sen tarkempia juttuja vielä, koska siinäkin me oltiin aloittamassa ihan uutta asiaa. Meillä oltiin aloittamassa semmoinen tunnekirja, koska muutenhan tietysti olisin sanonut, että sitten me tänään taas jatketaan sitä pikikirjaa, niin se olisi ollut helppo sanoa. Mutta koska oltiin aloittamassa ihan kokonaan uutta niin sen takia en sitten siinä kohtaa alkanut siitä ehkä enempää kertomaan. (Liite 2).

Kasvattaja antoi ymmärtää, ettei halunnut paljastaa, millaista pienryhmätoimintaa toteuttavat, sillä aihe oli uusi. Jos aihe olisi jo tuttu lapselle, se olisi ollut helpompaa jakaa lapselle.

Vaikutelma, jonka sain oli, että kasvattaja ei kohdannut lapsen tarvetta yhteenliittymiseen ja keskinäiseen vuoropuheluun, sillä hän ohjasi lasta palauttamaan astian kertomatta esimerkiksi syytä sille, miksi ei siinä tilanteessa kerro enempää, joka olisi voinut luoda lapselle ymmärrystä ja lisätä myönteistä jännitystä tulevasta. Lapsi voi kysyä asioista, koska ennakoitavuus voi vähentää uudessa tilanteessa jännittämistä ja lisätä turvallisuudentunnetta. Sama kasvattaja kuitenkin kertoi keskustelussa, että ymmärtää lasten keskustelun tarpeen seuraavasti:

No kyllä se semmoinen keskustelun tarve on lapsilla ja sen huomaa, että usein vaikka siinä aamupalahetkellä, kun on vähän vähemmän lapsia, niin heillä saattaa tulla jotenkin paljon asiaa ja he huomaavat itsekkin silleen, että OK nyt tässä on vähän vähemmän porukkaa, että nyt on kiva jutella ja kertoa asioista, mitä on ollut tai mitä on tulossa ja että se semmoinen keskustelun tarve heillä kyllä usein ainakin siinä on.

Kiinnitin havainnoinnissa huomiota, että lapsilta kysyttiin hyvin vähän mitä heille kuuluu juuri aamuisin. Kasvattajat kertoivat kuitenkin, että heillä on enemmän aikaa jakaa kuulumisia kaikkien lasten kesken ennen ruokailua. Tämä viestii, että kasvattajat ovat kiinnostuneita lasten kuulumisista ja antavat tilaa lasten omalle äänelle, kun he kokevat, että sille on toimintarakenteiden puolesta enemmän mahdollisuuksia ja sille suunniteltu aika. Kun kysyin toiselta kasvattajalta, mitä hän uskoo kuulumisten vaihtamisen merkitsevän lapsille, hän kertoi:

Onhan se tosi tärkeätä. Mä kysyn aina ruokapiirissä, kun meillä on ruokapiiri silleen, yksitellen käydään läpi, että mitä kuuluu. Ja ei ole pakko kertoa, että ne, jotka haluavat voi nostaa käden ylös ja kertoo, mitä haluaa kertoa. Siinä vaiheessa päivää me yleensä painotamme vähän enemmän kuulumisia. Aamiaisella ei ole sille aikaa.

Havainnoin, että lapsimäärän suuruus vaikutti luovan haasteita jaetulle rauhalliselle ajalle nimenomaan aamulla, lasten tasapuolisesti kuunnelluksi tulemiselle ja itsensä ilmaisemiseksi. (ks. Liite 2–3.) Kasvattaja korostikin, että toinen heistä olikin aamulla toisella puolella ryhmää piirtämässä osan ryhmän lasten kanssa, jolloin päättelin, että kasvattajan vaikeus kohdata jokaista lasta johtui ainakin siitä, että hän huolehti myös aamiaisen tarjoilusta yksin. On tärkeää olla kiinnostunut siitä mitä toiselle aidosti kuuluu ja miltä tästä tuntuu (Koivula 2019; Noddings, 2003a, 30.) Noddings ei kuitenkaan tarkoita hullaantumista tai pakkomiellettä vaan kokonaisvaltaista vastaanottavaisuutta välittävältä henkilöltä (Koivula 2019; Noddings, 2005, 16). Tarkoitus on viestittää empaattista ja ymmärtävää kiinnostusta toista kohtaan (Koivula 2019; Noddings, 2012, 55). Kohtaamisen ajaksi olisi hyvä omistautua toisen asialle ja vastata tämän tarpeisiin. Tällä tarkoitetaan pysähtymisen avulla kuuntelemista ja olla läsnä vallitsevassa hetkessä ja kohtaamisessa. (Noddings, 2003, 30.) Lapsen ollessa motivoitunut osallistumaan ja ollessaan aktiivisesti mukana vuorovaikutuksessa toisten kanssa varhaiskasvatuksessa ennustaa myönteistä oppimispolkua ja sosiaalisia suhteita. (Lehtinen, Vauras, Lerkkanen 2016, 249.) Tasavertainen dialogi mahdollistaa jaetun kuulluksi tulemisen ja syvällisen jakamisen kaikista näkemyksistä.

Aikuisilla on, mahdollisuus päiväkodissa päästää uuteen maailmaan avatessaan sydämensä, tunteensa ja mielensä lasten maailmalle (Köngäs 2019, 172). On otettava tietenkin huomioon, että lapsi ei voi päättää kaikesta samalla tavalla kuin aikuinen. Havainnoin, että lapsimäärän suuruus vaikutti luovan haasteita jaetulle rauhalliselle ajalle nimenomaan aamulla, lasten tasapuoliseen kuuntelemiseen ja itsensä ilmaisemiseksi. Kasvattajan kyky joustavasti huomioida lasten näkökulmia tarjoaa lapsille tilaa itseilmaisuuksiin ja keskusteluun, joka muuntaa toimintaa lasten kiinnostuksen mukaiseksi (Lehtinen, Vauras ja Lerkkanen 2016, 251). Lapsi nähdään tasavertaisena osapuolena välittämisen etiikan näkökulmasta, mutta tämä eroaa traditionaalisesta kasvatusnäkemyksestä merkittävästi. Tämä on pedagoginen paradoksi, sillä kasvava lapsi on alisteisessa asemassa suhteessa kasvattajaan kasvatus tapahtumassa ja alaikäisyytensä ja kehitystasonsa vuoksi. (Koivula 2019, 14–15.) Lapselle tuo turvallisuudentunnetta, että kasvattaja toimii johdonmukaisesti, mutta silti kuuntelee, mitä kysyttävää ja kerrottavaa lapsella on, kunnioittaen hänen olemustaan. Kun lapsi oppii, että hänen kysymyksillään ja ajatuksilla on merkitystä tämä luo turvallisuudenkokemusta tukeutua aikuiseen jatkossakin.

Aikuinen saa myös olla oppiva ja tietämätön, joka ottaa aikaa miettiäkseen, mikä on lapsen edun mukaista, jonka vuoksi kasvattajat tarvitsevat myös tilaa ja rauhaa ympäristöltään. Havainnoin yhden kohtaamisen aikana kasvattajan kohtaavan lapsia kiireettömästi ja kiinnostuneesti istumalla heidän lähelleen tasavertaisesti ja dialogisesti. Hän silitti yhden ja toisen lapsen selkää, kommentoi heidän ruokaansa myötätuntoisesti ja kiinnostuneesti ilmeillään ja eleillään. (Liite 3). Tämä kohtaaminen painui mieleeni kaikista kohtaamisista. Erityiseksi sen teki, kun kasvattaja pysähtyi yhden lapsen kohdalla istumaan lapsen viereen ja käänsi omaa tuoliaan niin, että hän ja lapsi olivat kohti toisiaan. Kasvattaja jutteli lapsen kanssa pidempään, kysyen ja kiinnostusta osoittaen. Joskus riittää, että on läsnä (Mustajoki 2023, 45). On samalla huomioitava, että kasvattaja ei jakanut aamiaista lapsille.

Toisessa kohtaamistilanteessa huomasin kasvattajan laskeutuvan muutaman lapsen tullessa aamiaiselle heidän tasollensa kyykkyyn kysyen: ”*haluatko aamiaista? Mitä syöt?*” (ks. liite 1) Kun lapselta kysytään avoimesti ”*haluatko*” se osoittaa kunnioitusta lapsen subjektiivisuutta kohtaan. NVC-mallin neljäs askel pyynnön esittämistä myönteisenä Rosenberg kehotti aloittamaan pyynnön varmistamalla, haluaako toinen. Usein ihmiset ryhtyvät toimiin myötätuntoisesti, kun ihmisen vapaaehtoisuutta kunnioitetaan kuin vastoin, jos toinen ei tahdo. (Rosenberg 2015.) Psykologisen turvallisuuden vallitessa ihminen kokee

olevansa merkityksellinen ja voivansa vaikuttaa asioihin. Tunne omasta itsemääräytymisoikeudesta lisää turvallisuutta. (Martela ja Heikkilä 2020, 189.) Koska kaikilla ei ole sanoittamisen taitoa, joskus katse, kosketus tai jo se, että istuu vain viereen, riittää. Se vähentää myös varjopuhetta. (Mustajoki 2023, 73.) On pohdittava lasten ja aikuisten välistä kulttuurieroja ja lasten kehitystasoa. Lapsi saa olla eri mieltä ja pettymyksen tunteita tulee tukea, kun lapsi ei saa tahtoaan joissain asioissa läpi. Kasvattajan on tunnistettava, mitkä ovat realistisesti sellaisia asioita, joista hän saa lapsen puolesta päättää. Ulos muiden kanssa on esimerkiksi mentävä leikkimään, mutta jos ulkona on kova pakkanen tai rankkasade ja säänmukaiset vaatteet puuttuvat on keksittävä vaihtoehtoisia ratkaisuja. Päiväkodeissa osa lapsista esimerkiksi inhoavat mennä päiväunille, eivätkä esitä mielipiteitään aikuisille, koska ovat suhteessa aikuisiin alisteisessa asemassa. Lapset saavat tehdä päiväkotiarjessa valintoja ja heiltä kysytään heidän mielipiteitään mutta tämä vaihtelee. (Roos 2015, 174–175.) Lapsen mielipiteiden kunnioittaminen joskus aikuisten mielestä pienissä asioissakin on kuitenkin merkityksellistä lapsen tulevaisuuden kannalta. Noddings ajatteli, että ilman sisäisiä ja ulkoisia ristiriitoja ihminen voi vapaasti valita polkunsaa, joka lisää onnellisuutta ja vahvistaisi kykyä seurata intuitiivisesti kiinnostuksen kohteitaan ja löytää omaa onnellisuutta lisääviä tekijöitä. (Koivula 2019, 19.)

5.5 Havainnointitilanteita: Siirtymien saumakohdat ja vanhemmasta eroaminen

Klo 8.05 Lilli 4 itkee istuen eteisessä, narikoiden luona. (ks. Liite 2). Hänellä ja vanhemmalla tuli erimielisyys asiasta, jota minun oli etäältä ja tilanteen nopeassa etenemisessä vaikea päätellä, mitä tarkalleen ottaen oli tapahtunut. Vanhempi teki lähtöä töihin ja sanoi lapselleen ”moikka”, selkä lastaan vasten, kun lapsi istui katse alaspäin eteisen lattialla. Lilli 4 jäi pidemmäksi aikaa istumaan. Kasvattaja seiso n. 2,5 metrin etäisyyden päässä Lilli 4:stä ja neutraalisti koettaa kutsua häntä aamiaiselle. Aistin, että Lilli 4 vaikutti kehoiltaan jähmettyneeltä. Tunsin surua ja huomasin toivovani voivani osallistua kasvatustehtävään, mutta annoin kasvattajan kantaa tilanteesta vastuun. Lapsia oli jo yli kuusi aamiaishuoneen puolella. Kysyin tilanteesta jälkikäteen kasvattajalta ja kasvattaja kuvasi todellisuudestaan käsin tilannetta seuraavasti:

No mä ainakin toivon, että se tuo hänelle semmoista tietynlaista turvaa, että aikuinen auttaa hänet seuraavaan hetkeen. Itse asiassa mietin sitä sen jälkeen, että en enää hänen kanssaan siitä aiheesta mitään puhunut, mutta se oli toisaalta tietoinen ratkaisu, koska hän on niin semmoinen, että sitten hän helposti ehkä jäisi kiinni siihen, että se on ehkä hänelle jopa parempi, että vaan vähän niin kun, siirrytään seuraavaan aiheeseen, että sitten, kun kuitenkin se oli heidän vanhemman ja lapsen välinen se, mikä siinä oli, mistä hänelle se harmi tuli, niin sitten ehkä en enää sitten siihen tavallaan, että alkanut vatvoa, vaan sitten siirryttiin jo seuraavaan asiaan. Mutta ainakin toivon, että se, kun autoin häntä tavallaan siirtymisessä seuraavaan niin olisi ollut semmoinen turvan tunne.

Kuulin, että kasvattaja teki tietoisien valinnan olla käsittelemättä vanhemmasta eroamisen nostamia tunteita lapsen kanssa jälkikäteen. Samalla kuulin, että kasvattaja koki sosiaalista painetta puuttua lapsen ja vanhemman väliseen asiaan ja sieltä nouseviin tunteisiin liikaa ja piti parempana, että siirtyivät seuraaviin asioihin eikä käsitelty tunnetta lapsen kanssa. Kasvattaja kertoi toimineensa näin, koska ajatteli, että on parempi, ettei lapsi jää murheeseen kiinni. Sureminen kertoo siitä, ettei tarpeet ole täyttyneet (Köngäs 2019, 221). Vaikeita tunteita kuten surua, ilottomuutta, tyytymättömyyttä, suuttumusta, syyllisyyttä, häpeää, pelkoa, turtuminen kuvataan tunteiksi NVC-mallissa, jotka viestivät tarpeista, jotka eivät ole tulleet tyydyttyiksi (Rosenberg 2015, 87–88). Varjopuhe liittyy keskusteluihin, joita ei käydä. Kun ihminen kantaa yksin tai yhteisö yhdessä sanomattomia asioita, tästä syntyy varjopuhetta. Sanomattomat asiat roikkuvat kuin hiljainen ääni käydyn keskustelun yläpuolella. Tästä voi seurata, että lopulta sanomaton asia ei tule jaetuksi, mutta se ei katoa mihinkään vaan jää jonkun, yhden osapuolen tai koko yhteisön kannateltavaksi. Vaietut asiat eivät jää maton alle ajan myötä. (Mustajoki 2023, 19.) Kun emotionaaliset tarpeet eivät tyydyty, lapsi normaalisti reagoi esimerkiksi ylimyönteisesti vaimentamalla tunteitaan tai tehostamalla niitä, joka liittyy turvattomuuteen kuten omahoitajan syyliä tai katsekontaktia välttäen (Sinkkonen ja Kalland 2005, 35–39). Sinkkonen kuvaa, että vanhemman tulisi olla ennakoitava puheissaan lähtiessään töihin lapsen jäädessä päiväkotiin ja sietää lapsen tunnereaktiot, ei loukkaantua niistä, sillä lapsi voi olla pettynyt ja surullinen, kun hänet jätetään päiväkotiin. Päiväkodin työntekijöiden ei tule odottaa liian nopeaa reippautta lapselta. Osa lapsista tarvitsevat paljon tukea selviytyäkseen ryhmätilanteissa. (Sinkkonen 2020, 205.) Riisumis- ja pukeutumistilanteet sekä vessassa käyminen että nukkuminen ovat intiimejä arjen hetkiä. Nämä voivat virittää kiintymyssysteemin ja turvattomuuden, jossa omahoitajaan tukeutuminen on lapselle tärkeää. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 31.)

Lapsen tuo turvaa tullessaan aamulla päiväkotiin, kun hän kokee hyvän vastaanoton, joka rakentaa oven päivän kululle. Ymmärsin kasvattajan kertomasta, että hän näkee tärkeänä, että jokaiselle tulijalle sanotaan huomenta ja toivotetaan mukavaa päivänjatkoa huoltajan lisäksi lapselle päivän päätteeksi. Nämä luovat sillan jatkuvuudelle. Jatkuvuus nähdään lisäävän turvallisuudenkokemusta (Vornanen ja Törrönen 2001, 9–24). Kuulin, että kiire kaventaa kuitenkin läheisyyden jakamista. Kasvattajat toistivat lapsen pyyntöjä ääneen. Havainnoin, että pian tuli jo seuraava lapsi päiväkotiin ja kasvattaja oli vastuussa toistenkin lasten vastaanottamisesta, joka saattoi hankaloittaa eroamistilanteesta syntyvien tunteiden kokonaisvaltaisen jakamisen. Kysyin kasvattajalta, miten hän suhtautuu lapsen suruun ja hän vastasi:

No totta kai se on aina sellainen, että no, että mikä on hätänä, että jos ei tiedä sitä, että mistä se itku johtuu niin sitten totta kai haluaa selvittää, että mistä se johtuu, että aina ottaa sen tavallaan vakavasti, että lapsella on joku hätä ja yrittää sitten tavallaan tehdä, että se on aina vähän ehkä tilanteesta riippuvainen myös, että onko se sitten semmoista vähän niin kuin kiukku huutoa vai onko se ihan itkua, että enemmän semmoista. No tiedät varmasti semmoista harmi itkua, että vähän tilanteesta myös riippuen, mutta, että lapsi tarvitsee sitä aikuista siinä hetkessä ainakin yleensä, jos on. Ehkä niin, että sitten kun tietää jo, että tässä kohtaa ehkä se siirtyminen seuraavaan on askel tavallaan tästä tunteesta myös pois, niin sitten se vaatii ehkä enemmän sitä keskustelua lapsen kanssa, mutta tätä tarkoitan, tilanne riippuvaisesti, mutta yleensä kuitenkin aina, jos lapsi itkee, niin silloin hän tarvitsee sitä aikuista, että mun mielestä silloin sitten pitää olla saatavilla.

Kasvattaja osoitti, että hän tiedostaa aikuisen läsnäolon merkityksellisyyden lapsen turvallisuuden kokemiseksi. Toisaalta hän antoi ymmärtää, että lapsen hädän kuuntelemista ohjaa kasvattajan tulkinta siitä, onko lapsen itku kiukusta johtuvaa surua tai tilanteesta nousevaa surua ja kertoo, että riippuu hyvin paljon tilanteesta, milloin hätään voi tai tulisi reagoida. Lopuksi hän kertoi, että on tärkeää, että aikuinen on saatavilla, kun lapsella on hätä, joka osoittaa kasvattajan hyvän tahdon ja välittävää suhtautumista lapsia kohtaan.

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsen kiintymyksen tarpeen signaaleihin reagoidaan tarkasti, johdonmukaisesti ja lapsen tavoitteita oikein tulkiten ja vastaanottavasti.

Turvattomasti kiintyneessä suhteessa lapseen suhtaudutaan viivytellen ja epäsensitiivisesti, joka näyttäytyy myös lasten tarvitsevuuden ilmaisemattomuutena, erityisesti hankalien tunteiden kohdalla. (Sinkkonen ja Kalland 2005, 36, 54.) Ainoa mahdollinen keino vapautua kivuliaista tunteista on niiden läpi meneminen empaattisessa ja turvallisessa vuorovaikutussuhteessa (Klaavu 2023, 17). Ihmisellä on luontainen tarve suuntautua toista

kohti. Lapsi tarvitsee lähelleen tyyntäjä. Kun aikuinen tukee lasta tunnekuohuissaan, hän uskaltaa tuoda uudelleen tunteensa esiin, tukahduttamatta niitä. Mutta jos hoivaaja jättää lapsen selviytymään omin avuin, lapsella ei ole muuta keinoa kuin tukahduttaa tunteensa. (Sinkkonen ja Kalland 2005, 36–37.)

Käy ilmi, että kasvattajat ja lapset tekivät yhteistyötä aamupalatarjoilun, lautasten palauttamisen ja yhteisten pelisääntöjen noudattamisen suhteen. Oli muutama tilanne, jossa lasten toivetta leikin levittämiseen ei annettu toteuttaa. Kyseiset lapset olivat syöneet jo kotona ja menivät aamupalapöytien edustalle sivuun leikkimään, jossa oli pieni leikkinurkkaus. Ryhmätilassa oli tässä vaiheessa kaksi kasvattajaa ja noin yli 17 lasta paikalla, joista suurin osa istui syömässä aamupalaa. Kaksi lasta oli siirtymässä lelujensa kanssa lattiaa pitkin yli tämän pienen leikkinurkkauksen, josta kaksi kasvattajaa heti murahti. Tulkitsin, että lapset tekivät jotain sopimatonta. (ks. liite 3.) Kysyin asiasta kasvattajalta, ymmärtääkseni tilannetta ja hän kertoi tilanteesta seuraavasti:

No voisin kuvitella tuosta, kun tiedän ketkä nämä lapset, jotka ei syö, että he ovat aloittaneet jonkun leikin. Meillä on ollut siis sopimus, että siinä pikkuhuoneessa voi leikkiä jotain leikkiä. Sitten jos on siinä kotileikki tilassa niin siinä piirretään tai tehdään palapeliä tai tehdään siinä tilassa se leikki ja et se ei saa niin kuin levitä sinne mihinkään muihin pöytiin tai muuhun tilaan.

Kun lapsi on oppinut käyttämään vanhempaansa turvanaan, lapsi lähtee vapaasti tutkimaan uteliaasti ympäristöään myös vieraisissa paikoissa (Sinkkonen ja Kalland 2005, 36). Tämän perusteella näyttöä, että lapset kokivat turvallisuutta lähtiessään levittämään leikkiä tutkivalla mielellä. Toisessa tilanteessa, kun yhden kasvattajan ryhmän vastuu alueella olevat kaksi lasta kävelivät aamiaisen jälkeen tutkimaan seinän hyllyllä olevia pastilleja, yksi lapsista nojasi mahallaan aikuisen pyörätuoliin. (ks. Liite 2). Lapsikaksikko näytti tyytyväisiltä ja keskustelivat rauhallisesti kuin hyvät ystävät. Kasvattaja tuli ohjaamaan lapsia eteiseen pukemaan ja sanoi toiselle lapselle: ”*Se on aikuisen tuoli, varpaasi voivat jäädä alle,*” jolloin lapsi lakkasi nojaamasta pyörätuoliin. Keskusteluissa kasvattaja kertoi tilanteesta seuraavasti:

Meillä on pastillit, mitkä otetaan ennen kuin mennään vessaan. Ja sitten välillä jos siihen on jäänyt aikuisen tuoli niissä on ne pyörät sen alla. Ja meillä on sitten vielä yksi mikä on vähän semmoinen rikkinäinen, että se ei ihan kulje niin nätisti pyörillä. Lapset tietää, että ne ovat aikuisen tuoleja, että he usein saattaisi jäädä siihen pyörimään vähän silleen mahalleen siihen ja pyörimään, siksi muistutin siitä, että hei, että tää on aikuisen tuoli ja siitä otetaan se

pastilli ja mennään eteenpäin. En muista miksi sanoin että varpaat voi jäädä alle. No siinä voi jäädä varpaatkin alle, että joskus on käynyt niin että joku on sillä kaatunut.

Ikävuosina neljästä seitsemään korostuvat lapsen kehityksessä toiminnanhalukkuus tutkiessaan ympäristöään ja kokeillessaan erilaisia asioita. Lapsi on tuolloin hyvin aloitteellinen ja syyllisyyden tunteetkin korostuvat. Kun lapsi kokee aikuisten kiellot, ohjausmenettelyt ja käskyt vaativina, hänelle muodostuu jäykkiä asenteita säännöistä ja silloin lapsi kokee helposti syyllisyyttä. (Saarinen, Ruoppila, Korkikangas 1994,131.) Syyllisyys on raskas tunne ja vie voimavaroja. Psykologisen turvallisuuden näkökulmasta, virheiden tekemisen jälkeen ei seuraa rangaistusta (Salmivaara, Martela ja Heikkinen 2020, 189). Kahdessa edellisessä tilanteessa ei esiintynyt uhkaamista vaikka kieltämisen yhteydessä kasvattajat ärähtivät. Eettisen välittämisen toteutumisen näkökulmasta lasta ei kuitenkaan tulisi suojata kaikilta epämiellyttäviltä tunteilta. Kokemuksista ja tunteista puhumisen tarkoituksena on edistää myötätunnon ja sosiaalisen vastuullisuuden kehittymistä ja on tärkeää, että lapsi ymmärtää toimintansa syyt ja seuraukset. (Koivula 2019, 22.)

Kasvattajan johdonmukaisuuden säilyminen edellyttää, että hän pysyttelee asettamiensa rajojen takana, mikäli ne ovat lapsen etua palvelevia. Rosenberg ehdottaa, että rakennamme parempaa yhteyttä toisiimme kertomalla, miksi raja asetetaan, mikä sen tavoite on ja vältämme viestimästä esimerkiksi, että jonkin asian tekeminen on väärin. (Rosenberg 2015, 246, 283.) NVC-mallin havainnointikyvyn edistyessä vähennämme asioiden luokittelua vääriksi ja oikeiksi. Rosenberg näki vertailun ja tuomitsemisen keskinäisen yhteyden ja tämän kommunikoinnin luovan ihmisten välille ristiriitoja, sillä ihminen kokee helposti itsensä surkeaksi. (Rosenberg 2015.) Toisen tunteita, tarpeita ja ajatuksia voidaan ymmärtää, eikä se tarkoita samaa, että tulisi olla samaa mieltä (Arieli ja Armaly 2022). Tämä saattaa herättää kysymyksen, eikö tekoja tai toimintaa saa tuomita, kun se rikkoo sovittuja sääntöjä? Sen sijaan, että etsisimme ymmärrystä toisen `väärän` toiminnan taakse, kiinnitämme huomion, mitä toinen yrittää viestiä tunteista ja tarpeistaan tuon toiminnan takana. Tämä ei tarkoita, että meidän tulisi suostua toisen tarpeen tyydyttämiseen. Riittää, että tunnistamme ja annamme arvoa toisen tarpeelle. Tämä vähentää tarvetta tuomita toisen toimintaa. (Rosenberg 2015.) Psykologisessa turvallisuuden määritelmän piirteisiin liittyy ilmapiiri, jossa voidaan tulla toimeen, vaikka olemme eri mieltä. Tämä vahvistaa ryhmän muutoshalukkuutta. (Salmivaara, Martela ja Heikkinen 2020, 189). Lapsen rytmin kunnioittaminen on tärkeää. Kasvattajat voivat osallistuttaa lapsia ja kuunnella lasten näkemyksiä säännöistä. Näin toimiessaan

kasvattaja antaa arvoa lapsen tarpeille. Kasvattaja huolehtii siitä, mistä lasten on sopivaa päättää ikätasoisesti. Rutiinit ovat tärkeitä varhaislapsuudesta vanhuuteen ja ne vahvistavat turvallisuudentunnetta. Liiallisesti rutiineihin ja valmiisiin kaavoihin takertuminen kaventaa luovuutta. (Vornanen ja Törrönen 2021, 9–17.) Lapsen yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen aloittaessa, jolloin lapsen ei tulisi joutua noudattamaan tiukkoja päiväkotirutiineja, koska lapset tuntevat olonsa uusissa tilanteissa turvattomuutta ja tarvitsevat läheisyyttä aikuisilta. Lapsi tarvitsee yksilöllisesti aikaa päiväkotitotutteluun. Lapsen perhe elämään liittyvät vaikutukset, lapsen erityistarpeet huomioiden tähän voi mennä yhdestä kahteen kuukauteen ja kauemminkin. Suomalainen päivähoito on myönteinen, mutta resurssien ongelmallisuus näkyy eri päiväkotien välillä, joilla ei kyetä vastaamaan lasten erityistarpeisiin. (Sinkkonen 2020, 204, 206–207.)

5.6 Havainnointitilanteita: Kohtaaminen nykyisyydestä ja ilmapiiriin hektisyys

Kerroin kasvattajalle, että huomasin lasten ja aikuisten vuorovaikutustilanteiden olleen lyhytkestoisia ja kysyin, mistä kasvattaja uskoo tämän johtuvan. Hektisyys nousi pintaan uudelleen kasvattajan puheessa:

En tavallaan osaa vastata, että mistä se johtuu tai mulla ei ole siihen mitään sellaista. Mä edelleenkin vaan vähän siihen, että mun mielestä noi aamupalat on usein tosi hektisiä ja tää viikko oli vielä sellainen, ettei meillä ollut kokonaan oma henkilöstö paikalla. Se aina vaikuttaa meillä tuohon aamupalan hetkeen, että sitten yleensä lounas on se missä me jutellaan pidemmin rauhassa lasten kanssa, että mitä on touhuttu ja miltä tuntuu, että ne aamupalat on meillä vähän siitä niin kun huonoja että ne on tosi kiireisiä. Se on tosi ikävää, mut se meillä on se ongelma että.

Kun ryhmään oli liittynyt yli kahdeksan lasta, huomasin oman energiatasoni ja keskittymiskyvyn herpaantuvan. Aistin kasvatusilmastossa aiempaan nähden hektisyyden ilmapiiriä. Pian paikalla oli yli kymmenen lasta ja viiden minuutin päästä yli 15, joka on yli suositustason kahta kasvattajaa kohden. Meluntaso nousi voimakkaammaksi. Tulkitsin kasvattajan äänensävyn olleen lapsia kohtaan lempeä aamun alkupuolella, kun lapsia oli alle kymmenen mutta sävy muuttui lasten määrän suurentuessa. (ks. liite 3.) Kysyin, miten hän kokee ryhmäkoon vaihtuvuuden ja hän kertoi:

Kyllä luulen, että se merkitsee hyvin paljon, että kun siinä ei ole vielä sitä kiireen tuntua. Ja kyllä mä tiedostan sen, että sitten kun ne kaikki 18 on paikalla niin saattaa olla vähän semmoinen, ei nyt kireä, mutta erilainen, ei samalla tavalla lempeä.

Kasvattaja tunnisti, että joskus lasten määrän suureneminen vaikuttaa omaan olemiseen. (ks. liite 3). Toinen kasvattaja kertoi, että hän koki väsymystä aamulla. (ks. liite 1). Kasvattaja on ihmisenä rajallinen ja inhimillinen. Välittävän kohtaamisen näkökulmasta on tärkeää, että työskentelyilmapiiri säilyy sellaisena, jossa myös kasvattaja voi rentoutua. Eettiseen välittämiseen sisältyy ymmärrys, että jos omat voimavarat ovat alhaalla, on vaikeaa välittää eettisesti. Siksi kasvattajan on tärkeä pitää myös itsestään huoli. Kyky olla läsnä synnyttää empatiaa (Rosenberg 2025,195). Tarvitsemme myös empatiaa, voidaksemme antaa empatiaa. Rosenberg 2015, 167). Varhaiskasvattajien voi olla monien lasten tarpeiden huomioonottamisessa vaikea olla läsnä erityisesti siirtymätilanteissa, miettimällä, mitä kukin pyytää ja tarvitsee. Haastavissa siirtymätilanteissa, voi tukeutua ensiapuempatiaan. Kun esimerkiksi useampi tahtoo tulla samanaikaisesti ymmärretyksi. Rosenberg ehdottaa nykyhetkessä pysymisen harjoittelua, ilman tulevaisuuteen liikaa keskittymistä (*ratkaisujen etsimistä*) (Rosenberg 2015, 261). Tämän jälkeen voi varmistaa onko kuullut osapuolten näkemykset vuorotellen. Kaikkien puhuessa päällekkäin ja pyytäessä samanaikaisesti kasvattajalta apua, aikuinen voi keskeyttää lujasti sanomalla: ”*Hetkinen, hetkinen, hetkinen. Pyydän toistamaan, mitä olette kuulleet minun sanovan, varmistuakseni siitä, että ymmärrämme toisiamme.*” Keskeyttämisen tarkoitus on palauttaa yhteys havaintoihin, tunteisiin, tarpeisiin ja varsinaisiin pyyntöihin. (Rosenberg 2015, 264–265.)

Vuorovaikutuksen laatua edistää ympäristöltäkin tuottavat mahdollisuudet olla läsnä sekä itselleen, että toiselle. Meluntaso nousee suuren lapsiryhmän ollessa samassa ryhmätilassa. Jotta henkilökunta voi olla vähemmässä meluntasossa, he joutuvat minuuttiaikatauluttamaan yhteisissä tiloissa olemisen. On tutkimusnäyttöä siitä, että meluhaitta lisää ylivilkkautta. Päiväkotikäiset ovat luonnollisesti äänekkäitä leikeissään. Rauhallisessa äänimaailmassa olemisen ja leikkiminen tukisi sekä kasvattajien, että lasten hyvinvointia. (Tenhu 2024,18.) Meluisa ja suuri päiväkotiryhmä esimerkiksi kuormittaa lasta, koska siellä hän joutuu puolustamaan reviiriään ja paikkaansa ryhmässä vaikka tarvitsisi yksilöllistä tukea ja ohjausta itsehallinnassa. (Sinkkonen 2004). Riittävän pieni ja pysyvä ryhmä ovat koosteita hyvästä päivähoitosta. (Sinkkonen 2020, 206; Kalland 2011) On myös huomioitava, että lapset alle

seitsemän vuoden iässä tarvitsevat vielä paljon henkilökohtaista tukea, kuten vaatteiden pukemisessa. Lapsi tarvitsee myös omaa tilaa, koska se lujittaa lapsen sisäistä maailmaa. Tämän on silti tapahduttava turvallisesti. (Pulkkinen 2002, 113.) Kun kysyin toiselta kasvattajalta, onko kasvattajilla mahdollisuuksia mielestään riittävästi istua lasten kanssa pidempään pöydän äärellä, kokemus välittyi seuraavasti:

Joo siis silloin, kun meillä on siinä se toinen kasvattaja ja varsinkin sitten, kun on vielä se vakituinen tuossa ryhmässä, että lapsetkin ottavat hänet ihan, että omanaan vastaan, niin silloin on mahdollista, että se toinen kasvattaja istuu siihen lasten kanssa. Meillä on edelleenkin niin hektisiä aamupalahetket, että siinä on vähän mahdotonta molempien kasvattajien istua lasten kanssa niin, kun pysähtymään, joka on tosi ikävää, mutta siihen nyt ei vielä olla löydetty ratkaisua, kun meillä kaikki lapset tulee 8 ja 8.15 välillä aamupalalle, että sitten toki ollaan joskus tehty sitä, että laitetaan vaikka niitä näkkäreitä valmiiksi pöytään, että sitten voit siitä vaan antaa tai maitopurkki valmiiksi pöytään, että sun ei tarvitse nousta siitä pöydästä välttämättä. Mutta sekin on aina vähän, että miten se toimii ja milloinkin ketä on paikalla ja ketä ei, että aina jos on sijainen niin se vaikuttaa meidän ryhmässämme tosi paljon. (Ks. Liite 1.)

Hektisyys ja kiire näyttäytyvät muotoutuvan ilmapiiriksi lapsimäärän suuruuden ja vakituisten puuttumisena, kun sijaisia tulee tilalle, jolloin tavalliset rutiinit jollain tavalla muokkautuvat. Meillä on kykyä välittää luonnollisesti ollessamme lapsia, mutta usein tämä taito katoaa aikuisuuden kiireen keskellä (Koivula 2019, 10.) Kysyin kasvattajalta kiireen ilmapiiristä:

Kyllä se on kiireistä. Sitten yrittää parhaansa mukaan aina, ettei näyttäisi sitä kiirettä kuitenkaan lapsille, mutta niitäkin tulee välillä, että lapsetkin sitten huomaavat, että on nyt on ja mut meilläkin lapset kyllä tosi hienosti, että jos pyydetään, että voisitteko odottaa pienen hetken, että tuon sulle vaikka kohta maitoa lisää niin he ottavat sen kyllä tosi hienosti, että tietää että on monta muutakin pientä suuta siinä kelle pitää puurot laittaa.

Kasvattaja tiedostaa, että kiire välittyy myös lapsille, joka ei myöskään ole lasten kannalta reilua. Kasvattaja antaa ymmärtää, että lapsia tilanne ei vaivaa. Pohdin, onko suotavaa, että kiire muodostuu osaksi päiväkotikulttuurin normaalia, johon lapset ja aikuiset sopeutuvat koska ei ole muuta vaihtoehtoa? Kerroin kasvattajalle, että kiinnitin huomiota siihen, että kasvattajat usein toistivat sanoman ääneen lapsen sanoilla, kysyin kolmannelta kasvattajalta lisää asiasta:

Joo, luulen, että toi on kyllä siitä tilanteen hektisyydestä ehkä ja myös tavallaan, että toistaa, mitä lapsi on sanonut. Tunnistan tuon, vaikei se olisi välttämättä tarpeellista ja ehkä se, kun

on 100 asiaa mielessä ja tilanne on hektinen ja sitten kuuntelee sitä asiaa ja saattaa automaatiolla tulla, että sen lapsen kertoman sanookin ääneen. Sitten kun meillä on siinä se siirtymä sinne ulos tulossa ja se on meidän ryhmämme kanssa tosi tärkeää, että mennään heti sinne ulos, koska sitten meillä jo tulee heti puolelta lisää lapsia ulos, niin sitten, että ollaan jo siellä ulkona tavalla ottamassa sitten heidät vastaan. Siinä on tämä tavallaan tämmöinen, että sitten eivät tule siihen eteiseen pyörimään ja odottamaan. Että, jos jäisin siinä juttelemaan yksittäisen lapsen kanssa jostakin asiasta hirveän pitkän aikaa, niin sitten se haastaisi sitä meidän muuta aamua aika paljon niin. Että, luulen, että se lisäisi hälyä ja heille turhaa siirtymää. Mutta siis toi, että me kyllä pyritään siihen, että ei olisi semmoinen kiireen tuntuinen, mutta kyllähän se voi olla, että se tulee tavallaan sitten esiin. (ks. Liite 2).

Hektisyys välittyi kasvattajan kertomasta esiin syyksi, ettei lasten kanssa ehdi syntyä pitkiä keskusteluja aamulla yksitellen, jonka kuulen harmittavan myös kasvattajaa. Osa lapsista ei tule aamiaiselle vaan klo 8.30 jälkeen pihalle. Toimintaa ohjaa päiväkodista syntyvät raamit, joka ei ole yksi yhteen lapsikäsitetyksen kanssa, jossa lasten rytmiä tulisi yksilöllisesti voida kunnioittaa. Pulkkinen mukaan lapsen kehitystä kiirehditään ja kasvatuksesta on tullut oppimiskeskeistä, joka heikentää hyvinvointia (Pulkkinen 2023). Yhteisön mahdollisuudet toimia kiireettömässä ja keskittymistä tukevassa toimintaympäristössä edistää lasten hyvinvointia (Varhaiskasvatuksen perusteet 2022). Pohdin, että ovatko kasvattajat miettineet työnjakoa, jossa kasvattaja lähtisi ulos ottamaan vastaan pihalle tulevat lapset ja toinen lähtisi ulos sisällä olevien lasten kanssa, toisaalta vastaan tulisi mahdollisesti jälleen lain määrittämät säännöt lasten ja kasvattajien keskinäisten suhdelukujen toteutumiseksi. Kasvattaja kuvasi myös, kuinka mieli voi täytyä sadasta asiasta, jolloin viipyily lasten kertomien äärellä on yksinkertaisesti vaikeaa. Kasvattaja haluaa myös pitää päiväkodin siirtymävaiheista kiinni. Se, että toimitaan tietyllä tavalla, tuo lapsen turvallisuuden kannalta johdonmukaisuutta, jatkuvuutta ja nämä puolestaan turvallisuudenkokemusta. Kerroin kasvattajalle, että tulkitsin ilmapiirin hektiseksi vuoropuheluiden osalta, kun lapsia oli yli kahdeksan. Sain kuulla seuraavasti:

No kyllä varmasti joo siinä kohtaa meillä alkaa tulla enemmän niitä lapsia, että varmasti siinä saattaa olla vähän semmoista, että just ehkä aikuinen siirtyy paikasta toiseen koko ajan, niin se ehkä saattaa aiheuttaa siihen semmoista tietynlaista kiireen tuntua. Ehkä joskus tehdään niin, että siinä ruokakärryn luona on yksi aikuinen ja yksi on vähän siinä ovella, mutta silloin taas sitten siellä piirtämispöydässä ei ole välttämättä ketään aikuista, että ehkä meillä ei ole semmoista ihan selkeätä kaavaa, että me vähän päivästä riippuen mennään niin, kun sitten siellä piirtämispöydässä oli enemmän lapsiin toinen kasvattaja meni sinne, jolloin sitten taas mulla olikin se koko toinen puoli siinä, että niin kun se on vähän, että mihin milloinkin ehkä, Kun kumpi on parempi, että siinä on vähemmän liikettä vai että sitten siellä

on toinen aikuinen niin ne on vähän semmoista, että en tiedä kummassakin on varmaan hyvät ja huonot puolensa. Jokainen päivä on erilainen. (ks. liite 2)

Miten ymmärtää lapsen kohtaamista nykyisyydestä käsin? Ajattelun avulla. Ihminen pilkkoo ajan menneeseen, tulevaan ja nykyhetkeen. Kun kohtaa toisen nykyisyydestä käsin, kohtaa toisen suoraan. Pelko ilmaantuu vasta sitten, kun asioita alkaa ajattelemaan. Ajattelu puolestaan on vanhaa, joka on syntynyt eletystä elämästä, kokemuksista, jotka on tallentanut muistiin. Ihmisen kyky elää täydellisesti nykyisyydessä on mahdollista, kun ihmisen mieli on vapaa pelosta. Edellytys tämän ymmärtämiselle on muistin, ajattelun ja mielen toiminnan rakennelman ymmärtäminen sisintämme ja sydämemme myöten. Ei vain älyllisesti ja sanallisesti. Ajattelemisen on kuitenkin tärkeä osa arkielämäämme, kykymme toimia, ainoa työvälineemme. Kun rakennelmaa ymmärtää, voimme vapautua pelosta. (Khrisnamurti 2013, 56.) Havaitsin, että kun kasvattajien on huolehdittava lasten vessan käyttämisestä käsien pesulle, etsiä lasten ulkovaatteet vuorotellen (sadepäivinä etsiä ja laittaa kuravaatteet) ohjeistaa sijaisia, missä lasten tavarat sijaitsevat (kun sijaiset vielä opettelevat lasten nimiä) neuvoa sijaisia yleisesti päivän toiminnasta, hakea ja viedä märkiä vaatteita kuivauskaappiin - on ymmärrettävää, että siirtymätilanteissa pidemmille keskusteluille ei tilannetekijöiden ja rakenteiden vuoksi synny joka hetki mahdollisuutta kohdata lasta läsnäolevasti.

Aineistosta käy ilmi, että vuoropuhelulle jää vähän aikaa aamulla kasvattajien ja lasten välillä, koska kasvattajat jakavat yksin tai kahden 7–20 lapsille ruokaa. On ymmärrettävää, että toimintaympäristö haastaa välittävien kohtaamisten toteutumista kokonaisvaltaisesti. Kiire muodostuu myös valinnoistamme. Päiväkodissa valintoja tulee tehdä yhteisesti ja yksin, jotta kiirettä ei synny. Kasvattajille tulisi tarjota riittävästi välineitä luoda lasten kulttuurinen luottamus, jolloin yhteys lasten ja aikuisten välillä rakentuu turvasatamaksi (Köngäs 2019, 185). Kun toisen kokee kiireiseksi, häntä ei tahdo vaivata (Mustajoki 2023, 45). Välittämisen etiikan toteutumiseksi lapsen kokonaisvaltainen huomiointi tarvitsee kasvattajilta mahdollisuuksia olla kokonaisvaltaisemmin läsnä. Sosiaalisten suhteiden monitahoista vaikutusta tulee huomioida yksilön elämässä ja niiden merkityksiä kasvatuksessa. (Koivula 2019, 18.) Kun ihmiset viettävät aikaa yhdessä pitkään, heillä muodostuu mielikuvia toisistaan. Jotta voimme kohdata toisemme nykyhetkestä käsin, tulee päästää irti ennako oletuksista. Silloin kohtaaminen on elävää, todellista ja yhteyttä rakentavaa. (Khrisnamurti 2013, 110–112.)

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän tutkimuksen pääkysymys ja alakysymykset olivat, millaisia kohtaamisia varhaiskasvatuksen arjen aamuissa rakentuu lasten ja kasvattajien välillä, millaisista piirteistä välittävä kohtaaminen rakentuu ja millaiset kohtaamiset tukevat lasten turvallisuuden tunnetta. Tulokset osoittavat, että lasten ja kasvattajien kohtaamiset toteutuivat päiväkodin reunaehtojen mukaan tilannesidonnaisesti. Kohtaamiset olivat eläviä ja muuttuvia siten dynaamisia. Välittävä kohtaaminen näyttäytyi rakentuvan kasvattajan toiminnassa suhteessa lapseen kolmella tasolla: olemisen, tekojen ja vuorovaikutuksen tasoilla. Tutkimukseni mukaan kasvattajien saatavilla oleminen rakensi pohjaa kasvattajien ja lasten välisille välittäville kohtaamisille. Kasvattajan välittävä oleminen ei vaadi välttämättä kaiken aikaa puhumista lapsen kanssa vaan pikemmin empaattista kuuntelemista ja lapsen tasolle asettumista fyysisesti, kun lapsi ilmaisee itseään kasvattajalle. Tämä rakentaa keskusteluyhteyden. Kasvattajat olivat paikalla ja huolehtivat lasten fyysisistä tarpeista. Kasvattajan saatavilla oleminen tyynnyttäjänä vaikeissa tilanteissa, kuten lapsen luopuessaan vanhemmastaan päiväkotipäivän alussa, luo lapselle turvallisuutta, jota kasvattajat kertoivat pitävänsä tärkeänä. Kasvattajat osoittivat kuulemistaan, toistamalla lapsen kertomia asioita ääneen ja reagoimalla, kun lapset halusivat näyttää päiväkotiin tuomiaan asioita, joka kertoo kiinnostuksesta lapsia kohtaan. Tätä pääasiassa tarkastelin kasvattajien ja lasten välisen läheisyyden ja etäisyyden kautta. Kasvattajien ja lasten vuorovaikutushetket jäivät lyhytkestoisiksi kasvattajien huolehtiessa lasten fyysisistä tarpeista aamupala tarjoilulla. Tulosten mukaan vuorovaikutushetkien lyhytkestoisuuteen vaikutti myös lasten määrä suhteessa kasvattajiin. Tutkimustulosten mukaan kasvattajien ja lasten välillä oli yksittäisiä tasavertaisia keskusteluja. Kolmen aamun aikana fyysinen läheisyys näyttäytyi etäisyytenä kasvattajien ja lasten välillä, lukuun ottamatta tilanteita, kun lapsia oli vähemmän paikalla. Siksi suosittelen varhaiskasvatuksen toimintarakenteiden ja lapsiryhmän suuruuden tarkastelua jatkotutkimuksena lapsen turvallisuudentunteen varmistamiseksi. Kohtaamisten laatuun vaikutti lisäksi kasvattajista riippumattomat tekijät kuten aamupalakärryn palauttamisajankohta, joka ohjasi kasvattajia yksittäisissä tilanteissa kiirehdyttämään lasten aamupalansyöntiä.

Yhteyden ja empaattiseen kuunteluun vaikuttaa toisen kohtaaminen nykyisyydestä, ilman kiirettä. Kasvattajien ja havaintojen mukaan aamut ovat usein hektisiä.

Kasvattajat kuvasivat tämän harmittavan heitä lapsen etuakin ajatellen. Yhden kasvattajan mukaan hektisyys on joskus niin tuntuva, että joutuvat kertomaan vanhemmille aamun yhteydessä, etteivät ehdi jutella pidempää asioista, ja palaavat puhelinsoitolla asian loppuun käsittelemiseksi. Kasvattajat kertoivat, että lapsilta kysytään aamuisin kuulumisia harvoin ja ruokapiirin aikana kysytään lasten kuulumisia yksitellen. Keskusteluissa kasvattajat kertoivat ymmärtävänsä lapsen tunteiden ja tarpeiden tukemisen tärkeyttä, lasten ja heidän vanhempien erotilanteen ja koti-ikävän herkkyyttä, tukemalla lapsia kysymällä jäisikö lapset sylin kautta, kun vanhemmasta luopuminen olisi vaikeaa. Nämä osoittivat kasvattajien hyvää tahtoa lapsia kohtaan ja välittävään kohtamiseen liitettyjä piirteitä. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt luovat kuitenkin kohtaamisiin reunaehtoja, jotka voivat kaventaa turvallisuudentunteen rakentumista.

Tutkimuksen perusteella varhaiskasvatus tarvitsee lisää resursseja. Tukisiko pienemmät lapsiryhmät lapsien turvallisuudentunnetta ja suhteitaan kasvattajiin?

Pienempi lapsiryhmä edesauttaisi kasvattajien mahdollisuuksia vastata lasten tunteisiin ja tarpeisiin yksilöllisesti menettämättä liikaa omia voimavarojaan. Jokainen kasvattaja voi pohtia välittämisen merkitystä olemisen, toiminnan ja vuorovaikutuksen tasoilla yhdessä ja erillään. Yksi kasvattajista kertoi, että he laittavat joskus rauhallista musiikkia aamulla soimaan taustalle, jota kuvasivat rauhoittavan ilmapiiriä. Kannustan ideoimaan yhdessä myös lasten kanssa.

Turvallisuudentunteen kokemus on vahvasti subjektiivista sekä suhteellista. Lapsen turvallisuudentunteen toteutumisen selvittäminen varhaiskasvatuksessa vaatisi laaja-alaisempaa tutkimusta, jota suosittelen. On hyvä pitää mielessä välittävän kohtamisen piirteiden toteutumisen ihanteet varhaiskasvatusympäristössä, jossa lapset elävät erilaisessa toimintakulttuurissa kuin kotonaan. Rutiinien toteuttamisen tuovan turvan ja lasten ääreen pysähtyminen ilman kiirettä edesauttaisi välittävien kohtaamisten toteutumista, joiden välillä näkisin tärkeänä löytää joustavuutta ja tasapainoa. Elämä ei sovi liian tiukkoihin kaavoihin eikä kasvattajien roolitkaan (Lindqvist 2016, 62). Pohdin nouseeko kiire omista valinnoistamme? Asetetaanko varhaiskasvatuksessa ylimitoitettuja vaatimuksia kohtamisen laadun varmistamiseksi? Tätä kysymystä suosittelen pohtimaan, sillä kiire näyttää kaventavan lapsen kokonaisvaltaista ja yksilöllistä kohtamista.

Varhaiskasvatustilanteet ovat ihmisten lailla eläviä ja inhimillisiä. Välittävä kohtaaminen vaatii energiaa ja valppautta. Turvallinen työyhteisö tukee lasten kohtaamistyötä. On myös tärkeää muistaa pitää itsestään huolta. NVC-mallin ensiapuempatia ja yhteyden syventäminen itseensä voi edesauttaa kasvattajia tunnistamaan ja kuuntelemaan lasten tunteita ja tarpeita. Päiväkodin ja kasvattajien arvot ja uskomukset ovat myös keskeisiä tekijöitä, jonka vuoksi reflektio on tärkeä ulottuvuus lasten kohtaamista ajatellen. Välittäminen on myös subjektiivinen kokemus. Kasvattajien kanssa käytyjä keskusteluja ohjasi kysymykset, jotka olin määritellyt havainnointikehikkoon tehdyistä muistiinpanoista, joiden taustalla oli teoriatausta. Kasvattajat tuntevat oman toimintansa ja toimintaa edesauttavat tekijät laajemmin.

Teoriatausta toimivat toisiaan täydentäen. Olin kuunnellut teoriataustan kehittäjien haastatteluja ja luentoja ennen tutkimuksen aloittamista. Tämä vahvisti käsitystäni teoriataustan kehittäjien maailmankuvan yhtenäisyydestä. Noddings (2017) ja Rosenberg (2015) toivat Buberin minä-sinä-dialogiikan esille kohtaamisen kokonaisvaltaisuuden saavuttamisen kannalta. NVC-mallissa välittämisen piirteet toteutuvat toisen myötäelämisen avulla. NVC-malliin kuuluva empatian harjoittelu sopii yhteen välittämisen mallintamisen kanssa, jota Smithin tutkimusten (2017) perusteella tarvitaan.

Haasteena pidin kiintymyssuhdeteorian soveltavuutta varhaiskasvatuksen kontekstissa, sillä teoriaa on tarkasteltu lähinnä lasten ja vanhemman välisten suhteiden ja parisuhteiden kehittymisessä. Tutkimuksen loppuvaiheessa hyödynsin tekoälyä ideoinnissa ja ajatusteni jäsentämisessä varmistaakseni vielä kerran teoriataustan yhteensopivuudesta. Löysin tekoälyn avulla esimerkiksi kiintymyssuhdeteoriasta tehtyjä tutkimusartikkeleita, joita luettuani ja vertailtuani keskenään ymmärrykseni vahvistui turvallisen kiintymyssuhteen merkityksestä myös varhaiskasvatuksen kontekstissa. Olin samalla kriittinen tekoälyn tiedolle, sillä tekoäly voi tuottaa virheitä, jonka vuoksi palasin alkuperäisten kirjallisuuslähteiden luo. Tutkimuksen validiteetin kannalta en viitannut tutkimuksessa sen tuottamaan tietoon vaan lähdekirjallisuuteen. Kiintymyssuhde – ja välittämisen etiikan teorioita yhdisti niiden käsitys lapsen tunteiden ja tarpeiden kohtaamisesta ehjän suhteen muodostumiseksi. Välittämisen etiikan teoria ei olisi riittänyt varhaislapsuuden emotionaalisen kehityksen jäsentämiseksi kuin taas kiintymyssuhde tarjosi tälle hyvän taustapohjan. Koska Buberin Minä-Sinä-teos on proosarunonomainen Buberin pääteosta käytin tutkimuksessa teosta lähteenä vähän. *Minä-Sinä* keskinäisyyden avaaminen auttoi autenttisen kohtaamisen määrittelyssä (Buber 1993,

16). Varhaiskasvatusympäristössä kasvattajan välittävään olemiseen vaikuttaa myös lasten ja aikuisten kulttuurilliset ja kehitykselliset erot, aikaresurssit ja käsityksemme lapsesta.

Kasvattajan mahdollisuudet olla läsnä tarjoaa lapsille mahdollisuuden tulla huomioiduksi kokonaisvaltaisesti, joka keskeisesti liittyy eettiseen välittämiseen. Välittäminen eettisen välittämisen teorian näkökulmasta on laaja-alaisesti nähtynä toiseen reagoimista ja vastaanottamista (Noddings 1984, 19). Tämä vastaa turvallisen kiintymyssuhteen rakennuspalikoita. Taustateorioiden tarkastelussa välittävää kohtaamista sisältävät piirteet voivat toteutua limittäin ja sisäkkäin niin, että yhden piirteen toteutuessa toiset piirteet toteutuvat luonnostaan. Tätä tulisi kuitenkin tutkia empiirisesti laajemmin.

Tutkimukseni toi käytännönläheisiä esimerkkejä kuinka NVC-mallin sisältötekijöitä ymmärtämällä voidaan parantaa kohtaamista lapsen turvallisuudentunteen vahvistamiseksi. Tasavertaisuuden käsitettä olisin tutkimuksessa voinut laajentaa ja pohdin, olisiko tämä aihealue ollut syytä jättää pois. On tärkeää, että ymmärretään, että tutkimuksessa käsitettä on käytetty lapsen ihmisarvon kunnioittamisen ja jaetun ihmisyyden näkökulmista unohtamatta sitä, että kasvattaja on kasvatusvastuullinen. Yhteyden rakentamisen ensisijaisuus ennen korjausehdotusten esittämistä luo kasvattajan ja lapsen väliseen suhteeseen tasavertaisuutta, joka lisää lapsen itseilmaisun mahdollisuuksia hänelle tärkeistä asioista.

NVC-mallin sekä välittämisen etiikan kautta nousi kasvattajan omien voimavarojen huolehtimisen tärkeys, jotka edesauttavat välittämistä ja empaattista suhtautumista toiseen. NVC- mallin soveltavuuden luotettavuutta työssä lisäsi se, että olin opiskellut NVC- mallin perusteita Hollannissa. Havainnoinnissa pidin mielessäni NVC – malliin kuuluvia osa-alueita. Koska aineiston vuorovaikutustilanteet olivat lyhyitä, jätin joitain NVC-malliin liitettyjä sisältötekijöitä käsittelemättä tässä tutkimuksessa työn aiheen punaisen langan säilyttämiseksi. Tutkimuksen perusteella välittävien kohtaamisten rakentuminen vaatisi päiväkotiyhteisöiltä yhteistä keskustelua, neuvottelua ja toimintaa, johon kaikki yhteisön jäsenet osallistuisivat. Lapsia on hyvä osallistuttaa toimintamuutosten parantamiseksi kuuntelemalla heitä, mikä heille tuo turvaa. Kaikki edellä mainittu vaatisi yhteiskunnalta myös resursseja. Välittävää kohtaamista edistäisi se, että kasvattajat saavat sisäisesti ja fyysisesti lisää tilaa työpäivän aikana oman itsensä ja työnsä reflektoimiseksi. *Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutuksen* NVC- malli voi toimia kasvattajien apuvälineenä, johon suosittelen tutustumaan. Rosenberg kuitenkin muistutti, että sen sisäistäminen on prosessi ja tarvitsee aikaa (2015).

Aloitin tämän tutkimuksen tekemisen syksyllä vuonna 2023. Tuolloin idea oli tutkia kohtaamista psykologisen turvallisuuden näkökulmasta. Jouduin rajaamaan työn aihetta, sillä psykologisesta turvallisuudesta oli hyvin vähän tutkimustietoa lapsen näkökulmasta. Siksi suositan tätä jatkotutkimukseksi. Toisistaan välittävä ja huolehtiva yhteisö, jossa jokainen saa olla totta on tavoiteltava asia. Se vähentää varjopuhetta ja lisää psykologista turvallisuutta. On huomioitava, ettei mikään yhteisö ole ollut eikä tule olemaan täydellinen koska ihmisinä olemme keskeneräisiä. Elämme muutoksessa, johon kuuluu turvattomuutta aiheuttavat epävarmuudet. Ihmisenä olemisen ja ihmisyyden haavoittuneisuuden ymmärtäminen edistää kohtauksia ja lapsen turvallisuudentunteen vahvistamista.

Omistauduin etnografiselle tutkimusotteelle ja ymmärrys tutkimusmenetelmästä syveni eri työvaiheissa. Etnografian avulla kykenin muodostamaan tietoa siitä, millaiset konkreettiset tekijät luovat kokonaisuuden. Etnografinen menetelmä oli sekä mielenkiintoista, kehittävä ja vaikeaa. Tutkimusmenetelmiä on laajakirjo ja etnografian sisäistämiseksi luin paljon.

Tutkijana olin tutkimuksen harjoittelun näkökulmasta monen uuden asian äärellä.

Tutkimuksessa esitetyt tulokset ja havainnointikehikon osat ovat esittäneet rehellistä tietoa siitä, mitä näin ja kuulin. Etnografisen tiheän kuvauksen käyttäminen sopi pohtivalle tavallani toimia, jäsensi tietoa pienistä yksityiskohdista kokonaisuudeksi. Havainnointi oli vaativaa, sillä havainnoin useita asioita. Ajoittaiset arjen kuormitukset näkyivät vaikeutena pysyä objektiivisena havainnointitilanteen jälkivaiheessa, siltä osin, että huomasin asettuvani toisinaan enemmän lasten näkökulmaan aineistoa analysoidessani. Omien kokemusteni tiedostuttuani, objektiivinen suhtautuminen tutkimuskenttään parani, joka oli tärkeää tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Tämä puolestaan tuki tutkimuskohteen kaikkien osapuolten ymmärtämistä ja ihmisarvon kunnioittamista. Mitä enemmän työprosessi eteni, ymmärsin uteliaan ja kriittisen asennoitumisen arvon tiedon tuottamiselle, joka paransi lähteiden käyttöä. Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä perustelen läpinäkyvyydellä ja rehellisyydellä sekä aidolla kiinnostuksella aiheen ymmärtämiseksi tuottamalla myös käytännön läheistä tietoa. Olen läpi tutkimusprosessin tuonut esille pohdintojani. Luovuin monista henkilökohtaisista näkemyksistä. Aineiston yhtensovittaminen teoriaan ei ollut alkuun helppoa, sillä kasvattajat vastasivat kysymyksiin vapaasti omilla ajatuksillaan. Vastaukset yllättivät. Tämän vuoksi tarkensin tutkimusongelmaa myöhemmässä vaiheessa. Epävarmuutta herättävää oli aineiston analyysin tekeminen teoriataustaan heijastaen. Kirjoitusprosessin aikana huomasin ajoittain kaksikielisyyteni vaikuttavan kielelliseen

ilmaisuuni sekä omien voimavarojen hiipuminen tutkintoni toteutuksen loppusuoralla. Useiden virheiden tekemisen myötä tunsin kasvaneeni prosessin aikana ja itsetuntemukseni laajeni. Opin ymmärtämään, miten lapsen todellisuus rakentuu kohtaamisissa. Vaikka kohtaaminen olisi vaikeaa käsittää, että ihmiset ovat aina oikein, vaikka olosuhteet olisivat haasteellisia. Erilaisten teorioiden ja empiirisen aineiston liittäminen osaksi tutkimusmenetelmällisiä sisältöjä oli luovuutta vaativaa ja työntäyteinen prosessi, jota tuki saamani yksilöohjaus, läheiset sekä hyvinvoinnista huolehtiminen. Rajallinen on myös tutkija ja tutkimuksen tekemisen kesto. Gradutyöskentelyn kontekstissa tutkimus oli todettava valmiiksi ja hyväksyttävä, että jokin osa saattoi jäädä tutkimuksen kannalta hyödyntämättä. Välittäminen ja lapsen turvallisuudentunteen tukeminen ovat aihealueina laajoja, jonka puolesta rajaus olisi voinut vähentää työntäyteisyyttä ja aihekokonaisuuksien jäsentämistä. Alkuperäisestä tutkimusraportista on editoitu pois monta kymmentä sivua. Jos jotain olisin tehnyt toisin, olisin luultavasti valinnut työn aiheeksi empaattisen kuuntelun. Keskenään välittävän kohtaamisen piirteet muodostivat kuitenkin kokonaisuuden, jotka vaikuttavat lapsen turvallisuuden rakentumiseen. On samalla tärkeä muistaa, että tämän tutkimuksen tulokset ovat syntyneet yhden päiväkodin kolmen aamun havainnoinneista ja kolmen kasvattajan kanssakäydyistä keskusteluista. Tutkimus toi arvokasta sisältöä kohtaamisista varhaiskasvatuksen aamuissa ja välittämisestä, joita voi syvällisemmin pohtia jokapäiväisissä arjentalanteissa lapsen turvallisuudentunteen vahvistamiseksi. Toivon myös tutkimuksen luovan innostusta uusille innovaatioille ja sovelluksille kasvattajien ja lasten välisten kohtaamisten vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Uskon, että tätä edistäisi NVC-malli ja sen vertailu erilaisiin teorioihin ja tutkimuksiin, jotta ymmärretään sen soveltavuus varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä.

Lähteet

- Adhikari, A., Saha, B. & Sen, S. 2023. Nel Nodding's theory of care and its ethical component. *International Research Journal of Education and Techonology. IRJEdt* 5 (8), 109–206.
- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. 2015. *Patterns of Attachment*. New York: Psychology Press. xi-xxxiii.
- Anttila, P. 2005. *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Akatiimi.
- Arieli, D. & Armaly, O. 2022. Nonviolent communication (NVC) based mediation: Practice insight. *WILEY*. 40 (3) 23, 357–364.
- Belsky, J. 2007. Early childcare and early child development: Major findings of the NICHD Study of Early Child Care. 3 (1), 95–110.
- Belsky, J. & Fearon, R.M.P. 2002. Early attachment security, subsequent maternal sensitivity, and later child development depends upon continuity of caregiving? *Attachment and human development*. 4 (3), 361–387
- Belsky, J. 1999. Interaction and contextual determinants of attachment security. *Teoksessa Belsky, J. & Fearon, R.M.P. 2002. Early attachment security, subsequent maternal sensitivity, and later child development: does continuity in development depend upon continuity of caregiving? Attachment & Human Developemtn*. 4 (3), 361–387.
- Bertam, T., Pascal, C., Lyndon, H., Formosinho, J., Gaywood, D., Harmaa, C., Koutoulas, J., Loizou, E., Vandenbroekja, M. & Whalley, M. (2024). EECERA:n eettiset säännöt varhaiskasvatuksen tutkijoille. *European Early Childhood Education Research Journal*. 33 (1), 4–18.
- Buber, M. 1993. *Minä ja Sinä*. WSOY.
- Bowlby, J. 1957. *Lasten hoivan ja hellyyden tarve*. WSOY.
- Bowlby, J. 1969. *Attachment: Attachment and loss*. 1. Basic Books.
- Cassidy, J & Shaver, PR *Handbook of Attachment: Theory, research and clinical applications (toim)*. 249–264. Guilford Press.

- Cacciatore, R ja Puura, K. 2022. Läheisyys, kosketus, syli ja hellyys ovat edellytyksiä lasten turvallisuuden tunteelle ja oppimiselle – mutta uuden esiopetuksen suunnitelmasta ne puuttuvat. Turun sanomat. Saatavilla osoitteessa: www.ts.fi/puheenvuorot/5862331 (Luettu 10.8.2024)
- Center of Non Violent Communication. Saatavilla osoitteessa: www.cnvc.com (Luettu 1.3. 2025).
- Custódio, I., Hurskainen, J., Sareskoski, L. & Talvitie, M. 2022. Turvallisuus on... Lasten ja nuorten ajatuksia turvallisuudesta. Lastensuojelun keskusliitto.
- Edmondson, A. & Lei, Z. 2014. Psychological Safety: The History, Renaissance, and Future of an Interpersonal Construct. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* (1), 23–43.
- Enckell, K. 2022. Lapsi tarvitsee tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. SOS lapsikylä.
- Eklund-Mikola, E. 2025. Rakkauden logiikka. Helsinki: Otava.
- Eklund-Mikola, E. 2023. Kokemuksellisuuden voima turvallisen kiintymyssuhteen rakentamisessa. *Perhe- ja pariterapiapalvelut* 39 (3), 183–195.
- Godawa. 2024. Janusz Korczak's work on child protection and its contemporary implications. *Krakow: Hungarian Educational Research Journal* (6) 24. 2–7.
- Hosio, M. 2021. Välittävä kasvatus ja opetus peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden kokemana. Turun Yliopisto.
- Helavirta, S. 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Tampereen yliopisto.
- Hemanus, K. Vaikeneminen lisää pelkoa: ”Usein joku hyötyy siitä, että asioista ei puhuta.” *Voi hyvin*. Saatavilla osoitteessa: www.terve.fi/artikkelit/vaikeneminen-lisaa-pelkoa. (Luettu 7.3.2025)
- Heikkilä, E. 2022. Kenttämuistiinpanot postmodernissa etnografiassa. *Elore* 29 (1) 2022. 152–153.
- Jännetyinen, J., Sintonen, S. & Korhonen, R. 2024. Lämmön merkitys varhaiskasvatuksessa: kysymyksiä ja ehdotuksia opettajankoulutukselle. *Journal of early childhood education research* 13 (2) 24, 273–285.
- Guttmacher, A. 2006. Findings for children up to age 4,5 Years. National Institute of Child and Human Development (NICHD).

- Gould, J. & Uusihakala, K. 2017. Refleksiivisyys ja etnografisesti tuotettu tieto. *Aikuiskasvatus* (1) 68–71. Teoksessa Gould, J. & Uusihakala, K. Tutkija peilin edessä- refleksiivisyys ja etnografisesti tuotettu tieto. (toim.) Helsinki: Gaudeamus.
- Järvensivu 2023
- Lappi, T-R. 2016. Refleksiivisyys etnografian asenteen ytimessä. Helsinki: Gaudeamus
- Laajarinne, J. 2020. Muumit ja olemisen arvoitus. Otava.
- Lehtinen, E., Vauras, M & Lerkkanen, M-K. 2016. Kasvatuspsykologia. PS-kustannus.
- Lehtinen, E. Kuusinen, J & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. WSOY.
- Lindqvist, M. 2016. Auttajan varjo. Helsinki: Otava.
- Mustonen, H. 2023. Tästä pitäisi puhua – Miten vaikeat keskustelut vahvistavat yhteisöjä. Gaudeamus.
- Määttä, K & Uusiautti, S. 2012. Pedagoginen auktoriteetti ja pedagoginen rakkaus: Yhdessä vai vastakkain? *International Journal of Whole Schooling*. 8 (1), 2012.
- Mäkelä, P. 2023. Tunne- ja vuorovaikutustaidot itsetunnon kehittymisen keskiössä. Teoksessa Roth, P-C., Korhonen, A., Saarenpää, J. Tunnelukutaito - Avain yksilön ja yhteiskunnan menestykseen (toim) Grano Oy. 48.
- Napkin AI – sovellus. The visual AI for business storytelling. Saatavilla osoitteessa: www.napkin.ai. Viitattu: 30.2.2025
- National Institute of Child Health and Human Development (NICHD). 2006. Findings for Children Up to Age 4 ½. NICHD Study of Early Child Care and Youth Development. 11.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P & Horppu, S. 2009. Helsinki: Kariston kirjapaino.
- Noddings, N. 1984. *Caring: a feminine approach to ethics & moral education*. Berkley and Los Angeles, California: University of California Press.
- Noddings, N. 2003a. *Caring: a feminine approach to ethics and moral education*. University of California Press.
- Noddings, N. 2003. *Happiness and education*. New York: Cambridge University Press.
- Noddings, N. 2005. *The challenge to care in schools. An alternative approach to education*. Columbia University.
- Noddings, N. 2007. *Philosophy of education*. 2007. Boulder Colo.: WestviewPress. 2. painos.
- Noddings, N. 2010. *Caring in education*. *Infed*. 1–7. The University of Vermont.
- Noddings, N. 2010. *Compelxity in caring and empathy*. 5 (6) 6–12. Standford University.
- Noddings, N. 2012. *The language of care ethics quest*. ERIC. 40 (5), 52–56.

- Noddings, N. 2013. *Caring: Feminine approach to ethics and moral education*. Berkley: University of California Press.
- Noddings, N. 2016. *Philosophy of education*. Boulder, CO: Westview Press. 4. painos.
- Noddings, N. 2017. Nel Noddings on education for caring. Episode No. 168. (Katsottu 1.12.2024).
- Nowak-Fabrykowski, K.T. 2012. An analysis of caring behaviour among early childhood teachers and children. *Early Child Development and Care* 182 (9), 1185–1192.
- Nilsson, K. 2013. NVC, Förhållningssätt som genomsyrar skolan. Teoksessa Carlsson, K., Norden, C. & Sevéus, V. *Livskunskap för livskvalitet (Toim.)* Visby: Nomen förlag. 163–175
- Mäkelä, P. 2023. Tunne- ja vuorovaikutustaidot itsetunnon kehittymisen keskiössä. Teoksessa Roth, P-C., Korhonen, A. Saarenpää, J. *Tunnelukutaito: Avain yksilön ja yhteiskunnan menestykseen. (toim.)*. Minea.
- Kekkonen, M., Lehti, K & Tirkkonen, J. 2017. Dialogisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Haapsalo, T., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H., Tahvanainen, I. & Saarinen, E. *Varhaiskasvatuksen katsomusten keskellä. (toim.)* 2–6. Kirjapaja.
- Khrisnamurti, J. 2013. *Ajattelun tuolla puolen*. Helsinki: Basam Books.
- Kaukoluoto, E. 2010. *Onko varhaisen tuen päiväkotii mahdollinen*. Helsingin yliopisto.
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. *Etnografia*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Kangas, J., Ukkonen-Mikkola, T., Harju-Luukkainen, H., Ranta, S., Chydenius, H., Lahdenperä, J., Neitola, M., Kinos, J., Sajaniemi, N. & Ruokonen, I. 2021. Understanding Different Approaches to ECE Pedagogy through Tensions. *Education sciences*. (11), 2–14
- Kangas, J., Ukkonen-Mikkola, T & Ranta, S. 2022. *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka-kohti teoreettisia määritelmiä. Tutkittua varhaiskasvatuksesta*. Saatavilla osoitteessa: www.tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com (Luettu 15.2.2025)
- Kanninen, K & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kannel, L., Kuusiholma-Linnanmäki, J., Harju-Luukkainen, H. Heikanen, N., Kuusisto, A & Kulmala, V. 2023. *Paikallisten varhaiskasvatus- Suunnitelmien toteuttaminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI).
- Kulovesi, A. 2003. Marshall B. Rosenberg opastaa sydänten vuoropuheluun. *Voi hyvin*. 6 (3), 14–19.

- Karila, K., Rantala, K., Rusi, M., Davidsson, S., Helakari, P., Holsti, E., Keloneva, R., Kytölaakso, K., Malkamäki, L., Valkonen, S., Frisk, T., Mustonen, K., Sarkkinen, T & Huhtanen, M. 2024. Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa 2023: Arvointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista. KARVI.
- Karjalainen, M., Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R. & Saarnivaara, M. 2006. Dialogia ja vertaisuus mentoroinnissa 26 (2), 96–103. Aikuiskasvatus.
- Koivula, H. 2019. Välittämisen etiikka kasvatuksessa. Oulun yliopisto: Kasvatustieteellinen pro gradu - tutkielma
- Korczak, J. 2011. Lasten oikeus kunnioitukseen. Basam Books.
- Kinnunen, T & Kallinen, T. 2021. Etnografinen havainnointiaineisto. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Keiski, R., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., Spoof, S-K., Tarkiainen, T., Kaila, E & Aittasalo, M. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla osoitteessa: www.tenk.fi (Luettu 10.4. 2024).
- Kekkonen, M., Lehti, K., Tirkkonen, J. 2017. Dialogisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Haapsalo, Petäjä, Vuorelma, Glad, Sandén, Pulkkinen, Tahvanainen Varhaiskasvatus katsomusten keskellä (toim.). 2–6. Kirjapaja 2017.
- Klaavu, J. 2024. Lapsuuden kehityksellinen trauma – syy arvottomuuteen, häpeään ja syyllisyyteen. Helsinki: Viisas elämä.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana-eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kylliäinen, A. 2021. Hyvän tekijät – hyveet ja arvot yksilön ja yhteisön elämässä. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Köngäs, M. 2018. Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä varhaiskasvatuksessa – eihän lapsil ees oo hermoja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Köngäs, M., Ruohola, V. & Sintonen, S. 2023. Reflektiivisyys varhaiskasvatuksessa – laajempaa ymmärrystä rakentamassa. Kasvatus ja AIKA 17 (1), 171–183.
- Köngäs, M. 2020. Ymmärrä tunteesi. Talentia lehti. Saatavilla osoitteessa: www.talentia.fi/talentia-lehti/ymmärrä-tunteessi/ Viitattu 21.3.2025.

- Köngäs, M. & Määttä, K. 2020. Pienten lasten hyvinvoinnin tukeminen päiväkodissa tunnesäätelyä ohjaamalla. Lapin yliopisto. Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakausikirja 51 (5), 539–550.
- O'Connor, E., Collins, B. & Supplee, L. 2012. Behavior problems in late childhood: the role of early maternal attachment and teacher-child relationship trajectories. *Attachment & Human Development* 14 (3), 265–288. Attachment and human development.
- Owens, L.M & Ennis, C.D. 2005. The Ethic of care in Teaching: An overview of supportive Literature. *National Association for Kinesiology and Physical Education in Higher Education* 57 (3), 392–425.
- Pekkola, V-P. 2023. Psykologian professori emerita Lea Pulkkinen vaatii tutkimusta lasten väkivallasta: ”Mitä näiden lasten elämässä on tapahtunut.” Saatavilla osoitteessa: Yle. www.yle.fi/a/74-20022460 (Luettu 10.2.2015).
- Peltoniemi, H ja Seppälä, H. 2024. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain 22§:n ja 70§:n kohdan kumoamisesta (HE 111/2024 vp). KARVI.
- Pitkänen, P. 1996. Kasvatuksen etiikka. Helsinki: Edita.
- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä- sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-kustannus: Jyväskylä.
- Pulkkinen, L. 2023. Maailma muuttuu, lapsen tarpeet eivät. Inhimillisiä uutisia. Saatavilla osoitteessa: www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/article/inhimillisia-uutisia/julkaisut/2023/08/maailma-muuttuu-mutta-lapsen-tarpeet-eivat (Viitattu 15.2.2025).
- Pulkkinen, M. 2023. Tutkija: ”Älä aliarvioi lasten surua”- päiväkodin aloittaminen voi saada lapsen surulliseksi useiden kuukausien ajaksi. Yle. Saatavilla osoitteessa: www.yle.fi (Luettu 10.1.2025).
- Pulkkinen, L. 2018. Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).
- Pulkkinen, L. 1997. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena kustannus. 2. painos.
- Puroila, A-M. & Estola, E. 2012. Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiarjen pienten kertomusten äärellä. *Journal of early childhood education research* 1 (1) 22–43.
- Raatikainen, E. 2023. Psykologinen turvallisuus ja sen vahvistaminen työssä. Metropolia.
- Ruokolainen, R. & Alila, K. 2004. Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

- Irles, S. 2020. Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus. ALL European academies (ALLEA).
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Tampere: Tampere yliopisto.
- Rosenberg, M. 2015. Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus. Helsinki: Viisas elämä.
- Rosenberg, M. 2005. Raising children compassionately – Parenting the Non violent Communication Way. CA: Puddle Dancer Press.
- Roth, P-C., Korhonen, A & Saarenpää, J. 2023. Tunnelukutaito-avain yksilön ja yhteiskunnan menestykseen. Minea.
- Salmivaara, V., Martela, F & Heikkilä, J-P. 2020. Radikaali psykologinen turvallisuus tilapäisorganisaation luovan ja tuloksellisen toiminnan mahdollistajana. Hallinnon tutkimus 39 (3), 188–203.
- Salmi, K., Rajala, A. & Lipponen, L. 2022. Mielipahasta myötätuntoon – myötätuntotekojen rakentuminen varhaiskasvatuksessa. Journal of Early Education Research 11 (1), 247–249.
- Saarinen, P., Ruoppila, I. & Korkikangas, M. 1994. Kasvatuspsykologian kysymyksiä. Helsingin yliopisto.
- Savic, N. 2005. Overview of the projects implementing the programs of nonviolent communication in the schools and kindergartens in FRY (Federal Republic of Yugoslavia) in the period 1995–2000. CNV. Saatavilla osoitteessa: www.nvc-europe.org/SPIP/Overview-of-the-projects (Luettu 10.12.2024).
- Savic, N. 1995. Mutual Education: Giraffe language in kindergartens and schools. Institute of Psychology in Belgrade.
- Schore, A.N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development affects regulation & infant mental health. Infant mental health Journal. 22 (1–2), 7–66.
- Smith, J. 2017. Student perception of teacher care: Experiences and voices of recent high school graduates. Iowa State University.
- Skinnari, S. 2007. Pedagoginen rakkaus - kasvattajan elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. PS-kustannus.
- Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Duodecim 120 (15) 1866–73.
- Sinkkonen, J & Kalland, M. 2005. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY

- Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro.
- Sinkkonen, J. 2020. Onnellinen lapsi. Helsinki: WSOY.
- Tekoälypohjaisten työkalujen käyttö Lapin yliopistossa. Saatavilla osoitteessa: www.ulapland.fi Viitattu 24.3.2025
- Tenhu, A. 2024. Melu on huonosti tunnistettu terveysriski. Helsinki: Opettaja.
- Teräs, M. & Toiviainen, H. 2014. Kehittävä teema-analyysi kasvatustieteen tutkimusmenetelmä. *Aikuiskasvatus* 34 (2), 84–94.
- Tuukkanen, T. 2022. Lapsibarometri: ”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää.” *Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja* (9), 3–157.
- Tölli, P. 2024. Näen sinut. Helsinki: Tammi.
- Ukkonen-Mikkola, T., Ek, T., Piironen, R., Lehtinen, E., Berg, A., Sviili, E & Liinamaa, T. 2021. Relationaalisen asiantuntijuuden rakentuminen varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksen ohjatun harjoittelun diskursseissa. *Journal of early childhood education research* 10 (3), 182–207.
- Viitamäki, J. 2020. Rakentavan ja myötäelävän vuorovaikutuksen (NVC) soveltaminen luokanopettajan työssä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vuori, J. Ei ole pvm. Tietoarkisto. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Tampereen yliopisto. (Luettu: 10.4.2024)
- Vornanen, R. & Törrönen, M. 2021. Turvallisuus lapsen arjessa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 2 (1), 9–24.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 15.3.2025.
- Valonen, P. (2019). Peilinä pedagoginen rakkaus- lähihoitajaopiskelijoiden mielikuvia ohjauksesta. Tampereen yliopisto. *Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Pro gradu tutkielma.*
- Viitala, R. 2014. Jotenkin häiriöks – etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Wihersaari, J. 2010. Kohtaaminen - opettajan ydin. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Zhang, Y & Zheng, M. (2021). *Nodding's caring education theory and its enlightenment to school education.* UK: Francis Academic Press 4 (6), 74–79.

LIITE 1 Havainnointikehikon tilannetekijät aamu 1

Aamu
Havainnoinnin aikaväli 8.10–8.45
Havainnoinnin kesto 35 min
Kasvattajia paikalla 3
Lapsia paikalla havainnoin aikana 8–15
Havainnoijan positio ruokapöydän äärellä, 1 lapsi samassa pöydässä, toiset lapset 2–3 eri pöydällä

LIITE 2 Havainnointikehikon tilannetekijät aamu 2

2. Aamu
Havainnoinnin aikaväli 7.50–8.30
Havainnoinnin kesto 40 min
Kasvattajia paikalla kl. 8.05–8.30 Yksi kasvattaja ja toinen kasvattaja klo 8.15 paikalla. Havainnoinnissa pääasiassa yhtä kasvattajaa ja lasten kohtaamisia, sillä n. 8.20 toinen kasvattaja oli toisessa tilassa aamupalan jo syöneiden lasten kanssa piirtämässä.
Lapsia paikalla liukuvasti 2–12 lasta
Kl. 8.15 paikalla oli jo yli 12 lasta
Havainnoijan positio eteisen päädyssä, näkymä ryhmätilaan ja eteiseen Klo 8.15 tein siirtymän eteisestä ryhmätilaan ja näin kasvattajan ja lasten kohtaamiset paremmin, kun lapset olivat saapuneet.

LIITE 3 Havainnointikehikon tilannetekijät aamu 3

3. Aamu
Havainnoinnin aikaväli 7.50–8.30
Kesto 40 min
Kasvattajia paikalla kl. 7.50–8.05 välillä pienten puolen 4 kasvattajaa, joista 2 kasvattajaa toisen puolen ryhmän kasvattajia
Kasvattajia paikalla kl. 8.05–8.30 1 kasvattaja ja toinen kasvattaja, joka saapui n. 8.20 paikalle.
Lapsia paikalla liukuvasti 2–20 lasta
Kl. 8.15 paikalla oli yli 15 lasta
Havainnoijan positio ruokapöydän äärellä, 2 lasta samassa pöydässä, toiset lapset 2–3 eri pöydällä

LIITE 4 Keskustelukysymykset 1–3 keskusteluihin

Kysymykset ensimmäisessä keskustelussa

1. Huomasin, että yhden päiväkotiin tulijan kohdalla laskeuduit kyykkyyn kysymään lapselta, ottaako hän aamiaista. Mitä luulet tämän merkitsevän lapselle?
2. Havaitsin, että kun lapsi pyysi jotakin liittyen ravintoon, toistit ääneen hänen pyyntönsä ja täytit hänen tarpeensa ravintoon. Millaista on kuunnella lapsia ja täyttää heidän tarpeensa? Jatkokysymys: Kuuletko lasten tullessa päiväkotiin lasten tarpeiden ilmaisua, liittyen muihin asioihin kuin ravintoon?
3. Huomasin, että pidit huolta lasten ravinnon jakamisesta ja huomasit, kun joltain oli loppunut maito ja tarjosit kaikille ravintoa. Huomasin, että lapsi otti vastaan aamiaisen ja meni istumaan pöydän ääreen, kun tätä häneltä kysyttiin. Käykö joskus niin, että lapsi ei halua syödä? Jos näin käy, miten siihen suhtaudutte?
4. Näin, että lapsilla on omat tietyt paikat aamiaishuoneessa. Huomasin, että yksi lapsi istui yksin isossa pöydässä, kahdella pöydällä oli tilaa. Ohjaako kasvattajat lapset tiettyihin paikkoihin, vai saako lapsi itse valita paikan?
5. Mitä tiedät siitä, että lapsi menee isomman tyhjän pöydän ääreen syömään aamiaista, mistä luulet, että saattaisi johtua? Tarvitseeko lapsi omaa tilaa?
6. Onko lapsille mahdollisuutta vaikuttaa, mihin istuvat?
7. Havainnoin, että aamiaishetkellä vuoropuhelu lasten kanssa liittyi tervehtimiseen, aamiaispöytään kutsuttiin. Huomasin, että kasvattajat eivät kysynyt lapsen voinnista sen tunnin aikana, kun olin havainnoimassa. Mitä tiedät tästä ja mistä luulet, että tämä johtuu?
8. Havainnoin yleistä tunneilmastoa. Yksi lapsi kertoi minulle havainnoidessani, että hänellä on ikävä vanhempaansa. Kertovatko lapset usein tai harvoin, että heillä on ikävä vanhempiaan? Kuulitko, kun lapsi kertoi minulle, että hänellä oli ikävä vanhempaansa ja miltä se sinusta tuntui?
9. Huomasin, että aamiaishuone on aivan eteisen yhteydessä ja te piditte ovea raollaan auki. Onko ovi yleensä auki, vai laitatteko sen joskus kiinni? Oletko miettinyt, onko oven kiinni pitämällä merkitystä sille lapselle, joka tulee tai lapsille, jotka istuvat aamiaispöydällä jo?
10. Tulkitsin tiettyä jännitystä ilmapiirissä. Luuletko, että se liittyi siihen, että olin havainnoimassa?

11. Havainnoin, että lapset istuivat syömässä puuroa, eivätkä häirinneet toisia. Näin, etteivät lapset jutelleet keskenään ja olivat hiljaa. Mistä luulet, että tämä johtuu?
12. Havainnoin, että osa kasvattajista piti aamulla lapsen tullessa puhelinta kädessä. Jäin miettimään, merkitsettekö puhelimeen heti lasten tulot. Mitä tiedät tästä?
13. Näin, että aamiaispöydän äärellä oleva lapsi purskahti itkuun, kun näki vanhempansa yhtäkkiä eteisessä. Miltä sinusta tilanne vaikutti? Mitä siitä tiedät? Miltä sinusta tuntui? Mitä arvioit lapsen siinä kohtaa tarvitsevat? Jatkokysymyksiä: Mikä sinua rauhoittaa tilanteessa, mikä sinusta rauhoittaa lasta? Saatko kollegalta aikaa tai työohjausta vaikeiden tunteiden jakamiseen mielestäsi riittävästi?
14. Näin, että kun lapset tulivat, otit aamiaiskärrystä aamupalaa ja tarjosit lapsille syötävää. Huomasin, että ehdit lyhyesti istua lasten kanssa pöydän äärellä, sitten nousit hakemaan kärrystä yhdelle näkkileipää, pian toiseen pöytään lapselle lisää maitoa ja uudelle päiväkotiin tulijalle aamiaista. Onko aamiaisella mahdollisuutta istua pidempään lasten kanssa pöydän äärellä, kun ei kannu vastuuta ruoan laittamisesta monelle eri aikaan tuleville lapsille?
15. Millaiset seikat auttavat sinua olemaan pidempään saman pöydän äärellä lapsen kanssa? Jutteletko keskenään?
16. Koetko, että voitte jutella mistä tahansa? Koetko, että jostain on vaikeampaa puhua?
17. Kun lapsia tulee yli 10 aamiaishetkellä, koetko kiireen ilmapiiriä?
18. Lapset tulevat aamulla päiväkotiin portaittain. Onko jokin kohta aamusta, kun on rauhallisempaa?
19. Miltä tuntuu kohdata lapsi, kun ilmapiiri on rauhallinen?
20. Huomasin sen ajan, kun olin havainnoimassa, että kun yksi lapsi tuli päiväkotiin, lapsi tarjosi kätensä kasvattajalle ja kasvattaja otti lämpimästi hänen käsistensä kiinni. Huomasin, että lapsi kurkotti katseellaan lujasti kasvattajan päätä kohti ja ns. roikkui kasvattajan käsistä. Tulkitsin, että hän kaipasi syliin ja jäin miettimään asiaa. Mitä ajattelet tilanteesta?
21. Huomasin yleisesti havaintoni aikana, että fyysistä läheisyyttä kasvattajien ja lasten, lasten keskinäisyydessä oli vähän. Oletko kiinnittänyt tähän huomiota? Mistä luulet sen johtuvan?

Kysymykset toisessa keskustelussa

1. Havainnoin, että aamiaisella oli aluksi kolme lasta. Monta lasta yleensä on kaiken kaikkiaan, kun lapset on tuotu?
2. Tulkitsin lasten olevan tyytyväisiä ja rauhallisen oloisia aamiaispöydässä. Miltä sinusta tuntuu täyttää lasten ravinnon tarpeita?
3. Kuuletko lapsen muita tarpeita, jotka eivät liity ravintoon?
4. Tulkitsin, että koit jännitystä aamulla. Mitä ajattelet tulkinnastani? Oliko sillä jotain tekemistä sen kanssa, että olin paikalla havainnoimassa?
5. Osa lapsista haukottelee, venyttelee ja yksi kertoo olevansa väsynyt. Mitä tiedät tilanteesta, tuntevatko lapset väsymystä aamulla? Miltä se sinusta tuntuu?
6. Huomasin, että klo 8.00 aikaan yksi lapsi itki eteisessä. Huomasin, että lapsen vanhempi sanoi painokkaasti lapselle, jotakin siitä ”ettei se ole siellä”. Tulkitsin, että lapsi halusi jotain, jota vanhempi ei löytänyt. Tulkitsin, että lapsi oli pettynyt. Mitä ajattelet tästä, mitä tilanne herätti sinussa?
7. Tulkitsin, että lapsessa heräsi hätä, kun hänen vanhempansa lähti töihin. Miltä tilanne sinusta vaikutti/ miltä luulet, että lapsesta tuntui tuona hetkenä?
8. Havainnoin, että kutsuit lasta hänen itkiessä eteisen lattialla aamiaiselle ja huomioit lasta sanomalla ”tuletko sylkyn kautta?” Kun vanhempi hyvästeli lapsen, menit lapsen tasolle, laitoit kädet hänen ympärillensä selän kautta, nostit hänet syliin ja kannoit aamiaishuoneeseen. Mitä luulet, mitä tämä lapselle merkitsi?
9. Miten suhtaudut lapsen hätään?
10. Mikä sinua rauhoittaa tilanteessa? Saatko halutessasi joskus tukea kollegoilta?
11. Havainnoin aamulla, että lasten kertoessa erilaisia asioita kuten leikistä ulkona, lentokoneista, yöunista, uusista vaatteistaan, kuuntelit heitä toistamalla ääneen heidän sanomisensa. Koetko, että lapset tulevat tasapuolisesti kuunnelluksi, kun osa lapsista istuu aamiaisella ja osa lapsista tekee tuloaan eteisessä?
12. Havainnoin, että kutsuit rauhalliseen ääneen sävyyn lapset aamiaiselle ja kysyit, mitä he toivovat. Mitä ajattelet tästä, mitä luulet tämän merkitsevän lapsille?
13. Havainnoin, että vuoropuhelu sinun ja lasten välillä liittyi tervehtimiseen ja aamiaispalalle kutsumiseen. Lisäksi havainnoin, että muutama lapsi näytti uudet tossut ja paitansa, yksi uutta kelloa. Huomioit lapsen kertoman, menit lähemmäs katsomaan, mitä he näyttivät ja kehuivat lasten vaatteita ja kelloa. Miltä luulet, että tämä lapsista tuntuu?

14. Kun huomasin keskustelunaiheiden liittyvän vaatteisiin. Jäin miettimään, että onko tilanteita aamulla, jossa keskustelunaiheet liittyvät muihin aiheisiin? Millaisiin?
15. Havainnoin tilanteen, jossa kaksi kasvattajaa ja muut lapset ovat mennyt eteiseen. Kaksi lasta katsoi jotain kiinnostavaa yhdessä pienestä kirjahyllystä, yksi lapsista istui aikuisen tuolilla (pyörätuoli) ja kuulin, kun pyysit lapsia tulemaan eteiseen, että olette menossa ulos. Sitten kuulin, kun huomautit ”muistakaa, että se on aikuisen tuoli ja sanoit jotakin pelostasi, ettei toisen lapsen varpaat jää sen alle.” Haluatko kertoa tuosta tilanteesta jotain, mitä silloin tunsit ja halusit?
16. Osa lapsista, jotka istuivat vielä aamiaispöydän äärellä, halusivat kuulla päivän toiminnasta. Kerroit jotain päivän toiminnasta ja sitten sanoit, ettet voi paljastaa kaikkea ja sanoit, että te aikuiset kerrotte sitten lisää myöhemmin. Tein erilaisia johtopäätöksiä tästä, haluatko kertoa, tilanteesta? Tulkitsin, että sanoit näin, koska toivoit, että menette pian ulos.
17. Huomasin havaintoni alkupuolella, että istuit pidempään lasten kanssa, kun lapsia oli noin kolme syömässä. Tämän jälkeen huomasin, että seisot ja liikut eri suuntiin, tervehtiäksesi tulijoita, antaaksesi aamiaista tulijoille, ottaaksesi vastaan lasten aamiaislautaset ja pyynnöt ravinnon suhteen. Mitä ajattelet lapselle merkitsevän se, kun istut heidän kanssansa, kun he syövät?
18. Huomasin, että aamiaispalan loppuvaiheessa istuit hetken kolmen lapsen kanssa pöydän äärellä. Katsoin, että jalkasi eivät olleet pöydän alla ja istuit sivuttain pöytää päin. Tulkitsin, että istuit näin, koska olet valmiustilassa nousemaan antamaan lapsille aamiaista tai lähtemään johonkin. Haluatko kertoa siitä?
19. Jatko: Kykenetkö rentoutumaan lasten tullessa päiväkotiin? Onko sinulla / kasvattajalla mahdollisuutta istua pitkään lasten kanssa, kun he syövät aamiaista?
20. Havainnoin, että pidit puhelinta kädessä ollessasi aamiaishuoneen oven ja eteisen edustalla ottaessasi vastaan seuraavaa lasta vastaan. Tulkitsin, että merkitsit puhelimeen lasten läsnäoloja. Tulkitsin myös, että puhelin kädessä pitäminen voi vaikeuttaa kohtaamista. Mitä ajattelet tulkinnastani?
21. Havainnoin, että lasten ohjaaminen ulos, keskeyttää vuoropuhelua lasten kanssa. Tulkitsin tietynlaista kiirettä klo 8.10 jälkeen. Mitä ajattelet tästä ja mistä luulet tämän johtuvan?
22. Havainnoin, että vuoropuhelut jäivät lyhyeksi lapsen ja kasvattajan välillä aamiaishetkellä. Haluatko kertoa siitä jotain?
23. Havainnoin, että yksi lapsi kertoi huonoista yöunistaan. Huomioit hänen kertoman, toistamalla hänen kertomansa ääneen. Pian sanoit, että ”ja sitten lopulta nukuit hyvin.”

Tulkitsin, että halusit lapsen huomaavan huonon yöneden hyvän puolen, että hän lopulta sai unta. Mitä ajattelen tulkinnastani, mitä tiedät siitä?

24. Havainnoin toisinaan keskinäistä vuoropuhelua. Huomasin keskusteluissa, että toistit lapsen kertoman ääneen. Haluatko kertoa tästä?

Kysymykset kolmannessa keskustelussa

1. Havainnoin, että ennen klo 8.00 ryhmässä oli monta lasta ja suurin osa heistä lähti pois klo 8.00. Monta lasta yleensä on kaiken kaikkiaan, kun lapset on tuotu 8 mennessä ja monta lasta jää ryhmätilaanne aamiaiselle?
2. Monta kasvattajaa teitä yleensä on klo 8–8.30 välillä? Entä monta kolmesta viisivuotiasta lapsia tulee paikalle silloin?
3. Havainnoin, että aamiaiskärryn tultua, että aloit jakamaan aamiaista lapsille vuorotellen, kun he tulivat. Miltä sinusta tuntuu jakaa lapsille aamiaista?
4. Kuuletko lapsen muita tarpeita, jotka eivät liity ravintoon? Haluatko kertoa jotain siitä?
5. Havainnoin, että yhden kasvattajan taputtavan lapsen selkää, kun hän kävi juttelemassa lapsille. Mitä luulet aikuisen kosketuksen merkitsevän lapselle?
6. Huomasin, että muutama lapsi jäi pitkäksi aikaan halaamaan lasta vanhemman lähtiessä. Mitä ajattelet asiasta, mitä luulet läheisyyden merkitsevän lapselle?
7. Huomasin kahden lapsen juttelevan paljon keskenään koko aamiaishetken aikana. Huomasin, että he olivat iloisia keskustellessaan ja syödessään yhdessä. Kaikki lapset eivät keskenään jutelleet syödessään. Mistä luulet, että tämä mahtaa johtua?
8. Mikä tarve lasten keskinäisessä keskustelussa luulet olevan heille tärkeää?
9. Huomasin, että huomioit lapsia antamalla aamiaista, ja toistit lapsen kertomaa ääneen. Läheisyyteen liittyen, onko sinusta kasvattajien ja lasten välillä yhteyttä? Mikä sinusta tuo lapselle yhteyden kokemusta aamulla?
10. Tulkitsin, että koit jännitystä hiukan aamulla. Mitä ajattelet tulkinnastan? Oliko sillä jotain tekemistä sen kanssa, että olin paikalla havainnoimassa?
11. Kun tuln hiukan ennen klo 8.00, nurkkahuoneessa leikki muutamia lapsia keskenään, aamiainen ei ollut vielä tullut. Sinä ja toinen kasvattaja istuitte tietokoneen äärellä. Aistin, että ilmapiiri oli rauhallinen. Mitä ajattelet tulkinnastani?
12. Kun lapsia tuli lisää, ja heitä oli jo yli 6, tunsin metelin nousevan lujemmaksi. Tulkitsin, että tunneilmapiiri muuttui kireäksi ja kiireiseksi, mitä ajattelet tulkinnastani? Mitä tiedät tästä?

13. Näin, kun annoit lapselle pastilleja. Yksi lapsi kysyi jotain liittyen pastilleihin. Kuulin, että sanoit lapselle ” *enkö sanonut sinulle, että sä voit palauttaa, palauta vaan*”. Mitä siinä mielestäsi tapahtui, mitä tunsit?
14. Havaintoni alussa, kasvattajien huomio ja läsnäolo oli tietokonetta kohti, kun osa lapsista tulivat aamulla. Olitte fyysisesti läsnä ryhmätilassa. Jäin miettimään mitä siinä tapahtui?
15. Havainnoin, että olitte toisen kasvattajan kanssa tietokoneen äärellä, istuitte nojatuoleissa, kun muiden ryhmän lapsia tuli aamiaishuoneeseen, ja huomasin, että ette nousset ylös tervehtimään lasta ja lapsi meni puuhastelemaan jotain. Haluatko kertoa jotain siitä?
16. Havainnoin, että kun ryhmänne ensimmäinen lapsi tuli sisään, että nousit ylös, jätit tietokoneen ja sanoit huomenta ja lapsen nimen. Mitä luulet, tämän merkitsevän lapselle?
17. Havainnoin, että tarjosit ruokaa ja tulkitsin, että äänensävyysi oli lempeä. Mitä ajattelet tulkinnastani, mitä luulet tämän merkitsevän lapselle?
18. Havainnoin, että vuoropuhelut jäivät lyhyeksi lapsen ja kasvattajan välillä aamiaishetkellä. Mitä ajattelet havainnoistani? Haluatko kertoa jotain siitä?
19. Huomasin, että osa lapsista halusi vielä vanhemman lähdeä vilkuttaa ikkunasta vanhemmalle. Huomasin, että kannustitte vilkuttamaan. Aistin, että tämä on lapselle hyvin tärkeää. Mitä ajattelet tulkinnastani?
20. Havainnoin, että keskustelu jäi lyhyeksi sinun ja lasten välillä, kun keskityit ruoan jakamiseen, kuuntelit lapsen toiveita sen suhteen, mitä he ottavat aamiaiseksi. Tulkitsin, että on vaikeaa istua pitkään yhden tai kahden lapsen kanssa, koska on monta lasta ryhmässä ja olet vastuussa ruoan jakamisesta. Pohdin myös sitä, että voiko lapselle olla läsnä, kun on monta lasta syömässä. Mitä ajattelet tulkinnastani ja pohdinnastani?
21. Huomasin, kun lapsia oli yli kuusi ryhmätilassa, että osa lapsista piirsi, koska olivat syöneet aamiaisen kotona. He sanoivat jotain, jota en tarkalleen kuullut. Sanoitte toisen kasvattajan kanssa jotakin lapsille siitä, ikään kuin he rikkoivat sääntöjä. Jäin miettimään, mitä siinä tapahtui. Muistatko tilannetta?
22. Kun lapsi kertoi jotakin aamiaiskärryn edustalla odottaessa, että annat aamiaisen hänelle, sanoit hänelle ” *hyvä sinä muistit*”. Mitä luulet kehumisen merkitsevän lapselle?
23. Kun lapsia oli yli kahdeksan ryhmässä ja lapsella kesti valita, mitä aamiaista hän haluaa, sanoit lapselle ” *nyt täytyy valita*”. Haluatko kertoa tästä jotain, mitä siinä tapahtui?
24. Havainnoin kaikkia ryhmän kasvattajia. Huomasin yhden kasvattajan hänen kiertävän kaikissa pöydissä, ja meni yksitellen tervehtimään lapsia. Hän laskeutui kyykkyyyn, kysyi lapsen kuulumisia, tai kehu siitä, mitä hän syö ja kysyi jotain lisää, yhden lapsen kohdalla

erityisesti, joka istui yksin, hän tuli hänen viereensä istumaan ja jäi hetkeksi keskustelemaan lapsen kanssa. Mitä luulet tämän merkitsevän lapselle? Tähän jatko kysymys: mitä luulet lapselle merkitsevän se, kun aikuinen kysyy hänen kuulumisiaan? Onko sinulla aikaa kysyä, mitä lapselle kuuluu aamulla?

25. Huomasin, että kasvattaja merkitsi aamiaispalakärryn edessä puhelimeen lasten tuloja, ketkä ovat paikalla. Mietin tätä. Haluatko kertoa tästä jotain?
26. Huomasin kasvattajan kysyvän lapselta, syökö hän aamiaista helpommin, jos hän tulee istumaan viereen syömään, lapsi nyökkäsi myönteisesti ja kasvattaja tuli istumaan hänen viereensä. Mitä luulet tämän merkitsevän lapselle?
27. Huomasin myös, että kasvattaja sanoi lapselle, ”*syös nyt aamiaista*” kun lapsi yritti aloittaa vuoropuhelun kasvattajan kanssa kertomalla jotain.
28. Havainnoin, että otit huomioon lapsen toiveita, mitä he ottavat aamiaiseksi. Mitä luulet tämän merkitsevän lapselle?
29. Kun jaoit aamiaista lapsille, kasvattaja istui hetken yhden lapsen kanssa, kun hän söi. Lapsi kertoi jotakin kasvattajalle. Kasvattaja sanoi lapselle, että ”joo, joo, syös nyt aamupalaa.” Tulkitsin, ettei kasvattaja kokonaan ollut läsnä ja kuunnellut lasta. Mitä ajattelet tulkinnastani?

Liite 5 Tiedotteet ja lupakysely tutkimuskohteelta

TIEDOTE JA TUTKIMUSLUPAPYYNTÖ VANHEMMILLE

Hei,

Olen Ketsia Enckell, musiikkipedagogi ja pian valmistuva kasvatustieteen maisteri Lapin yliopistossa Olen toteuttamassa pro gradu tutkielmani aineistonkeruuta liittyen lasten kohtaamistilanteisiin varhaiskasvatuksessa. Minua kiinnostaa kasvatuksessa se, millaisia kerroksia kohtaamisissa on psykologisen turvallisuuden rakentamisen näkökulmasta. Tulen käsittelemään opinnäytetyössäni lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja välittämisen etiikkaa. Havainnoin tilanteita aamuisin, kun lapset tuodaan päiväkotiin. En voi tietää ennakkoon, tuottaako lasten tuontitilanteiden havainnointi aineiston kylläntymistä eli riittävyyttä. Mikäli jostain syystä ei, silloin aineistonkeruun kannalta siirryn havainnoimaan lasten hakutilanteita. Kohtaamisissa havainnoin pääasiassa kasvattajien keinoja kohdata lapsi pääasiassa. Koska lapset ovat osallisia havainnoinnissa, pidän tärkeänä ja eettisenä pyytää lasten vanhempien lupa. Kohtaamistilanteita on tarkoitus kerätä viisi viitena eri päivänä esimerkiksi kahden viikon sisällä: yhdellä viikolla 1–2 ja toisella viikolla toiset 1–2 ja kesäloman jälkeen vielä loppumäärä viimeistään elokuuhun mennessä. Aineistonkeruun olisi tärkeä ajoittua yksikön aukioloaikojen mukaan 25.5.–31.8. Tulisin keskustelemaan kohtaamisista kasvattajien kanssa. Teen muistiinpanoja sekä havainnointitilanteissa, että erikseen keskustelun avulla. Aineiston rehellisyyden ja luotettavuuden kannalta pidän tärkeänä tiedottaa ääneen, että en etsi oikeita tai vääriä vastauksia, sellaisia ei ole. Toivon jokaisen pyrkivän luonnolliseen olemiseen, olla oma itsensä, kuten tavallisesti lasta tuodessa, jotta aineistosta voi rakentua mahdollisimman aito. Tarvitsen mahdollista yhteistyötä ajatellen luvan yksikön kaikilta vanhemmilta aineistonkeruun toteuttamiseen. Vasta saatuaani luvat yksiköltä ja vanhemmilta, voin tulla toteuttamaan aineistonkeruun. Johtajan ja kasvattajien kanssa sovitaan puhelimitse, minä päivinä sopii, että tulen keräämään aineiston, milloin lapsia yleisesti tuodaan päiväkotiin ja sovitaan ennakkotutustumiskäynti, jotta olen tuttu myös lapsille.

Aineistonkeruun vaiheet: 1. Henkilöstöön ja lapsiin tutustumiskäynti: tulisni parina päivänä tunniksi tutustumaan kasvattajiin ja lapsiin, jotta olen tuttu ihminen kaikille. Tarkoitus on luoda turvallinen ilmapiiri suhteessa tutkijaan, jotta kasvattajilla on sellainen olo, että olen kaikkien puolella. 2. Tarkoitukseni on havainnoinnin avulla kerätä aineistoa, jonka myötä

voin lisätä ymmärrystä kasvattajien mahdollisuuksiin kohdata lapsi psykologisen turvallisuuden näkökulmasta ja lisätä ymmärrystä lapsen tunteita ja tarpeita kohtaan. 3. Olisin tutkijana paikalla sovittuina viitenä päivänä aamulla, lasten tuontitilanteissa, jossa havainnoisin lapsen kohtaamistilanteita. Havainnointitilanteissa käytän vain lyhyitä muistiinpanotapoja. Tarkoitus on saada havainnoida kohtaamisia, jotka tuovat riittävästi esiin vihjeitä kohtaamisen elementeistä ja niiden mahdollisista jarruttavista tekijöistä.

Eettisyydestä: Tutkimuksen aineistonkeruu noudattaa tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita, johon kuuluu kaikkien osallistujien ehdoton ihmisarvon kunnioittaminen, vuorovaikutustilanteisiin osallistuvien lupa olla osallisena aineiston toteuttamiseen (vanhempien lupa, kasvattajien lupa). Tutkimusta tehdään niin, että tutkija kunnioittaa kaikkien osapuolten välillä käytyä keskustelua vaitiolovelvollisuudella ja osapuolten anonymiteettiä, päiväkotiyksikön anonymiteettiä ja kaikkien henkilötietoja. Henkilöihin liittyviä tunnistettavia piirteitä, ei mainita tutkimuksessa (ei päiväkotia, ei paikkakuntaa, ei henkilöiden nimiä) Henkilöt saavat numerot tai keksityt nimet. Opinnäytetyö ohjaajani on tutkimusraportin eettisestä laadun valvonnasta myös vastuussa ja yhteistyössä hänen kanssaan tutkimus toteutuu eettisesti kirjallisessa muodossa. Kannan vastuun siitä, että aineistonkeruu ei aiheuta päivittäiseen toimintaan haasteita ja kunnioitan yksikön, kasvattajien ja vanhempien kanssa sovittuja asioita, kun olen läsnä tutkijan roolissa. Aineistoa käsitellään asialähtöisesti ja totuudenmukaisesti, kokonaiskuvaan empaattisesti suhtautuen, siten ettei se loukkaa ketään. Tutkimuksesta tulee julkinen Lapin yliopiston julkaisemana, joka on luettavissa suomen kielellä.

Ystävällisin terveisin,

Ketsia Enckell (Iiris)

Vanhemmat saavat olla minuun yhteydessä aineistonkeruun liittyvissä lisäkysymyksillä ja toiveilla.

TIEDOTE JA TUTKIMUSLUPAPYYNTÖ PÄIVÄKODIN JOHTAJALLE

Hei,

Olen Ketsia Enckell, musiikkipedagogi ja pian valmistuva kasvatustieteen maisteri Lapin yliopistossa. Olen toteuttamassa pro gradu tutkielmani aineistonkeruuta liittyen psykologiseen turvallisuuteen lasten kohtaamistilanteissa. Havainnoin lasten tuonti tilanteita. Minua kiinnostaa kasvatuksessa se, millaisia kerroksia kohtaamisissa on psykologisen turvallisuuden rakentumisen kannalta ja miten kohtaaminen toteutuu. Lisäksi tulen käsittelemään opinnäytetyössäni lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja välittämisen etiikkaa.

Kohtaamistilanteita on tarkoitus kerätä viisi viitenä eri päivänä esimerkiksi kahden viikon sisällä: yhdellä viikolla 1–2 ja toisella viikolla toiset 1–2 ja kesäloman jälkeen vielä loppumäärä.

Aineistonkeruu ajoittuu yksikön aukioloaikojen mukaan 25.5.–31.8.

Lisäksi noudatan radikaalia kollegiaalisuutta, joka tarkoittaa sitä, että kaikista kohtaamisista tehtyäni havainnointi muistiinpanoista keskustelen tasa-arvoisessa hengessä kasvattajien kanssa n. 30–60 minuuttia molemmille sopivana ajankohtana esimerkiksi samalla viikolla, kun havainnointi on toteutunut. Teen muistiinpanoja sekä havainnointitilanteissa, että erikseen keskustelun aikana. Keskustelu on avointa ja kysymykset nousevat havainnoinneista. Aineiston rehellisyyden ja luotettavuuden kannalta pidän tärkeänä tiedottaa ääneen, että kysymykset eivät etsi oikeita tai väärää vastauksia, sellaisia ei ole. Jokainen saa kertoa sen verran, kun haluaa tai ei halua ja mikä tuntuu itsestä hyvältä. Keskustelun tarkoitus on olla dialogista, toteutua kunnioittavassa ja luonnollisessa tilanteessa, esimerkiksi työpaikalla tai zoomin välityksellä, josta teen kutsun kasvattajalle sovittuun aikaan. Tarvitsen mahdollista yhteistyötä ajatellen viimeistään kohtaamistilanteen havainnoinnin jälkeen kasvattajien sähköpostiosoitteen ja / tai puhelinnumeron, josta saan kasvattajaan yhteyden kutsun lähettämiseen. Yhteistyökumppaneiden (johtajan ja kasvattajien) kanssa sovitaan puhelimitse, minä päivinä sopii, että tulen keräämään aineiston, milloin lapsia yleisesti tuodaan päiväkotiin ja sovitaan ennakkotutustumiskäynti.

Äänitän kasvattajien kanssa käydyt keskustelut. Aineisto litteroidaan keskustelun jälkeen vain kasvattajien suostumuksella. Toinen vaihtoehto on, että kirjoitan keskustelun aikana, mitä kasvattaja kertoo. Kasvattajilta pyydän tässä tiedotteessa lupaa ja kiinnostusta yhteistyöhön.

Aineistonkeruun vaiheet:

1. Henkilöstöön ja lapsiin tutustumiskäynti: tulisin parina päivänä tunniksi tutustumaan kasvattajiin ja lapsiin, jotta olen tuttu ihminen kaikille. Tarkoitus on luoda turvallinen ilmapiiri suhteessa tutkijaan, jotta kasvattajilla on sellainen olo, että olen kaikkien puolella.

2. Tarkoitukseni on havainnoinnin avulla kerätä aineistoa, jonka myötä voin lisätä ymmärrystä kasvattajien mahdollisuuksiin kohdata lapsi psykologisen turvallisuuden näkökulmasta ja lisätä ymmärrystä lapsen tunteita ja tarpeita kohtaan.

3. Olisin tutkijana paikalla sovittuina viitenä päivänä aamulla, lasten tuontitilanteissa, jossa havainnoisin lapsen kohtaamistilanteita. Havainnointitilanteissa käytän vain lyhyitä muistiinpanotapoja. Tarkoitus on saada viisi kohtaamistilannetta, jotka tuovat riittävästi esiin vihjeitä kohtaamisen elementeistä ja niiden mahdollisista jarruttavista tekijöistä.

Tutkimuksen aineistonkeruu noudattaa tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita, johon kuuluu kaikkien osallistujien ehdoton ihmisarvon kunnioittaminen, vuorovaikutustilanteisiin osallistuvien lupa olla osallisena aineiston toteuttamiseen (vanhempien lupa, kasvattajien lupa). Tutkimusta tehdään niin, että tutkija kunnioittaa kaikkien osapuolten välillä käytyä keskustelua vaitiolovelvollisuudella ja osapuolten anonymiteettiä, päiväkotiyksikön anonymiteettiä ja kaikkien henkilötietoja. Henkilöihin liittyviä tunnistettavia piirteitä, ei mainita tutkimuksessa (ei päiväkotia, ei paikkakuntaa, ei henkilöiden nimiä tai ulkonäköpiirteitä) Henkilöt saavat numerot tai keksityt nimet kirjallisissa kuvauksissa.

Opinnäytetyö ohjaajani on tutkimusraportin eettisen laadun valvonnasta myös vastuussa ja yhteistyössä hänen kanssaan tutkimus toteutuu eettisesti kirjallisessa muodossa. Kannan vastuun siitä, että aineistonkeruu ei aiheuta päivittäiseen toimintaan haasteita ja kunnioitan yksikön, kasvattajien ja vanhempien kanssa sovittuja asioita, kun olen läsnä tutkijan roolissa. Aineistoa käsitellään asialähtöisesti ja totuudenmukaisesti, kokonaiskuvaan empaattisesti suhtautuen, siten ettei se loukkaa ketään.

Tutkimuksesta tulee julkinen Lapin yliopiston julkaisemana, joka on luettavissa suomen kielellä.

Ystävällisin terveisin,

Ketsia Enckell (Iris)

Minuun saa olla yhteydessä lisätoiveiden esittämiseksi.

Liite 6 NVC- mallin neljän askeleen toteuttaminen vuorovaikutuksessa

Havainnointi (Observation)	Mitä havainnoit (näet, kuulet, muistat) ilman arviointia ” <i>Kun minä kuulen, kun sinä...</i> ”
Tunne (feeling)	Mitä tunnen / Mitä toinen tuntee (tunteen tunnistaminen ajatuksen sijaan ” <i>Minä tunnen / Sinä tunsit...</i> ”
Tarve (need)	Mitä minä tarvitsen ja arvostan / Mitä sinä tarvitset ja arvostat ”... <i>koska tarvitsen / ...koska tarvitset...</i> ”
Pyyntö (Request)	Konkreettisen toiminnan pyytäminen ” <i>Olisitko halukas / Haluaisitko sinä... (konkreettinen toiminta)</i> ”

Nelivaiheinen NVC-mallin vuorovaikutusprosessi. Rosenberg, M. 2005, 22. Raising Children Compassionately.